J.P

విద్యార్థులు, ఉద్యోగులు, వ్యాపారులు, హిందీ మాట్లాడాలనుకునే వారందరికి

హిందీ స్పీకింగ్ కోర్స్

(తెలుగు తెలిసినవారు సులువుగా హిందీ మాట్లాడటానికి
కావల్సిన అన్ని అంశాలను నూతన పంథాలో రూపొందించబడినది)

సరస్వతి M.A., B.Ed.,

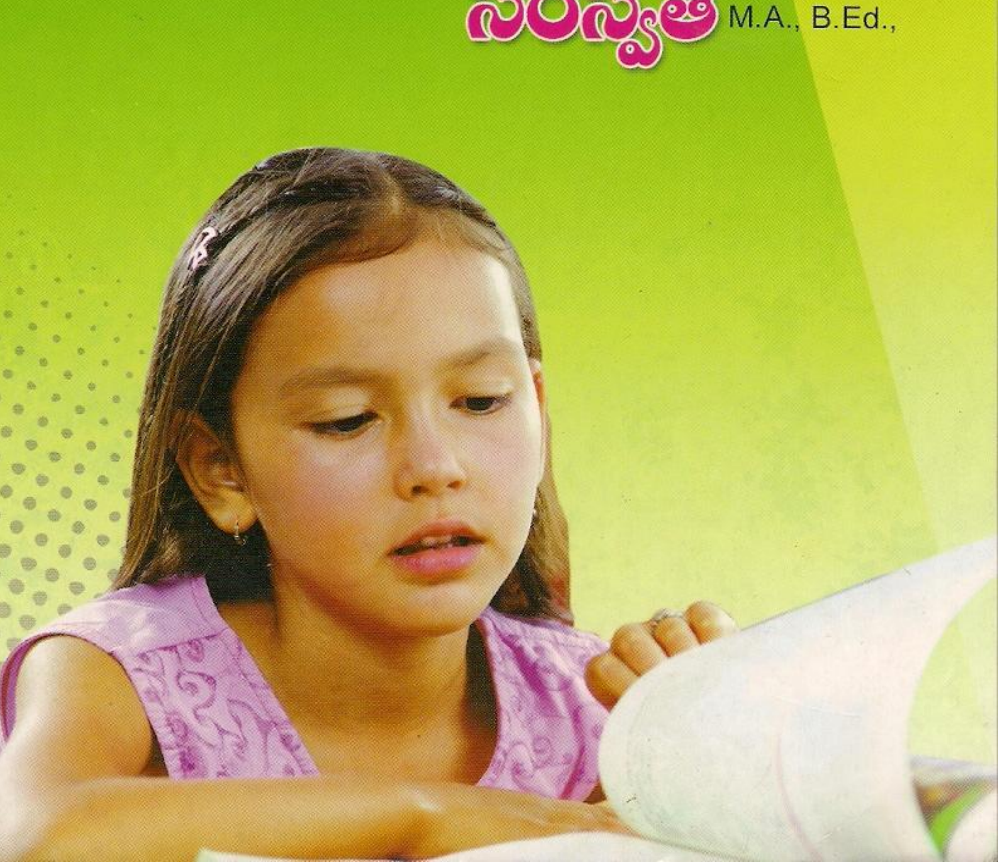

విద్యార్థులకు, విద్యార్థినులకు, వ్యాపారస్థులకి, ఉద్యోగులకు, హిందీ మాట్లాడాలనుకునే వారందరికి...

హిందీ స్పీకింగ్ కోర్స్

సరస్వతి

జె.పి. పబ్లికేషన్స్
గోగావారివీధి, అరండల్ పేట
విజయవాడ - 2

HINDI SPEAKING COURSE

By: *Sarawwathi*

Frist Edition : August 2006

DTP by:
Sarawwathi Graphics
Vijayawada

Published by: **J.P. PUBLICATIONS**
Gogavaristreet, Arundulpet,
Vijayawada - 2

Prinded at: Sri Mahalakhmi Offset
Printers & Binders
Vijayawada -2

Rs: 40/-

ఈ పుస్తకం కోసం అనేక జాగ్రత్తలు తీసుకోవటం జరిగింది.
అయినా పొరపాట్లు జరగటానికి అవకాశం ఉంది. మాకు
తెలిపిన మలిముద్రణలో సవరించ్గలము.

హిందీ వర్ణమాల

स्वर (స్వర్) అచ్చులు

अ అ	आ ఆ	इ ఇ	ई ఈ
उ ఉ	ऊ ఊ	ऋ ఋ	ए ఏ
ऐ ఐ	ओ ఓ	औ ఔ	
अं అం	अः అః		

व्यंजन (వ్యంజన్) హల్లులు

क క	ख ఖ	ग గ	घ ఘ	ङ ఙ
च చ	छ ఛ	ज జ	झ ఝ	ञ ఞ
ट ట	ठ ఠ	ड డ	ढ ఢ	ण ణ
त త	थ థ	द ద	ध ధ	न న
प ప	फ ఫ	ब బ	भ భ	म మ
य య	र ర	ल ల	व వ	श శ
स స	ष ష	ह హ	क्ष క్ష	त्र త్ర
ज्ञ	జ్ఞ			

అ	ा ఆ	ि ఇ
ी ఈ	ु ఉ	ू ఊ
ृ ఋ	े ఏ	ै ఐ
ो ఓ	ौ ఔ	
ं అం	ः అః	

बारहखडी (బారహ్‌ఖడీ) - గుణింతము

क	క	ख	ఖ	ग	గ
का	కా	खा	ఖా	गा	గా
कि	కి	खि	ఖి	गि	గి
की	కీ	खी	ఖీ	गी	గీ
कु	కు	खु	ఖు	गु	గు
कू	కూ	खू	ఖూ	गू	గూ
कृ	కృ	खृ	ఖృ	गृ	గృ
के	కే	खे	ఖే	गे	గే
कै	కై	खै	ఖై	गै	గై
को	కో	खो	ఖో	गो	గో
कौ	కౌ	खौ	ఖౌ	गौ	గౌ
कं	కం	खं	ఖం	गं	గం
कः	కః	खः	ఖః	गः	గః

घ	ఘ	च	చ	छ	ఛ
घा	ఘా	चा	చా	छा	ఛా
घि	ఘి	चि	చి	छि	ఛి
घी	ఘీ	ची	చీ	छी	ఛీ
घु	ఘు	चु	చు	छु	ఛు
घू	ఘూ	चू	చూ	छू	ఛూ
घृ	ఘృ	चृ	చృ	छृ	ఛృ
घे	ఘే	चे	చే	छे	ఛే
घै	ఘై	चै	చై	छै	ఛై
घो	ఘో	चो	చో	छो	ఛో
घौ	ఘౌ	चौ	చౌ	छौ	ఛౌ
घं	ఘం	चं	చం	छं	ఛం
घः	ఘః	चः	చః	छः	ఛః

ज	జ	झ	ఝ	ट	ట
जा	జా	झा	ఝా	टा	టా
जि	జి	झि	ఝి	टि	టి
जी	జీ	झी	ఝీ	टी	టీ
जु	జు	झु	ఝు	टु	టూ
जू	జూ	झू	ఝూ	टू	టూ
जृ	జృ	झृ	ఝృ	टृ	టృ
जे	జే	झे	ఝే	टे	టే
जै	జై	झै	ఝై	टै	టై
जो	జో	झो	ఝో	टो	టో
जौ	జౌ	झौ	ఝౌ	टौ	టౌ
जं	జం	झं	ఝం	टं	టం
जः	జః	झः	ఝః	टः	టః

ठ	ఠ	ड	డ	ढ	ఢ
ठा	ఠా	डा	డా	ढा	ఢా
ठि	ఠి	डि	డి	ढि	ఢి
ठी	ఠీ	डी	డీ	ढी	ఢీ
ठु	ఠు	डु	డు	ढु	ఢు
ठू	ఠూ	डू	డూ	ढू	ఢూ
ठृ	ఠృ	डृ	డృ	ढृ	ఢృ
ठे	ఠే	डे	డే	ढे	ఢే
ठै	ఠై	डै	డై	ढै	ఢై
ठो	ఠో	डो	డో	ढो	ఢో
ठौ	ఠౌ	डौ	డౌ	ढौ	ఢౌ
ठं	ఠం	डं	డం	ढं	ఢం
ठः	ఠః	डः	డః	ढः	ఢః

ण	ణ	त	త	थ	థ
णा	ణా	ता	తా	था	థా
णि	ణి	ति	తి	थि	థి
णी	ణీ	ती	తీ	थी	థీ
णु	ణు	तु	తు	थु	థు
णू	ణూ	तू	తూ	थू	థూ
णृ	ణృ	तृ	తృ	थृ	థృ
णे	ణే	ते	తే	थे	థే
णै	ణై	तै	తై	थै	థై
णो	ణో	तो	తో	थो	థో
णौ	ణౌ	तौ	తౌ	थौ	థౌ
णं	ణం	तं	తం	थं	థం
णः	ణః	तः	తః	थः	థః

द	ద	ध	ధ	न	న
दा	దా	धा	ధా	ना	నా
दि	ది	धि	ధి	नि	ని
दी	దీ	धी	ధీ	नी	నీ
दु	దు	धु	ధు	नु	ను
दू	దూ	धू	ధూ	नू	నూ
दृ	దృ	धृ	ధృ	नृ	నృ
दे	దే	धे	ధే	ने	నే
द	దై	धै	ధై	नै	నై
दो	దో	धो	ధో	नो	నో
दौ	దౌ	धौ	ధౌ	नौ	నౌ
दं	దం	धं	ధం	नं	నం
दः	దః	धः	ధః	नः	నః

प	ప	फ	ఫ	ब	బ
पा	పా	फा	ఫా	बा	బా
पि	పి	फि	ఫి	बि	బి
पी	పీ	फी	ఫీ	बी	బీ
पु	పు	फु	ఫు	बु	బు
पू	పూ	फू	ఫూ	बू	బూ
पृ	పృ	फृ	ఫృ	बृ	బృ
पे	పే	फे	ఫే	बे	బే
पै	పై	फै	ఫై	बै	బై
पो	పో	फो	ఫో	बो	బో
पौ	పౌ	फौ	ఫౌ	बौ	బౌ
पं	పం	फं	ఫం	बं	బం
पः	పః	फः	ఫః	बः	బః

भ	భ	म	మ	य	య
भा	భా	मा	మా	या	యా
भि	భి	मि	మి	यि	యి
भी	భీ	मी	మీ	यी	యీ
भु	భు	मु	ము	यु	యు
भू	భూ	मू	మూ	यू	యూ
भृ	భృ	मृ	మృ	यृ	యృ
भे	భే	मे	మే	ये	యే
भै	భై	मै	మై	यै	యై
भो	భో	मो	మో	यो	యో
भौ	భౌ	मौ	మౌ	यौ	యౌ
भं	భం	मं	మం	यं	యం
भः	భః	मः	మః	यः	యః

र	ర	ल	ల	व	వ
रा	రా	ला	లా	वा	వా
रि	రి	लि	లి	वि	వి
री	రీ	ली	లీ	वी	వీ
र	రు	लु	లు	वु	వు
रू	రూ	लू	లూ	वू	వూ
रृ	రృ	लृ	లృ	वृ	వృ
रे	రే	ले	లే	वे	వే
रै	రై	लै	లై	वै	వై
रो	రో	लो	లో	वो	వో
रौ	రౌ	लौ	లౌ	वौ	వౌ
र	రం	लं	లం	वं	వం
रः	రః	लः	లః	वः	వః

श	శ	ष	ష	स	స
शा	శా	षा	షా	सा	సా
शि	శి	षि	షి	सि	సి
शी	శీ	षी	షీ	सी	సీ
शु	శు	षु	షు	सु	సు
शू	శూ	षू	షూ	सू	సూ
शृ	శృ	षृ	షృ	सृ	సృ
शे	శే	षे	షే	से	సే
शै	శై	षै	షై	सै	సై
शो	శో	षो	షో	सो	సో
शौ	శౌ	षौ	షౌ	सौ	సౌ
शं	శం	षं	షం	सं	సం
शः	శః	षः	షః	सः	సః

ह	హ	क्ष	క్ష	त्र	త్ర
हा	హా	क्षा	క్షా	त्रा	త్రా
हि	హి	क्षि	క్షి	त्रि	త్రి
ही	హీ	क्षी	క్షీ	त्री	త్రీ
हु	హు	क्षु	క్షు	त्रु	త్రు
हू	హూ	क्षू	క్షూ	त्रू	త్రూ
हृ	హృ	क्षृ	క్షృ	त्रृ	త్రృ
हे	హే	क्षे	క్షే	त्रे	త్రే
है	హై	क्षै	క్షై	त्रै	త్రై
हो	హో	क्षो	క్షో	त्रो	త్రో
हौ	హౌ	क्षौ	క్షౌ	त्रौ	త్రౌ
हं	హం	क्षं	క్షం	त्रं	త్రం
हः	హః	क्षः	క్షః	त्रः	త్రః

హిందీ అక్షర సమూహము

దేవనాగరి లిపికి, హిందీ లిపికి భేదము లేదు. ఈ లిపిలో 46 అక్షర ములుంటాయి. అక్షరము అనగా క్షరము (నాశనము) కానిది, ఎల్లప్పుడు ఒకే విధముగా నుండునది యని అర్థము. అ,ఆ,ఇ మొదలైన అచ్చులన్నింటిని అక్షరము లంటాము. వీటి యొక్క సమూహాన్ని అక్షర సమూహము లేదా వర్ణసమూహము (Alphabet) అంటున్నాము. క్రింది 44 అక్షరములు మాత్రము హిందీలో వున్నటువంటివి. అవి అచ్చులు- 11 హల్లులు- 33

(1) स्वर (స్వరములు లేక అచ్చులు) – ఇవి మరొక అక్షరము సహాయమును కోరవు. హిందీ భాషలో అచ్చులను స్వరము లంటాము. ఈ అచ్చుల సహాయముతో హల్లులుచ్చరించబడుతాయి. హిందీ భాషలో 11 అచ్చులున్నాయి. ఉదా :-

అ	ఆ	ఇ	ఈ	ఉ	ఊ	ఋ	ఏ	ఐ	ఓ	ఔ	అం	అః
अ	आ	इ	ई	उ	ऊ	ऋ	ए	ऐ	ओ	औ	अं	अः

व्यंजन (హల్లులు)

ఇవి అచ్చుల సహాయము లేకుండా ఉచ్చరించుట వీలు కాదు. హల్లులు 33

ట ट	ఠ ठ	డ ड	ఢ ढ	ణ ण	త त	థ थ	ద द	ధ ध	న न
ప प	ఫ फ	బ ब	భ भ	మ म	య य	ర र	ల ल	వ व	శ श
ష ष	స स	హ ह							

व्यंजन के वर्ग (హల్లుల సముదాయము)

क	ख	ग	घ	ङ	'క' వర్గము
క	ఖ	గ	ఘ	ఙ	
च	छ	ज	झ	ञ	'చ' వర్గము
చ	ఛ	జ	ఝ	ఞ	
ट	ठ	ड	ढ	ण	'ట' వర్గము
ట	ఠ	డ	ఢ	ణ	
त	थ	द	ध	न	'త' వర్గము
త	థ	ద	ధ	న	
प	फ	ब	भ	म	'ప' వర్గము
ప	ఫ	బ	భ	మ	

यं स्पर्श वर्ग है। ఇవి స్పర్శ (తాకు) వర్ణములు. అనగా వీటిని ఉచ్చరించునపుడు నాలుక అంగిలిని తాకుతుంది. అందువలన వీటిని అంతస్థము లన్నారు.

య	ర	ల	వ	
य	र	ल	व	అంతస్థములు
శ	ష	స	హ	
श	ष	स	ह	

ఇవి ఊష్మములు. వీటిని ఉచ్చరించునపుడు ఒక రకమైన శబ్దము వస్తుంది.

क् 'క్'తో చేర్చిన గుణింతము (బారహఖడీ)

1.	क्	+ अ	= का	క్+ఆ	=	కా
2.	क्	+ इ	= कि	క్+ఇ	=	కి
3.	क्	+ ई	= की	క్+ఈ	=	కీ
4.	क्	+ उ	= कु	క్+ఉ	=	కు
5.	क्	+ ऊ	= कू	క్+ఊ	=	కూ
6.	क्	+ ऋ	= कृ	క్+ఋ	=	కృ
7.	क्	+ ए	= के	క్+ఏ	=	కే
8.	क्	+ऐ	= कै	క్+ఐ	=	కై
9.	क्	+ ओ	= को	క్+ఒ	=	కో
10.	क्	+ औ	= कौ	క్+ఔ	=	కౌ
11.	क्	+ अ	= कं	క్+అం	=	కం
12.	क्	+ अः	= कः	క్+అః	=	కః

సూచన : హిందీలో, పొల్లులేని కె,కో-లు రెండూ వుండవు. ఇలాగే అన్ని గుణింతాలలో పొల్లులేని ఏత్వాలు, ఓత్వాలు ఉండవు. దీర్ఘఏత్వాలు, ఓత్వాలే గుణింతాలలో వుంటాయి.

'ల' గుణింతము నుండి 'స' గుణింతము వరకు 'కృ గుణింతము మాదిరే కొన్ని సంయుక్తాక్షరములు.

1)	క+ర	-	క్ర	-	क+ र - क्र
2)	ఖ+ర	-	ఖ్ర	-	ख+ र - ख्र
3)	గ+ర	-	గ్ర	-	ग+ र - ग्र
4)	త+ర	-	త్ర	-	त+ र - त्र
5)	ద+ధ	-	ద్ధ	-	द + ध - द्ध
6)	ద+భ	-	ద్భ	-	द + भ - द्भ
7)	ద+మ	-	ద్మ	-	द + म - द्म
8)	ద+య	-	ద్య	-	द + य - द्य
9)	ద+వ	-	ద్వ	-	द + व - द्व
10)	ర+క	-	ర్క	-	र + क - र्क
11)	ర+గ	-	ర్గ	-	र + ग - र्ग

(ఇలా 'ర'కు వచ్చు ఒత్తులన్నింటికీ 'ర' కారము కొరకు అక్షరముల పైన పై విధముగా రేఫ వస్తుంది)

12) శ+ర	-	श + र -	శ్ర	- श्र
13) హ+న	-	ह + न -	హ్న	- ह्न
14) హ+మ	-	ह + म -	హ్మ	- ह्म
15) హ+య	-	ह + य -	హ్య	- ह्य
16) హ+ర	-	ह + र -	హ్ర	- ह्र
17) హ+ల	-	ह + ल -	హ్ల	- ह्ल
18) హ+వ	-	ह + व -	హ్వ	- ह्व

(మిగతా వత్తులన్నీ 'క'కు 'క' వత్తులలాగానే వుంటాయి. అనగా क्क (క్క)లాగ వుంటాయి. చాలా వత్తులు మొదటి అక్షరములోని నిలువు గీతను(।) తొలగించి తరువాత అక్షరములు పూర్తిగా వ్రాయుట వలన ఏర్పడుతాయి. ఉదా: ग्ग (గ్గ) च्च (చ్చ) ख्ख (ఖ్ఖ).

कई तरह के पद

(క ఈ తరహ్ కే పద్) అనేక విధ పదములు

मंजिल	(మంజిల్)	అంతస్తు
चपलता	(చపలతా)	అరులుమరులు
पुलावी	(పులావీ)	ఉబ్బరము
सहन	(సహన్)	ఓర్పు
गिर्वी	(గిర్వీ)	కుదువ
पशोपेश	(పశోపేష్)	చాదస్తము
मंजु	(మంజు)	అందమైన
कलांत	(కలాంత్)	అలసిన
उत्ताप	(ఉత్తాప్)	వేడి
पुलिन	(పులిన్)	ఒడ్డు
शावक	(శావక్)	శిశువు
अर्क	(అర్క్)	సూర్యుడు
बावला	(బావలా)	పిచ్చివాడు
फणीन्द्र	(ఫణీంద్ర)	శేషనాగు
शर्वरी	(శర్వరీ)	రాత్రి
सायक	(సాయక్)	బాణము
अनुताप	(అనుతాప్)	పశ్చాత్తాపము
जोत्सना	(జోత్స్నా)	వెన్నెల
उर्वर	(ఉర్వర్)	సారవంతమైన
विभावरी	(విభావరీ)	రాత్రి

सरसब्ज	(సర్‌సబ్జ్)	పచ్చపచ్చని
तिहीदस्त	(తిహీదస్త్)	వట్టి చెయ్యి
बशर	(బశర్)	మనుష్యుడు
कुव्वत	(కువ్వత్)	శక్తి
अजल	(అజల్)	మరణము
रूह	(రూహ్)	ఆత్మ
हरचंद	(హరచంద్)	అయినప్పటికీ
फसाना	(ఫసానా)	కథ
नग्मा	(నగ్మా)	గీతం, పాట
कुदकुशी	(ఖుద్‌కుషీ)	ఆత్మహత్య
अगर	(అగర్)	ఒకవేళ
वायज	(వాయిజ్)	ధర్మోపదేశాలిచ్చువాడు
वाज	(వాజ్)	ధర్మోపదేశము
चमन	(చమన్)	తోట
अंजुमन	(అంజుమన్)	సభ
जरा	(జరా)	అణువు,కణము
कुदरत	(కుదరత్)	ప్రకృతి
सुमाइश	(సుమాఇష్)	ప్రదర్శనము
मुनासिब	(మునాసిబ్)	ఉచితము
खुदपरस्ती	(ఖుద్‌పరస్తి)	స్వార్థము
ईमान	(ఈమాన్)	విశ్వాసము
जिल्लत	(జిల్లత్)	అవమానము
मासुम	(మాసూమ్)	అమాయకుడు
सिन	(సిన్)	వయస్సు
शबाब	(శబాబ్)	యౌవనము
सदा	(సదా)	శబ్దము
जिहन्नुम	(జహన్నుమ్)	నరకము
दोजख	(దోజఖ్)	నరకము
दास्तान	(దాస్తాన్)	కథ
तारीख	(తారీఖ్)	చరిత్ర
बर्क	(బర్క్)	విద్యుత్తు
दीन	(దీన్)	మతము
गाजर	(గాజర్)	ఎర్రముల్లంగి
हौसला	(హౌసలా)	అత్యాశ
इशितहार	(ఇశ్తిహార్)	ప్రకటన
आ	(ఆ)	రమ్ము
जा	(జా)	వెళ్ళు

ला	(లా)	తీసికొని రమ్ము
पी	(పీ)	త్రాగుము
गा	(గా)	పాడుము
खा	(ఖా)	తినుము
दे	(దే)	ఇమ్ము
सो	(సో)	నిద్రించుము
व	(వ)	మరియు
वा	(వా)	మరియు
अब	(అబ్)	ఇప్పుడు
कब	(కబ్)	ఎప్పుడు
तब	(తబ్)	అప్పుడు
जब	(జబ్)	ఎప్పుడైతే
यहाँ	(యహా)	ఇక్కడ
कहाँ	(కహాం)	ఎక్కడ
वहाँ	(వహాం)	అక్కడ
जहाँ	(జహాం)	ఎక్కడైతే
जैसा	(జైసా)	ఎట్టయితే, ఎలాగైతే
वैसा	(వైసా)	అట్లు, అలాగు
ऐसा	(ఐసా)	ఇలా, ఇలాగ
कैसा	(కైసా)	ఎట్లు, ఎలాగ
जोरू	(జోరూ)	భార్య
अंधड	(అంధడ్)	తుఫాను
अफई	(అఫ ఈ)	త్రాచుపాము
उड्डन	(ఉడున్)	నల్లి
उखल	(ఊఖల్)	రోలు
खोपडा	(ఖోపడా)	పుర్రె, కొబ్బరిచిప్ప
ढकनी	(ఢకనీ)	మూత
तलवा	(తలవా)	అరికాలు
तोहफा	(తోహఫా)	పురస్కారము
पगह	(పగాహ్) (పలుపు)	పశువును కట్టివేయు త్రాడు
हलफ	(హలఫ్)	ఒట్టు, ప్రతిజ్ఞ
शोकत	(శౌకత్)	ఆడంబరము, వైభవము
अंगडाई	(అంగడాయీ)	ఆవులింత
इकबाल	(ఇక్‌బాల్)	సౌభాగ్యము,వీరత్వము
अहमक	(అహమక్)	మూర్ఖుడు

कुरबानी	(కుర్బానీ)	త్యాగము
गफलत	(గఫలత్)	అజాగ్రత్త
सदाकत	(సదాకత్)	నిజము, సాక్ష్యము
रजामंदी	(రజామందీ)	స్వీకారము
फीलवान	(ఫీల్వాన్)	మావటి వాడు
बवंडर	(బవండర్)	సుడిగాలి
तकदीर	(తక్దీర్)	అదృష్టము
ढेलबाँस	(ఢేల్బాంస్)	వడిసెల
छछूदर	(ఛఛూందర్)	చుంచు
चटसार	(చట్సార్)	స్కూలు, పాఠశాల
अजयब घर	(అజాయబ్ఘర్)	వస్తు ప్రదర్శనశాల
हकनाहक	(హక్నాహక్)	అనవసరంగా
वजीरे अजम	(వజీరే అజమ్)	ప్రధానమంత్రి
रोजनामचा	(రోజ్నామచా)	డైరీ
फिलहकीकत	(ఫిల్ హకీకత్)	నిజముగా
इतमिनान	(ఇత్మినాన్)	విశ్వాసము
ठकूर सुहाती	(ఠకుర్సుహాతీ)	ముఖస్తుతి మాట
नफसानीया	(నఫ్సానియా)	స్వార్థము
बादहवाई	(బాద్హవా ఈ)	అనవసరంగా
निगहबानी	(నిగహ్బానీ)	కాపుదల
परवानगी	(పర్వానగీ)	ఆజ్ఞ, అనుమతి
खेर	(ఖైర్)	మంచిది
जरूर	(జరూర్)	తప్పక
जरूरी	(జరూరీ)	తప్పని, అవసరమైన
जरूरत	(జరూరత్)	ఆవశ్యకత ప్రయోజనము
बंटना	(బంటనా)	పంచబడుట
बांटना	(బాంట్నా)	పంచుట
फटना	(ఫట్నా)	పగులుట
फाटना	(ఫాట్నా)	పగులగొట్టుట
टूटना	(టూట్నా)	విరుగుట
तोडना	(తోడ్నా)	విరుగగొట్టుట
जल्दी	(జల్దీ)	తొందరగా
आहीस्ता	(ఆహిస్తా)	మెల్ల మెల్లగా
आइंदा	(ఆ ఇందా)	రానున్న, కానున్న
देर	(దేర్)	ఆలస్యము
महसूल	(మహసూల్)	పన్ను, బాడుగ

पेशाब खाना,प्रसादन	(పేశాబ్‌ఖానా)ప్రసాధన్	కాలుమడి ఉచ్చదొడ్డి
बिकना	(బిక్‌నా)	అమ్మబడుట
बेचना	(బేచ్‌నా)	అమ్ముట
लेकिन,किंतु, मगर	(లేకిన్, కింతు, మగర్)	కాని
रिजायत	(రిజాయత్)	తగ్గింపు
जूते	(జూతే)	చెప్పులజోడు
जरा	(జరా)	కొంచెము
तंग	(తంగ్)	ఇరుకైన
कटना	(కట్‌నా)	తెగుట
काटना	(కాట్‌నా)	త్రెంచుట
लगना	(లగ్‌నా)	రాయబడుట
लगाना	(లగానా)	రాయుట
पाखाना	(పాఖానా)	మరుగుదొడ్డి
गरमी	(గర్‌మీ)	వేడి
प्यास	(ప్యాస్)	దప్పిక, దాహము
बीमारी	(బీమారీ)	రోగము
सरदर्द	(సర్‌దర్ద్)	తలనొప్పి
दस्त	(దస్త్)	విరోచనము
कब्जियत	(కబ్జియత్)	మలబద్ధకము
थाली	(థాలీ)	పళ్ళెము
तुरंत, फौरन, झट से	(తురంత్‌ఫౌరన్‌ఝట్‌సే)	వెంటనే
तडके	(తడ్‌కే)	సూర్యుడు ఉదయించక ముందు సమయము
तुरैया	(తురైయా)	పొట్లకాయ
तूहार, अरहर	(తూహార్,అరహర్)	కందులు
रसोई	(రసోఈ)	వంట
बादल	(బాదల్)	మేఘాలు
ओस	(ఓస్)	మంచు
विज्ञान	(విజ్ఞాన)	సైన్సు
पसंद	(పసంద్)	ఇష్టము
चेला	(చేలా)	శిష్యుడు
छात्र	(ఛాత్ర్)	శిష్యుడు
चेली	(చేలీ)	శిష్యురాలు
छात्रा	(ఛాత్రా	శిష్యురాలు
काफी	(కాఫీ)	చాలినంత, చాలా
साथी	(సాథీ)	స్నేహితుడు, స్నేహితులు
पोशाक	(పోశాక్)	దుస్తులు, బట్టలు

नाराज	(నారాజ్)	కోపపడిన
नाराजगी, नाराजी	(నారాజగీ, నారాజీ)	అసంతోషము, కోపము
गुस्सा	(గుస్సా)	కోపము
गुस्सावर	(గుస్సావర్)	కోపి
पागलपन	(పాగల్‌పన్)	పిచ్చి
पागल	(పాగల్)	పిచ్చివాడు
खतरा	(ఖతరా)	అపాయము
शौक	(శౌక్)	సంతోషము, సరదా
चुनाव	(చునావ్)	ఎన్నిక
डाकखाना	(డాక్‌ఖానా)	తపాలా ఆఫీసు
डाकिया	(డాకియా)	తపాలా బంట్రోతు
धनादेश	(ధనాదేశ్)	మనియార్డరు
बंटना	(బంట్‌నా)	పంచబడుట
बांटना	(బాంట్‌నా)	పంచుట
छापाखाना	(ఛాపాఖానా)	అచ్చాఫీసు
स्वास्थय	(స్వాస్థ్య)	ఆరోగ్యము
बाया	(బాయా)	ఎడమ
दाया, दाहिना	(దాయా, దాహినా)	కుడి
खेत	(ఖేత్)	పొలము
खेती	(ఖేతీ)	వ్యయసాయము
मैं	(మైం)	నేను
हम	(హమ్)	మేము, మనము
तू	(తూ)	నీవు
तुम	(తుమ్)	మీరు
आप	(ఆప్)	తమరు
वे	(వే)	వారు,అది,ఆమె,ఆ
वह	(వహ్)	వాడు, ఆమె,అది, ఆ
मुझे, मुझको	(ముఝే, ముఝ్‌కో)	నన్ను
हमे, हमको	(హమేంహమ్‌కో)	మిమ్ములను,మీకు
तुझे, तुझको	(తుఝే, తుఝ్‌కో)	నిన్ను, నీకు
तुम्हे, तुमको	(తుమ్‌హే,తుమ్‌కో)	మిమ్ములను,మీకు
उसे, उसको	(ఉసే,ఉస్‌కో)	వానిని,దానిని,ఆమెని
उनको, उन्हे	(ఉన్‌కో, ఉన్‌హే)	వారిని, ఆమెను, వాటిని
मुझसे	(ముఝ్‌సే)	నాచేత
हम से	(హమ్‌సే)	మాచేత, మనచేత

तुझ से	(తుఝ్‌సే)	నీచేత
तुम से	(తుమ్‌సే)	మీచేత
उससे	(ఉస్‌సే)	వానిచేత,ఆమెచేత,దానిచేత
उनसे	(ఉన్‌సే)	వారిచేత, ఆమెచేత,వాటిచేత
मेरे साथ	(మేరేసాథ్)	నాతో
हमारे साथ	(హమారేసాథ్)	మాతో
मेरे लिए	(మేరేలియే)	నా కొఱకు
हमारे लिए	(హమారేలియే)	మాకొరకు, మనకొరకు
उनको, उनहे	(ఉన్‌కో, ఉన్‌హే)	వారికి,వాటికి, ఆమెలకి
उसको, उसे	(ఉస్‌కో, ఉసే)	వానికి, ఆమెకి, దానికి
मेरा	(మేరా)	నా యొక్క
हमारा	(హమారా)	మాయొక్క, మనయొక్క
तेरा	(తేరా)	నీయొక్క
तुमहारा	(తుమ్‌హారా)	మీ యొక్క
आपको	(ఆప్‌కా)	తమ యొక్క
उसका	(ఉస్‌కా)	వాని యొక్క, ఆమె యొక్క,దాని యొక్క
उनका	(ఉన్‌కా)	వారియొక్క, ఆమె యొక్క, వాటియొక్క
मैंही	(మైంహీ)	నేనే
तूही	(తూహీ)	నీవే
वही	(వహీ)	వాడే,ఆమే, అదే
वेही	(వేహీ)	వారే, ఆమే, అవే
यह	(యహ్)	ఇది, ఈమె, వీడు
ये	(యే)	ఇవి,ఈమె, వీరు
कौन	(కౌన్)	ఎవడు, ఎవతె, ఏది?
किसका	(కిస్‌కా)	ఎవనిది, ఏమెది, దేనిది?

पेड -పేడ్ - వృక్షములు

संदोले का वृक्ष	(సందోలే కా వృక్ష్)	ఈతచెట్టు
अज्ञाझारा	(అజాఝారా)	ఉత్తరేణు
आगस	(ఆగస్)	అవిసె
छुईमुई शर्मी	(ఛుఈముఈ)	శర్మీ
काचकुरी	(కాచ్‌కురీ)	దరదగొండిదూలగొండి
बेलफल का वृक्ष	(బేల్‌ఫల్ కా వృక్ష్)	మారేడు
विलायत मूँग	(విలాయత్ మూంగ్)	మునగ
धतूरा	(ధతూరా)	ఉమ్మెత్త
अंजीर	(అంజీర్)	అత్తి
धूहर (स्नही के पेड)	(దూహర్,స్నుహి, కేపేడ్)	ఆకుజెముడు
महूआ	(మహూఆ)	ఇప్పచెట్టు
मसब्बर	(మసబ్బర్, ధీకుఆర్)	కలబంద
गुमची	(గుమ్‌చీ)	గురిగింజ
कनेल, कनरे	(కనేల్, కన్‌రే)	గచ్చ
मेहन्दी	(మెహందీ)	గోరంట
बबूल	(బబూల్)	తుమ్మ

काल (కాల్) (కాలము)

रात	(రాత్)	రాత్రి
दिन	(దిన్)	పగలు
सुबह	(సుబహ్)	ఉదయము
सबेरी	(సబేరి)	తెల్లవారురుఝామున
तडके	(తడ్‌కే)	తెల్లవారురుఝాము
आज	(ఆజ్)	నేడు
कल	(కల్)	రేపు, నిన్న
परसों	(పరసోం)	ఎల్లుండి, మొన్న

भाजी -భాజీ- ఆకుకూరలు

गोखी, करम	(గోఖీ, కరమ్)	కోసు,గోఖీ
भाजी	(భాజీ)	పెరుగుతోటకూర
इम्ली का पत्ती	(ఇమ్లీ కా పత్తీ)	పులిచింత

कच्चा फल – కచ్చాఫల్ పచ్చికాయలు

गंवार की फल	(గంవార్ కీ ఫల్)	గోరు చిక్కుడు కాయ
कुदूरु	(కుదురూ)	దొండకాయ
चिचींडा	(చిచీండా)	పొట్లకాయ
पेटा	(పేఠా)	బూడిదగుమ్మడికాయ
करोंदा	(కరోందా)	వాక్కాయ

अनाज - (అనాజ్) ధాన్యములు

टोकरी	(టోకరీ)	బుట్ట
टमाटर	(టమాటర్)	టమాటా
तुरई	(తుర ఈ)	బీరకాయ
लौकी	(లౌకీ)	సొరకాయ
कध्धू	(కద్దూ) గుండ్రపుసొర	పెట్టిసొరకాయ, సొరకాయ
धुइयाँ,अरुई	(ఘిఇయా, అరుఈ)	చేమదుంప
नेनुआ	(నేనుఅ,)	నేతి బీరకాయ
मटर	(మటర్)	బటాణీలు, మొక్కజొన్నలు
लोबिया	(లోబియా)	అనుములు
ज्वार	(జ్వార్)	కొర్రలు, జొన్నలు
बाजरा	(బాజరా)	సన్న జొన్నలు
धान	(ధాన్)	వడ్లు
माँग	(మాంగ్)	పెసలు
चना	(చనా)	శనగలు
राई	(రాఈ)	చిన్న ఆవాలు
सरसों	(సరసోం)	పెద్ద ఆవాలు
चावल	(చావల్)	బియ్యము
तिल	(తిల్)	నువ్వులు
लहसुन	(లహసున్)	(చిన్నవుల్లి) వెల్లుల్లి
गेहूँ	(గేహూం)	గోధుమలు
उडद	(ఉడద్)	మినుములు
धनिया	(ధనియా)	ధనియాలు, కొత్తిమీర
दाल	(దాల్)	పప్పులు
अरहर	(అరహర్)	కందులు

बोरा	(బోరా)	బస్తా
गूड	(గూడ్)	బెల్లము
काली मिर्च	(కాలీమిర్చ్)	మిరియాలు
जीरा	(జీరా)	జీలకర్ర
मैंथी	(మైంథీ)	మెంతులు
लौंग	(లౌంగ్)	లవంగాలు
इलायची	(ఇలాయచీ)	యాలుకలు
इमली	(ఇమలీ)	చింతపండు
नारियल	(నారియల్)	కొబ్బరి
मिट्टीका तेल	(మిట్టీకా తేల్)	కిరసనాయిలు
प्याज	(ప్యాజ్)	(పెద్దవుల్లి)నీరుల్లి
मूली	(మూలీ)	ముల్లంగి
सेम	(సేమ్)	చిక్కుడు
कुम्हडा	(కుమ్హడా)	గుమ్మడి
रीठा	(రీఠా)	కుంకుడు

जानवर (జాన్‌వర్) మృగములు

गिरगिट	(గిర్‌గిట్)	ఊసరవెల్లి
साही शल्लकी	(సాహీశల్లకీ)	ఏదుపంది
आगूर	(అంగూర్)	కొండముచ్చు
भचर	(భచర్)	కంచరగాడిద
बाम्नी	(బామ్‌నీ)	నల్లిగండ్ల పాము
कोब्रा	(కోబ్రా)	నాగుపాము
गैंडा	(గైండా)	ఖడ్గమృగము
हेगा	(హేగా)	గంగడోలు
चीता	(చీతా)	చిరుతపులి
चिचिंदरा	(చిచిందరా)	చుంచు
गुहेरा	(గుహేరా)	తొండ
गिलहरी	(గిల్‌హరీ)	ఉడుత
गुहेरा	(గుహేరా)	ఉడుము

पक्काफल పక్కాఫల్ పండిన పండ్లు

अंजीर	(అంజీర్)	అత్తిపండు
सेव	(సేవ్)	యాపిల్ పండు
संदोला	(సందోలా)	ఈతపండు
जामून	(జామూన్)	నేరేడుపండు
कटहर	(కటహర్)	పనసపండు
पपीता	(పపీతా)	బొప్పాయి పండు
बेर	(బేర్)	రేగు పండు
कन्द	(కంద)	గడ్డలు
रतालू	(రతాలూ)	పెండలపుగడ్డ
आखि अदरक	(అఖి అదరక్)	మామిడి అల్లము

तरकारी, भाजी, फल– కూరగాయలు, పండ్లు

केला	(కేలా)	అరటిపండు
आम	(ఆమ్)	మామిడిపండు
खरबुज	(ఖర్బూజ్)	దోసపండు
क़टहल	(కటహల్)	పనస
ककडी	(కక్డీ)	దోసకాయ
अंगूर	(అంగూర్)	ద్రాక్ష
आलू	(ఆలూ)	బంగాళాదుంప
बैंगन	(బైంగన్)	వంకాయ
भिडीं	(భిండీ)	బెండకాయ
चचींडा	(చచీండా)	పొట్లకాయ
करेला	(కరేలా)	కాకరకాయ
नींबू	(నీంబూ)	నిమ్మకాయ
तरबूजा	(తరబూజా)	పుచ్చకాయ

फूल - (పూల్) పూవులు

हिने का फूल	(హినే కా పూల్)	గుండుమల్లె
सुरज मुखी	(సూరజ్ముఖీ)	ప్రొద్దు తిరుగుడు పూవు
केतकी	(కేతకీ)	మొగలి
चमेली	(చమేలీ)	మల్లెపువ్వు

रिस्तेदार (బంధువులు)

माँ,माता	(మాం, మాతా)	తల్లి
बाप, पिता	(బాప్, పితా)	తండ్రి
भाई	(భాయీ)	సోదరుడు
काकी	(కాకి)	పిన్నమ్మ (తల్లి చెల్లెలు)
काका	(కాకా)	పినతండ్రి(తల్లి చెల్లెలు భర్త)
मामा	(మామా)	మేనమామ
मामी	(మామీ)	మేనమామ భార్య
फूफा	(ఫూఫా)	మేనత్త మగడు
फूफी	(ఫూఫీ)	మేనత్త
बूवा	(బువా)	మేనత్త
मौसा	(మౌసా)	పిన్నమ్మభర్త (తండ్రి తమ్ముడు)
बहन	(బహన్)	సోదరి
औरत	(ఔరత్, స్త్రీ)	మహిళ, భార్య
पति,खाविंद,खसम	(పతి,ఖావిండ్,ఖసమ్)	భర్త
चाचा	(చాచా)	పినతండ్రి, (తండ్రి తమ్ముడు)
चाची	(చాచీ)	పినతల్లి
मौसी	(మౌసీ)	పిన్నమ్మ
साला	(సాలా)	బావమరిది
बहनोई	(బహనో ఈ)	బావ (అప్ప భర్త)
जीजा	(జీజా)	బావ (భర్త అన్నగారు)
ससुर	(ససుర్)	మామ
सास	(సాస్)	అత్త(భార్యలేక భర్త తల్లి)
ननद	(ననద్)	ఆడుబిడ్డ
संबंधी	(సంబంధీ, సమధీ)	వియ్యంకుడు
भाभी	(బాభీ)	వదిన (అన్న భార్య)
साढु	(సాఢూ)	షడ్రకుడు(తోడల్లుడు)
दामाद	(దామాద్)	అల్లుడు
बहू	(బహూ)	కోడలు
जेठ	(జేఠ్)	భర్త అన్న

जेठानी	(జేఠానీ)	భర్త అన్న భార్య(పెద్ద తోడికోడలు)
देवर	(దేవర్)	మరిది
देवरानी	(దేవరానీ)	చిన్న తోడికోడలు(భర్త తమ్ముని భార్య)
भतीजा	(భతీజా)	సోదరుని కుమారుడు
भानजा	(భానజా)	మేనల్లుడు
भतीजी	(భతీజీ)	సోదరుని కుమార్తె
भानजी	(భానజీ)	మేనకోడలు
सौत	(సౌత్)	సవతి
सौतेली माँ	(సౌతేలీ మాఁ)	సవతి తల్లి
दादा	(దాదా)	తాత (తండ్రి తండ్రి)
दादी	(దాదీ)	అవ్వ (తండ్రి తల్లి)
नाना	(నాన)	తాత (తల్లి తండ్రి)
नानी	(నానీ)	అవ్వ (అమ్మమ్మ)
पोता	(పోతా)	మనమడు
पोती	(పోతీ)	మనుమరాలు
नाती	(నాతీ)	మనుమడు
नातीन	(నాతిన్)	మనుమరాలు
बडा भाई	(బడా భాయీ)	అన్న
छोटा भाई	(చోటా భాయీ)	తమ్ముడు
शादी, विवाह, ब्याह	(శాదీ, వివాహ్, బ్యాహ్)	పెండ్లి
उम्र	(ఉమ్ర)	వయస్సు
तन्दुरुस्ती, स्वस्थ्य, सेहत	(తందురుస్తీ,స్వాస్థ్య, సేహత్)	ఆరోగ్యము
दुलहा	(దుల్హా)	పెండ్లికుమారుడు, వరుడు
दुलहिन	(దులహిన్)	పెండ్లికూతురు, వధువు

कीडे (కీడే) పురుగులు

पान की बिचिया	(పాన్ కి బిచియా)	ఆకుతేట
ततेय्या, बर्र	(తతేయ్యా, బర్ర)	కందిరీగ
सफेदचीलर	(సఫేద్,చీలర్)	చీరపోతు
मिट्टी का कीडा	(మిట్టీ కా కీడా)	మట్టి పురుగు

शरीर के भाग- శరీరములోని భాగములు

सिर	(సిర్)	తల
कान	(కాన్)	చెవి
मुँह	(ముహ్)	నోరు, ముఖము
दाँत	(దాంత్)	పన్ను, పండ్లు
हाथ	(హాథ్)	చెయ్యి, చేతులు
उँगली	(ఉంగలీ)	వ్రేలు
अंगूठा	(అంగుఠా)	బొటన వ్రేలు
पेट	(పేట్)	కడుపు, పొట్ట
नाक	(నాక్)	ముక్కు
आँख	(ఆంఖ్)	కన్ను
जीभ	(జీభ్)	నాలుక
गर्दन	(గర్దన్)	మెడ
पैर	(పైర్)	పాదము, కాలు, కాళ్ళు
जाँध	(జాంఘ్)	తొడ
चेहरा	(చెహరా)	ముఖము, అగ్రభాగము
पीठ	(పీఠ్)	వీపు

चिडियाँ - (చిడియా)- పక్షులు

खंजन	(ఖంజన్)	కాటుకపిట్ట
मैना	(మైనా)	గోరువంక
जंगली कौवा	(జంగలీ కవ్వా)	మాలకాకి

संधि- సంధులు

अक्षरों के पास-पास आकर मिल जाने से उन में विकार होता है। अतः उसे संधि कहते है। जैसे- राम अवतार। इस मे, राम का अन्त अक्षर म अ और अवतार का पहला अ मिलकर दीर्ध आ हो गाया है। इस परिवार को संधि कहते है।

(రెండు శబ్దాలకు మధ్య+ గుర్తు వుంటుంది. ఈ+కు ముందు శబ్దము చివరి అక్షరము వెనుకటి శబ్దము యొక్క ముందు అక్షరమును కలిపిన సంధియగును. ఉదా-రామ అవతారము యను రెండు శబ్దములను కలిపినప్పుడు సంధి (కలిసిపోవుట) జరుగుతుంది. అనగా రామ శబ్దములోని చివరి అక్షరం 'మ' 'అ' అవతారముయను శబ్దములోని ముందు అక్షరము 'అ'ను కలిపి దీర్ఘ 'ఆ'గా మారిపోతుంది. అప్పుడు రామ+ అవతారమును యను రెండు శబ్దములు కలిసి రామావతారమవుతుంది. సంధులు మూడు రకాలు 1) స్వరసంధి 2) వ్యంజనసంధి 3) విసర్గసంధి

१) स्वर- संधि (అచ్చుల సంధి)

दो स्वरो के पास-पास आजाने से जो संथि होती है, उसे स्वर-संथि कहते है। स्वर- संथि के पाँच भेद है- दीर्ध, गुण, वृदि्द, यण अयादि।

(రెండు అచ్చులు దగ్గర దగ్గరకు వచ్చునప్పుడు జరుగు సంధి (కలయిక)ని స్వర సంధి (అచ్చుల సంధి) అంటాము. ఈ అచ్చుల సంధులు 5 రకములు. దీర్ఘసంధి, గుణసంధి, వృద్ధిసంధి, యణసంధి,అయాదిసంధి

दीर्धसंधिः अगर दो सवर्ण (एक ही जाति के) स्वर पास-पास आने से दोनों को बदले सवर्ण दीर्ध स्वर हो जाता है- अर्थात, ह्रस्व या दीर्ध अ,इ,उ,से परे, अगर ह्रस्व या दीर्ध अ,इ,उ, ఆ, ఈ, ఊ हो, तो, दोनों के स्थान मे वही दीर्ध स्वर हो जाता है। जैसे-

(రెండు ఒకేరకమైన అచ్చులు దగ్గర దగ్గర చేరినప్పుడు, ఈ రెండింటికి బదులు, ఆ జాతికి సంబంధించిన దీర్ఘపు అచ్చు వస్తుంది. అంటే, హ్రస్వ, అచ్చు రూపములయిన అ,ఇ,ఉ లేక ఆ, ఈ.ఊ, తరువాత హ్రస్వ., అ.ఇ.ఉ,లు గాని దీర్ఘ, ఆ,ఈ,ఊ లు ఉన్నట్లయితే, ఆ రెండింటి స్థానములో, అదే జాతికి సంబంధించిన దీర్ఘపు అచ్చు వస్తుంది. సంధులు జరుగుటను గ్రహించుటకు ఎల్లప్పుడు పదాలను విభజించుటకు + (ప్లస్)ను ఉపయోగిస్తాము. ఆ+కు ఇటువైపు, అటువైపు దానికి దగ్గరలో నున్న అచ్చులను దృష్టిలో నుంచుకోవాలి. ఎలాగంటే-)

अ +अ, (అ+అ) = आ (ఆ) = परम् + अर्थ =
परमार्थ (పరమార్థ)

अ +आ, (అ+ఆ) = आ (ఆ) = रत्न + आकार =
रत्नाकर (రత్నాకర్)

आ +अ, (అ+ఆ) = आ (ఆ)= विध्य + अभ्यास=
विध्यभ्यास (విద్యాభ్యాస్)

आ +अ, (ఆ+అ) = आ (ఆ)=महा + आशय =
महाशय(మహాశయ)
इ +इ, (ఇ+ఇ) = ई (ఈ)= कवि + ईन्द्र= कवींद्र
(కవీంద్ర)
इ +ई, (ఇ+ఈ) = ई (ఈ)= कवि + ईश्वर =
कविश्वर (కవీశ్వర్)
ई +इ, (ఈ+ఇ) = ई (ఈ)= मही+ इन्द्र =
महीन्द्र(మహీంద్ర)
ई +ई, (ఈ+ఈ) = ई (ఈ)= मही + ईश = महीश
(మహీశ)
उ +उ, (ఉ+ఉ) = ऊ (ఊ)= गुरू + उपदेश =
गुरूपदेश (గురూపదేశ)
उ +ऊ (ఉ+ఊ) = ऊ (ఊ)= सिंधु+ ऊर्मि = सिंधूर्मि
(సింధూర్మి)
ऊ +उ, (ఊ+ఉ) = ऊ (ఊ)= वधू + उत्सव =
वधूत्सव (వధూత్సవ)

गुण संधि (గుణసంధి) : अगर अ या आ के आगे इ या ई होते, दोनों मिलकर ए, उ या ऊ हो तो दोनो मिलकर ओ, और,ऋ, हो, तो दोनो मिलकर अर हो जाता है। जैसे-

గుణసంధి : అ లేక ఆ తరువాత, ఇ లేక ఈ వచ్చినట్టయితే, అవి రెండు కలిసి 'ఏ' గాను వచ్చినట్టయితే, అవి రెండు కలిసి'ఓ'గాను, ఋ వచ్చినట్టయితే,ఆ రెండు కలిపి 'అర్' గానుమారిపోతాయి. ఎలాగంటే-

1) अ, या आ ई या ई ए (ఆ లేక అ+ఇ లేక ఈ= 'ఏ' అవుతుంది.)
जैसे (ఎలాగంటే)
देव + इन्द्र = देवेन्द्र (దేవేంద్ర)
महा + इन्द्र =महेन्द्र (మహేంద్ర)
सुर + ईश = सुरेश (సురేశ్)
रासा + ईश =रमेश (రమా+ ఈశ) (రమేశ)
2) अ या आ उ या ऊ ओ (ఆ లే అ+ఉ లేక ఊ= ఓ, అవుతాయి. ఎలాగంటే)
वीर + उचित (వీర+ ఉచిత) = विरोचित (వీరోచిత)
नव + ऊढना (నవ+ ఊఢ) = नवोढा (నవోఢా)
महा + उत्सव (మహా+ ఉత్సవ) = महोत्सव (మహోత్సవ్)
3) आ या आ ऋ अर (అ లేక ఆ+ఋ =అర్) ఎలాగంటే)

स्त्प + ऋषि (సప్త+ ఋషి)= सर्त्पर्ष (సప్తర్షి)
महा + ऋशि (మహా+ ఋషి)= महर्षि (మహర్షి)
वृदि्द संथि अ या आ के आके, ए या ऐ हो दोनों मिलकर ऐ, और ओ या औ हो तो दोनो मिलकर औ हो जाते है। जैसे -
వృద్ధి సంధి : అ లేక ఆకు తరువాత, ఎ లేక ఐ చేరిన యెడల రెండున్ను కలిసి 'ఐ'గాను, లేక ఔ చేరితే రెండున్ను కలిసి 'ఔ'గాను మారిపోతాయి. ఎలాగంటే-
एक + एक = एकेक ఏక్+ఏక్ = ఏకైక
मत + ऐक्य = मतैक्य మత+ ఐక్య = మతైక్య
वन + औषथि = वनौषधि వన+ ఓషధి = వనౌషధి
परम + औदार्य= परमौदार्य పరమ+ ఓదార్య= పరమౌదార్య
सदा + एव= सदैव సదా+ ఏవ = సదైవ
महा + ऐश्वर्य = महैश्वर्य, మహా+ ఐశ్వర్య= మహైశ్వర్య
महा + ओज = महौज మహా+ ఓజ = మహౌజ
महा + औदार्य = महौदार्य మహా+ ఓదార్య= మహౌదార్య
यण संधि इ, ई, उ ऊ या ऋ के आगे कोई असवर्ण स्वर आये तो इ,ई, के स्थान मे य, उ, ऊ, के स्थान मे व,ऋ के स्थाव मे र हो जाता है। जैसे -
(యణసంధి: ఇ, ఈ, ఉ, ఊ లేక ఋ,ల తరువాత ఇదే జాతికి సంబంధించిన అక్షరాలు కాక వేరే అక్షరములు చేరినట్లయితే, ఇ,ఈ స్థానంలో 'య'గాను, ఉ,ఊల స్థానములో 'వ'గాను,'ఋ' స్థానములో 'ర'గాను మారిపోతాయి . ఉదా :)
यदि + आपि (యది+ అపి) = यध्यपि (యద్యపి)
नि +ऊन (ని+ఊన్) = न्यून (న్యూన్
प्रति +एक (ప్రతి+ఏక) = प्रत्येक (ప్రత్యేక)
सु +अगत (సు+ అగత్)= स्वागत (స్వాగత్)
पितृ +अनुमति(పితృ+ అనుమతి= पित्रनुमति (పిత్రనుమతి)
इति +आदि (ఇతి+ఆది) = इत्यादि (ఇత్యాది)
अभि+ उदय (అభి+ ఉదయ్) = अभ्युदय (అభ్యుదయ్)
नदि +अर्पण (నది+ అర్పణ్ = नर्ध्पण (నద్యర్పణ్)
अनु +ऐषण(అను+ఏషణ్) = अन्वेषण(అన్వేషణ్)
मातृ +आनंद (మాతృ+ఆనంద్)= मात्रानंद (మాత్రానంద్)
अयादि संधि : ए, ओ, ऐ, औ, से परे कोई स्वर हो तो ए को अय् ओ को अव् ए को आय तथा औ को आव् हो जाता है। जैसे-
(అయాది సంధి : ఎ,ఓ, ఐ,ఔ,కు తరువాత ఏదైనా అచ్చు వచ్చినట్టయితే 'ఎ'కు అయ్ 'ఓ'కు 'అవ','ఐ'కి ఆయ్, 'ఔ' కు ఆవ్‌గా వస్తాయి.ఎలాగంటే

ने + अन = नयन (నే+ అన్ = నయన్)
गै + आक् =गायक (గై + ఆక్ = గాయక్)
भो + अन =भवन (భో+అన్ = భవన్)
भो + उक =भाउक (భో+ ఉక్= భావుక్)
ऊपर +उक्त = उपरोक्त(ఊపర్+ ఉక్త= ఉపరోక్త)

2.व्यंजन संधि (హల్సంధి)

व्यंजन से स्वर या व्यंजन के आने से व्यंजन मे विकार होता है, तब, उसे व्यंजन संधि कहते है।

(హల్సంధి : హల్లుకు తరువాత అచ్చుగాని, లేక హల్లుగాని వచ్చినట్లయితే,హల్లులో మార్పు వస్తుంది. ఆ మార్పునే హల్సంధి అంటారు. ఎలాగంటే-

वाक + ई श = वागीश (వాక్+ ఈశ = వాగీశ)
वाक + विलास = वाग्विलास (వాక్+విలాస్= వాగ్విలాస్)
वाक + दान = वाग्दान (వాక్+దాన్= వాగ్దాన్)
अच+ अंत = अजत (అచ్+ అంత్= అజంత్)
अप + ज = अब्ज (అప్+జ= అబ్జ)
वाक + मय = वाडंमय (వాక్+మయ= వాఙ్మయ్)
शट + मास = शणमास (షట్+మాస్= షణ్మాస్)
जगत + नाध = जगन्नाथ (జగత్+నాథ్= జగన్నాథ్)
जगत + ईश = जगदीश (జగత్+ఈశ్= జగదీశ్)
भगवत + भक्ती = भगवद्भक्ति (భగవత్+ భక్తి= భగవద్భక్తి
उत + गम = उद्गम (ఉత్+గమ్= ఉద్గమ్)
तत + रूप = तद्रूप (తత్+రూప్= తద్రూప్)
उत् + चारण = उच्चारण (ఉత్+ చారణ్= ఉచ్చారణ్)
उत् + छेद = उच्छेद (ఉత్+చేత్ = ఉచ్ఛేద్)
उत् + डयन = उड्डयन (ఉత్+డయన్= ఉడ్డయన్)
विपद् + जाल = विपज्ञाल (విపత్+ జాల్= విపజ్జాల్)
सत + जन = सज्ञन (సత్+జన్= సజ్జన్)
तत + लीन = तल्लीन (తత్+లీన్= తల్లీన్)
सत् + शास्त्र = सच्छास्त्र (సత్+శా= సచ్ఛాస్త్ర)
उत् + हार = उद्‌दार (ఉత్+హార్= ఉద్ధార్)

3. विसर्ग संधि (విసర్గసంధి)

विसर्ग के बाद स्वर या व्यंजन के आने पर विसर्ग मे जो विकार हेता है, उसे विसर्ग संधि कहते है। जैसे-

(విసర్గ 'ః' తరువాత అచ్చుగాని, హల్లుగాని వస్తే విసర్గలో జరిగిన మార్పునే విసర్గ సంధి అంటారు. ఎలాగంటే-)

निः + चल = निश्चल (నిః + చల్ = నిశ్చల్)
धनु+ ठकार = धनुष्टंकार (ధనుః+టంకార్= ధనుష్టంకార్
निः + छल = निश्चल (నిః+ చల్= నిశ్చల్)
दुः + तर = दुस्तर (దుః+ తర్= దుస్తర్)
दुः+ शासन = दुश्शासन (దుః+ శాసన్= దుశ్శాసన్)
निः + संदेह = निस्संदेह (నిః+ సందేహ్= నిస్సందేహ్)
निः + कलंक = निष्कलंक (నిః+కలంక్= నిష్కలంక్)
निः + फल = निष्फल (నిః + ఫల్= నిష్ఫల్)
निः + पाप = निष्पाप (నిః + పాప్ = నిష్పాప్)
दुः + कर = दुष्कर (దుః+ కర్= దుష్కర్)
निः + आशा = निराशा (నిః+ ఆశా= నిరాశా)
निः + गुण = निर्गुण (నిః+ గుణ్= నిర్గుణ్)
निः + लज्ञ = निर्लज्ञ (నిః+ లజ్జ= నిర్లజ్జ)
निः + विकार = निर्विकार (నిః+ వికార్= నిర్వికార్)
निः + झर = निर्झर (నిః+ ఝర్ = నిరర్)
निः + यात = निर्यात (నిః+ యాత్= నిర్యాత్)
बहिः + मुख = बहिर्मुख (బహిః+ ముఖ్= బహిర్ముఖ్)
दुः + लभ = दुर्लभ (దుః+ లభ్= దుర్లభ్)
अतः + ऐव = अतएव (అతః+ ఏవ= అత ఏవ)
मनः + अभिराम = मनोभिराम (మనః+ అభిరామ్= మనోభిరామ్)
तेजः + राशि = तेजोराशि (తేజః+ రాశి= తేజోరాశి)
अधः + गती = अधोगति (అధః+ గతి= అధోగతి)
मनः + हर = मनोहर (మనః+ హర్= మనోహర్)
पुरः + कार = पुरस्कार (పురః+కార్= పురస్కార్)
नमः + कार = नमस्कार (నమః+కార్= నమస్కార్

1. सँज्ञा నామవాచకము (Noun)

किसी व्यक्ति वस्तु या भाव के नाम को बतानेवाले शब्दो को संज्ञा कहते है। संज्ञा से रहनेवाले सारे शब्द बदलते है. अतः इन्हे विकारी (बदलनेवाले) शब्द कहते है।

(ఒకవస్తువు, వ్యక్తి, లేదా, భావము యొక్క పేరును తెలియజేయు శబ్దాలను నామవాచకములంటారు. నామవాచక శబ్దాలన్నీ మార్పులు చెందుతూ వుంటాయి. అందువలన వీటిని 'వికారీ' శబ్దాలంటారు.)

తెలుగు నామవాచకములో 'కర్తరీ' ప్రయోగ సమయములో కర్తకు 'డు,ము,వులు' అను విభక్తులు చేర్చబడుతాయి. నామవాచకములు రెండు భాషలలోను ప్రధానమైనవి మూడు. 1) వ్యక్తి వాచకము 2) జాతివాచకము 3) భావ వాచకము

1) व्याक्ति वाचक संज्ञा (Proper Noun)

जिनसे एक ही व्यक्ति या वस्तु मालुम हो, वे व्यत्कि वाचक संज्ञाएँ है।

(ఒక వస్తువునుగాని, ఒక వ్యక్తినిగాని తెలుపు నామవాచకములన్నీ వ్యక్తి వాచకములు. ఈ నామవాచకముల ద్వారా ఎన్నో వస్తువులు, ఎందరో వ్యక్తులు, స్ఫురణకు రారు. ఒకే వస్తువు వస్తుంది.

ఉదా : ఢిల్లీ, గంగానది, దశరథుడు, హిమాలయము మొదలగునవి.

హిందీ : दिल्ली, गंगा, दशरध, हिमालय आदि।

(2) जाति वाचक संज्ञा (Common Noun)

एक जाति के सब पदार्थो की, समान रुप से जानकारी होनेवाले शब्द जाति वाचक संज्ञाएँ है। जैसे आदमी, शेर, पहाड, नदी आदि। यहाँ सभी आदमियों, शेरों , पहाडों, नदियों आदी का बोध होता है, किसी एक विशेष वस्तु पदार्थ या व्यत्कि का बोध नही ।

(ఏదో యొక జాతి యొక్క పదార్థములన్నింటిని, సమానరూపముగా తెలియజేయు వాచకములను జాతి వాచక నామవాచకము లంటారు. ఇలాంటి సమయములో ఏదో యొక వ్యక్తి పదార్థము, స్థానము బోధపడదు.

ఉదా : మనుష్యుడు (आदमी), సింహము (शेर), పర్వతము (पहाड) నది (नदी) మొదలైనవి అనేకములుంటాయి.

3. भाव वाचक संज्ञाएँ

इन मे पदार्यो के धर्म, गुण, दोष, अवस्या, व्यापार, भावना, आदि जाने जाते है। इन पदार्थो का आकार,रुप आदि कोई नहाँ रहता।

उदाहरण : मिटासा (తియ్యదనము) सौंतर्य (అందము) नीचता (నీచత్వము) लडकपन (పిల్లలచేష్టలు చిన్నతనము), यौवन (యౌవనము),चोरी (దొంగతనము), पढाई (చదువు), दौड (పరుగు), हर्ष (సంతోషము), भय (భయము), शोक (దుఃఖము), रोष(కోపము). आदि।

(భావ వాచక నామవాచకముల ద్వారా అన్ని పదార్థముల ధర్మము, గుణము, దోషము, స్థితి, పని, భావము, మొదలైనవి తెలుస్తాయి. ఈ పదార్థములకు రూపాకారము లుండవు. కనుపించవు)

ఉదా : యౌవనము(यौवन), తియ్యదనము (मिठसा), అందము (सौंदर्य), నీచత్వము (नीचता), తెల్లదనము (सफेदी) , జ్వరము (ज्वर), వ్యాకరణము (व्याकरण), మెళకువ (जागरण) మొదలగునవి

ఈ భావవాచక సంజ్ఞలు, జాతివాచక, సర్వనామ, విశేషణ, క్రియ, అవ్యయ శబ్దాల ద్వారా ఏర్పడుతాయి. క్రింద యిచ్చు నామవాచకములు హిందీ, తెలుగుకు సంబంధించినవి.

(క) జాతివాచక నామవాచకము-జాతివాచక నామవాచకము-

భావవాచకము		**భావవాచకము**
मित्र-मित्रता	-	మిత్రుడు- మిత్రత్వము
मनुष्य-मनुष्यता	-	మనుష్యుడు-మనుష్యత్వము
(ఖ) सर्वनाम के द्वारा	-	**సర్వనామముల నుండి**
अहम-अहमत्व, अहंकार	-	అహమ్- అహంభావము
अपना- आलनापन	-	తన- స్వంతము
(గ) विशेषण से	-	**విశేషణముల నుండి**
चतुर से चतुराई	-	చతురతగల నుండి చాతుర్యము
मीठा से मिठास	-	తియ్యని-నుండి తియ్యదనము
मोटा से मोटाई	-	లావైన నుండి లావుతనము
बूरा से बूराई	-	చెడ్డ నుండి చెడుతనము
सुंदर से सुंदरता	-	అందమైన నుండి అందము
(ఘ)क्रिया से	-	**క్రియ నుండి**
चढना से चढाई	-	ఎక్కుట నుండి ఎక్కుడు
सजाना से सजावट	-	అలంకరించుట నుండి అలంకారము
धबराना से धबराहट	-	గాబరాపడుటనుండి గాబర(తికమక)
चलना से चाल	-	నడచుట నుండి నడక
दौडना से दौड	-	పరుగెత్తుట నుండి పరుగు
लडना से लडाई	-	పోట్లాడుట నుండి పోట్లాట
(జ)अव्यय से	-	**అవ్యయము నుండి**
मिथ्या से मिथ्यात्व	-	బూటకము నుండి బూటకత్వము
यदार्थ से यदार्थत्व	-	నిజము నుండి నిజాయితీ

कारक (విభక్తులు)-(Prepositions)

హిందీ	తెలుగు
कर्ता कारक - ने	డు,ము, వు,లు
कर्म कारक- को	ని,ను,కి,కు,లన్, కూర్చి, గురించి
कारण कारक-से	చేత, చే, తోడ, తో
संप्रदान कारक- को (केलिए, के वास्ते)	కొరకు, కై
अपादान कारक- से	వలన, పట్టి, కంటె, నుండి
संबंद कारक का, के, की	కి, కు, యొక్క, లో, లోపల
अधिकरण कारक मे, पर	అందు, పైన

उदाहरण	**ఉదాహరణములు**
1. **कर्ता कारक वाक्य**	**ప్రథమా విభక్తి వాక్యములు**
राम ने खाया	రాముడు తినెను.
कृष्ण बैटा	కృష్ణుడు కూర్చొనెను.
फुल कहाँ है?	పుష్పము ఎక్కడ వున్నది?
वस्तु अच्छी है	వస్తువు మంచిది
2. **कर्म कारक-वाक्य**	**ద్వితీయా విభక్తి వాక్యములు**
राम को बुलाओ	రాముని పిలవండి.
पुस्तक को लाओ	పుస్తకమును తీసికొని రండి
बच्चोंका बुलाओ	పిల్లలను పిలవండి
उसके कुछ न समझिये	వానిని గురించి లెక్కచేయకండి.
3. **कारण कारक वाक्य**	**తృతీయా విభక్తి వాక్యములు**
इसके वह आता है	ఇందుచేత వాడు వచ్చుచున్నాడు.
कलम से लिखा	కలముతో వ్రాసెను
उसके कराओं	వానిచే చేయించుము.
4. **संप्रदान वाक्य**	**చతుర్థీ విభక్తి వాక్యములు**
उस से किताब दो	అతనికి('కొరకు) పుస్తకమునివ్వండి.
इसकेलिए लाया	ఇతనికై (కొరకు) తెచ్చాను.
5. **अपादान वाक्य**	**పంచమీ విభక్తి వాక్యములు**
उस से नुकसान हूआ	అతని వలన నష్టమొచ్చింది
पेड से पत्ता गिरा	చెట్టు నుండి ఆకు రాలింది.
राम से बडा है	రాముని కంటె పెద్దవాడు.
तुम्हारे करने से काम हुआ	నీవు చేయుట వలన పనయింది

6. संबंध कारक वाक्य	**షష్టి విభక్తి వాక్యములు**
राम का भाई	రామునికి తమ్ముడు
बूट की पालिश	బూట్లకు పాలిషు
दशरथ का बेटा	దశరథుని యొక్క కుమారుడు
धर का चोर	ఇంటి దొంగ
पेट का दर्द	పొట్టలోని బాధ(నొప్పి)
श्रिनवास के भाई	శ్రీనివాసుని సోదరుడు
दशरथ रे बेटे	దశరథుని యొక్క కుమారులు
7. अधिकरण कारक वाक्य	**సప్తమీ విభక్తి వాక్యములు**
उस के आने मे गलती नही	వాడు రావడంలో తప్పులేదు
खाट पर सोया	మంచముపై నిద్రించెను
पेड पर चंढा	చెట్టు మీద ఎక్కెను
धर में है	ఇంటిలో నున్నాడు
दूध मे पानी है	పాలలో నీళ్ళున్నాయి.
चट्टान पर चिडिया है	రాతిపైన పక్షియున్నది.

लिंग లింగములు(Gendar)

हिंदी मे दो लिंग और तेलुगु मे तीन लिंग है। तेलुगु मे पुरुष पुलिंग मे और स्त्री स्त्रीलिंग मे और शोष प्राणी वाचक एव अप्राणी वाचक शब्द सभी नपुंसक लिंग मे प्रयोग किये जाते है। तेलुगु मे नपुंसक लिंगो के शब्द,स्त्रीलिंग एव पुलिंग के अलग- अलग ज्यादातर नही है। उनके नाम के पहले पुरुष या स्त्री का बोध करानेवाले शब्द जोडे जाते है।

(హిందీలో రెండు లింగములు, (స్త్రీలింగ, పుంలింగములు), తెలుగులో మూడు లింగములు (స్త్రీలింగ, పుంలింగ,నపుంసకలింగములు) వున్నాయి. తెలుగులో పురుషులను పుంలింగములు, స్త్రీలను స్త్రీలింగములో చూపుతారు. లోకములో మిగతా ప్రాణివాచక, అప్రాణివాచక శబ్దాలన్నీ నపుంసకలింగములలో వాడబడుచున్నాయి. తెలుగులో నపుంసక లింగముల కొరకు, స్త్రీలింగ పుంలింగములో ఎక్కువగా వేరు వేరు శబ్దాలు లేవు. వాటి పేర్లు తెలియటానికి వాటి పేర్లకు ముందు పురుష లేక స్త్రీ వాచరక శబ్దాలనుంచడము జరుగుతుంది.

హిందీలో రెండు లింగము లయినందున స్త్రీలను స్త్రీలింగములో, పురుషులను పుంలింగములో ప్రయోగించుటయేగాక, మిగతా ప్రాణివాచక, అప్రాణివాచక శబ్దాలను స్త్రీలింగ, పుంలింగములలోనే ఉపయోగించడము జరుగుతున్నది. అందువలన స్థావరములలో ఏది పుంలింగమో ఏది స్త్రీలింగమో తెలిసికోవడము కొత్తవారికి చిక్కు సమస్యగాతయారయింది. అనభవశీలురకు ఈ లింగ సమస్య అంత చిక్కయినదేమీ కాదు. తెలుగులోని క్రియాంతములలో తేడాలుండవు. హిందీలో క్రియలు వేరు వేరుగా వుంటాయి.)

हिंदी		తెలుగు
लडका दौडता है	-	బాలుడు పరుగెత్తుచున్నాడు
लडकी दौडती है	-	బాలిక పరుగెత్తుచున్నది.
लडके दौडते है	-	బాలురు పరుగెత్తుచున్నారు.
लडकियाँ दौडती है	-	బాలికలు పరుగెత్తుచున్నారు.

पुँलिंग से स्त्रीलिंग बनाने के नियम — పుంలింగశబ్దములను స్త్రీలింగములుగా మార్చు విధము

हिंदी	**తెలుగు**
पुत्र- पुत्री	పుత్రుడు-పుత్రిక
बंदर- बंदरी	మగకోతి- ఆడకోతి
बाप-माँ	తండ్రి-తల్లి

वचन వచనము

हिंदी मे दो वचन होते है। इसी प्रकार तेलुगु मे भी दों ही वचन होते है। तेलुगु के एक वचन मे डु,मु,वु विभत्कियाँ संस्कृत संज्ञाओं के साथ लगाई जाती है. लुरु विभक्तियाँ बहुवचन मे लगाई जाती है। लु विभक्ति ज्यादा जगह लगाई जाती है और रु विभत्कि बहुत कम लर्गा जाती है. जैसे -

(హిందీలో, తెలుగులో కూడా రెండు వచనములే వున్నాయి. తెలుగు ఏకవచనమునకు, సంస్కృత నామవాచకములతో, 'డు,ము,వు,లను విభక్తులు చేర్చుట జరుగుతుంది. 'లు''రు' విభక్తులు బహువచన శబ్దములకు మాత్రము చేర్చబడుతాయి.

శబ్దములు బహువచనములయినప్పుడు 'లు' ఎక్కువ చోట్ల కలుస్తుంది. 'రు' మాత్రము చాలా తక్కువ తావులలో కనిపిస్తుంది. ఉదా ॥)

हिंदी	**తెలుగు**
लडका-लडके	బాలుడు- బాలురు
मनुष्य- मनुष्य	మనుష్యుడు- మనుష్యులు
पशु-पशु	పశువు-పశువులు
गाय- गाएँ	ఆవు-ఆవులు

(కొన్ని శబ్దాలు ఏకవచన, బహువచనములలో ఒకే మాదిరిగా వుంటాయి. వాటికి విభక్తులు చేరినపుడు మార్పు కనపడుతుంది.

जैसा- ఉదా मनुष्यों को (మనుష్యులకు) पशुओं को. (పశువులకు).

(విభక్తులు లేనప్పుడు मनुष्य= మనుష్యులు, पशु పశువులుగానే వుంటాయి)

सर्वनाम సర్వనామము (Prounoun)

तेलुगु मे हिंदी की अपेक्षा सर्वनामों के रुप ज्यादा है। उत्तम पुरुष (मै- నేను, हम-మేము). मध्यम पुरुष (तु-నీవు, तुम-మీరు . आप-తమరు) सर्वनाम दोनो भाषाओं मे बारबार है। अन्य पुरुष (वह-అది, ఆమె, వాడు, यह- ఇది, ఈమె, వీడు वे- వారు, అవి ये- ఇవి, వీరు) मे स्त्रीलिंग, पुँलिंग, नपुंसक लिंग और निर्देशक (वह- అ, यह-ఈ वे-అ ये-ఈ) वाचक सर्वनाम अलग- अलग है। जैसे- ఎలాగంటే.

తెలుగులో హిందీ భాషలో కంటే సర్వనామరూపాలెక్కువ వున్నాయి. ఉత్తమ పురుష (నేను, మేము,) మధ్యమ పురుష (నీవు, మీరు, తమరు) సర్వనామములు రెండు భాషలలో (ఉత్తమ,మధ్యమ) సమానముగానే వుంటాయి. అన్య పురుష (ఉత్తమ, మధ్యమ పురుషులు కాని యితర సర్వనామములు) లో స్త్రీలింగ, పుంలింగ, నపుంసకలింగ, నిర్దేశము, (సూచన)ను తెలియజేయు సర్వనామములన్నియు వేరువేరుగా వుంటాయి. ఉదా :

ఉత్తమ పురుష (उत्तम पुरुष)

1) मै आता हूँ (పుంలింగ క్రియ)-నేను వచ్చుచున్నాను. (పుంలింగము)
1) मै आती हूँ (స్త్రీలింగ క్రియ) నేను వచ్చుచున్నాను (స్త్రీ లింగము)
2) हम आते है (పుంలింగబహువచన(క్రియ)మేము వచ్చుచున్నాము (పుం.లిం)
2) हम आती है (స్త్రీలింగబహువచన(క్రియ)-మేము వచ్చునున్నాము. (పుం.లిం)
3) हम आते है (పుంలింగ బహువచన(క్రియ)- మనము వచ్చుచున్నాము (పుం.లిం)
3) हम आती है స్త్రీలింగ బహువచన (క్రియ) మనము వచ్చుచున్నాము (స్త్రీ.లిం.)

మధ్యమ పురుష (मध्यम पुरुष)

1) तू आता है (పుంలింగ ఏకవచన (క్రియ) నీవు వచ్చుచున్నావు. (పుం)
1) तू आती है (స్త్రీలింగ ఏకవచన (క్రియ) నీవు వచ్చుచున్నావు (స్త్రీ)
2) तुम आते हो (పుంలింగ గౌరవసూచక (క్రియ) మీరు వచ్చుచున్నారు. (పుం)
2) तुम आती ह (స్త్రీ లింగ గౌరవ సూచక (క్రియ) - మీరు వచ్చుచున్నారు. (స్త్రీ)
3) आप आती है (పుంలింగ గౌరవసూచక (క్రియ)- తమరు వచ్చుచున్నారు (పుం)
3) आप आती है (స్త్రీ లింగ గౌరవ సూచక (క్రియ)- తమరు వచ్చుచున్నారు. (స్త్రీ)

1. अन्यपुरुष एकवचन - (ప్రథమ పురుష ఏకవచనము)

निश्चयवाचक सर्वनाम నిశ్చయమును తెలుపు సర్వనామము

1) वह आता है (పుం.లిం.ఏకవచనము) వాడు లేక అతను వచ్చుచున్నాడు.
1) वह आती है (స్త్రీ,లిం. ఏకవచనము) ఆమె లేక ఆవిడ వచ్చుచున్నది.

2) वह आता है (పుం.లిం. ఏకవచనము) అది వచ్చుచున్నది. (స్త్రీ,నపుం,ఏక)

2) यह आता है (స్త్రీ.లిం. ఏకవచనము) – అది వచ్చుచున్నది. (స్త్రీ,నపుం, ఏక)

3) यह आती है (పుం.లిం. ఏకవచనము)– వాడువచ్చుచున్నాడు. ఇతను వచ్చుచున్నాడు. (పుం.లిం. ఏకవచనము)

3) यह आती है (స్త్రీ.లిం. ఏకవచనము) – ఆమె వచ్చుచున్నది ఈవిడ వచ్చుచున్నది. స్త్రీలింగ ఏకవచనము)

4) यह आता है హిందీలో నపుంసకలింగ ఏకవచనము) ఇది వచ్చుచున్నది. (తెలుగులో నపుంసకం)

4) यह आता है (హిందీలో నపుంసకలింగ ఏకవచనము) ఇది వచ్చుచున్నది (నపుంసకం)

अन्य पुरुष बहुवचन- (ప్రథమ పురుష బహువచనము)

1) वे आते है (పుం) - వారు వచ్చుచున్నారు (పుం)

2) वे आती है (స్త్రీ) - వారు వచ్చుచున్నారు. (స్త్రీ)

3) ये आते है (పుం) - వీరు వచ్చుచున్నారు (పుం)

4) ये आते है (స్త్రీ) - వీరు వచ్చుచున్నారు (స్త్రీ)

3) वे आते है (పుంలింగ బహువచనము)– అవి వచ్చుచున్నవి (నపుంసకలింగము)

3) ये आती है (స్త్రీ లింగ బహువచనము) ఇవి వచ్చుచున్నవి. (నపుంసకలింగము)

अनिश्चयवाचक सर्वनाम एकवचन

(నిశ్చయము తెలియని ఏకవచన సర్వనామములు)

1) कोई आता है – (పుం. ఏకవచనము)–ఎవడో వచ్చుచున్నాడు. (పుం)

1) कोई आती है – (స్త్రీలింగ, ఏకవచనము)– ఎవతో వచ్చుచున్నది. (స్త్రీ.లిం)

2) कोई आते है – (పుం. బహువచనము) ఎవ్వరో(మగవారు) వచ్చుచున్నారు.

2) कोई आती है – (స్త్రీలింగ బహువచనము) ఎవ్వరో (ఆడవారు) వచ్చుచున్నారు.

3) कोई आता है – (పుం. ఏకవచనము)– ఏదో వస్తున్నది (నపుంసకం)

3) कोई आती है – (స్త్రీలింగ ఏకవచనము) ఏదో వస్తున్నది (నపుంసకము)

4) कोई आते है – (పుంలింగ బహువచనం) ఏవోవస్తున్నాయి (నపుం)

4) कोई आती है – (స్త్రీలింగ బహువచనం) ఏవోవస్తున్నాయి (నపుం)

5) कुछ आता है – (పుం, ఏక) కొంత వస్తున్నది. (నపుంసకం)

5. कुछ आती है – (పుం.లిం.ఏక) కొంత వస్తున్నది (నపుంసకం)

6) कुछ आते है – (పుం.బహు) కొన్ని వస్తున్నాయి

6) कुछ आती है – (స్త్రీ.లిం.బహు) కొన్ని వస్తున్నాయి. (నపుంసకము)

(హిందీ క్రియలలో మార్పు లెక్కువ వున్నందువలన ఏది, ఏ లింగమో తెలిసికొనుట కనుభవమవసరము. తెలుగులో నపుంసకలింగ మున్నది గాన ఆ విషయములో మాత్రము తేలికనిపిస్తుంది).

7) कुछ आते है - (పుం. బహు) కొందరు (మగవారు) వచ్చుచున్నారు. (పుం)
7) कुछ आती है - (స్త్రీ.లిం. బహు) కొందరు (ఆడవారు) వచ్చుచున్నారు. (స్త్రీ లింగం)
8) कुछ आता है - (పుం. బహు)-కొంత వచ్చుచున్నది.(నపుంసకము)
8) कुछ आती है - (స్త్రీ.లిం.బహు) కొంత వచ్చుచున్నది. (నపుంసకము)

संबंध वाचक सर्वनाम- (సంబంధమును తెలుపు సర్వనామము)

1) जो पढेगा, वह पास होगा- చదివినవాడు పాసవుతాడు(పుం)
1) जो पढेगी वह पास होगी- చదివినావిడ పాసవుతుంది(స్త్రీ)
2) जो ज्यादा खाता है, सो बीमार हो जायेगा - ఎక్కువ తిన్నవాడు జబ్బుపడును(పుం)
2) जो ज्यादा खाती है, सो बीमार हो जायेगी - ఎక్కువ తిన్నావిడ జబ్బుపడుతుంది (స్త్రీ)

प्रश्नवाचक सर्वनाम-एकवचन - (ప్రశ్నల తెలుపు సర్వనామము- ఏకవచనము

1) कौन आता है?(పుం) - ఎవడు వచ్చుచున్నాడు? (పుం)
1) कौन आती है ? (స్త్రీ) - ఎవతె వచ్చుచున్నది (స్త్రీ)
2) कौन आता है?(పుం) - ఏది వచ్చుచున్నది (నపుంస)
2) कौन आते है?(పుం) - ఏది వచ్చుచున్నది (నపుంస)
3) कौन आती है?(పుం.బ) - ఎవరు వచ్చుచున్నారు. (పుం.బ)
3) कौन आता है?(స్త్రీ.బ) - ఎవరు వచ్చుచున్నారు. (స్త్రీ.బ)
4) कौन आते है?(పుం.బ) - ఏవి వచ్చుచున్నవి (న.పుం.బ)
4) कौन आती है?(స్త్రీ.బ) - ఏవి వచ్చుచున్నవి (నపుం.బ)
5) कौन आ रहे है?(పుం.బ) - ఎవరు వచ్చుచూ వున్నారు (పుం.బ)
5) कौन आ रहा है?(పుం.ఏ) - ఎవడు వచ్చుచూ వున్నాడు? (పుం.ఏ)
6) कौन आ रही है?(స్త్రీ.ఏ) ఎవతె వచ్చుచూ వున్నది (స్త్రీ. ఏ)
6) कौन आ रहे है?(స్త్రీ.బ) - ఎవర్తెలు వచ్చుచూ వున్నారు. (స్త్రీ.బ)
7) कौन आ रहा है? (పుం.ఏ) - ఏది వచ్చుచూ వున్నది.(న.పుం.ఏ)
8) कौन आ रहे है?(పుం.బ) - ఏవి వచ్చుచూ వున్నవి. (నపుం.బ)

(ఇలా వర్తమాన, భూత, భవిష్యత్కాలములలో, వాటిలోని అంతర్భాగాలలో పై విధంగా రెండు భాషలలో, ఆయా మార్పులు గమనిస్తూ ముందుకు సాగిపోతూ వుండాలి.

निजवाचक सर्वनाम एकवचन

1. मैं अपना काम आप करता हूँ (పుం.ఏ)
నేను నా పని స్వంతముగా చేసికొంటున్నాను. (పుం.ఏ)
1. मैं आपना काम आप करती हूँ (స్త్రీ.ఏ)
నేను నా పని స్వంతముగా చేసికొనుచున్నాను. (స్త్రీ.ఏ)
2. हम अपना काम आप करते है (పుం.బ)
మేము మా పనులు స్వంతముగా చేసికొనుచున్నాము. (పుం.బ)
2. हम अपना काम आप करती है (స్త్రీ.బ)
మేము మా పనులు స్వంతముగా చేసికొనుచున్నాము. (స్త్రీ.బ)
3. तू अपना काम आप करता है (పుం.ఏ)
నీవు నీ పని స్వంతముగా చేసికొనుచున్నావు. (పుం.ఏ)
3. तू अपना काम आप करती है (స్త్రీ. ఏ)
నీవు నీ పని స్వంతముగా చేసికొనుచున్నావు. (స్త్రీ.ఏ)
4. तुम अपना काम आप करते हो
మీ పని మీరు స్వంతముగా చేయుచున్నారు. (పుం.ఏ)
4. तुम अपना काम आप करती हो (స్త్రీ. ఏ)
మీరు మీ పని స్వంతముగా చేయుచున్నారు. (స్త్రీ.ఏ)
5. आप अपना काम आप करते है (పుం.ఏ)
తమరు తమ పని స్వంతముగా చేసికొనుచున్నారు. (పుం.ఏ)
5. आप अपना काम आप करती है (స్త్రీ.ఏ)
తమరు తమ పనిని స్వంతముగా చేసికొనుచున్నారు. (స్త్రీ.ఏ)
6. वह अपना काम आप करता है (పుం.ఏ)
తమరు తమ పనిని స్వంతముగా చేసికొనుచున్నారు. (స్త్రీ.ఏ)
6. वह अपना काम करता है (పుం.ఏ)
ఆమె (అది) తన పనిని తాను స్వయముగా చేసికొనుచున్నది. (స్త్రీ.ఏ)
7. यह अपना काम आप करती है (పుం.ఏ)
ఇతను (వీడు) తన పని తాను స్వయముగా
చేసికొనుచున్నాడు. (పుం.ఏ)
7. यह अपना काम आप करती है (స్త్రీ.ఏ)
ఈమె (ఇది) తన పని తాను చేసికొనుచున్నది. (స్త్రీ.ఏ)
8. वे अपना काम आप करते है (పుం.బ)
వారు (పురుషులు) తమ పనులు తాము చేసికొనుచున్నారు (పుం.బ)

8.| वे अपना काम आप करती है (స్త్రీ.బ)
వారు (స్త్రీలు) తమ పనులు తాము చేసికొనుచున్నారు. (స్త్రీ.బ)

9.| वे अपने काम आप करती है (పుం.బ)
అవి తమ పనులు తాము చేసుకొనుచున్నవి. (నపుం.బ)

9.| वे अपने काम आप करती है (స్త్రీ.బ)
అవి తమ పనులు తాము చేసికొనుచున్నవి. (నపుం.బ)

10. ये अपने काम आप करती है (పుం.బ)
అవి తమ పనులు తాము చేసికొనుచున్నవి. (నపుం.బ)

10. ये अपने काम आप करती है (స్త్రీ.బ)
అవి తమ పనులు తాము చేసుకొనుచున్నవి. (నపుం.బ)

సర్వనామములు రూపములు

1. पुरूष वाचक - उत्तम पुरुष- मै

(పురుష వాచక సర్వనామము- ఉత్తమ పురుష- నేను)

कर्ता कारक - मै, मैने (నేను)
हम, हमने (మేము)

कर्म कारक - मुझे, मुझ को (నన్ను, నాకు)
हमे, हमको (మమ్ము, మాకు)

करण कारक - मुझ से (నాతో, నాచేత)
हमसे (మాతో, మాచేత)

संप्रदान कारक - मुझे, मुझेको (నా కొరకు, నాకై)
हमे, हमको (మా కొరకు, మాకై)

अपादार कारक - मुझ से (నా వలన, నా కంటె, నా నుండి)
हमें. हमको (మా కంటె, మా నుండి)

संबंध कारक मेरी, मोरा, मेरे (నాకు, నా యొక్క నాలో, నా లోపల)
हमारा, हमारे, हमारी (మాకు, మా యొక్క మాలో మాలోపల)

अथिकारण कारक- मुझ मे, मेझ पर (నాయందు, నాలో)
हम मे, हम पर (మాయందు,మాలో)

2. पुरुष वाचक (मध्यम पुरुष) तू
(పురుష వాచక (మధ్యమ పురుష) –నీవు

कर्ता कारक - तू, तूने (నీవు)
तुम, तुमने (మీరు)
कर्म कारक - तुझे, तुझ को (నిన్ను, నీకు)
तुम्हे, तुमको (నీకు, మిమ్ములను)
करण कारक - तुझ से (నీతో, నీచేత)
तुम से (మీతో, మీచేత)
संप्रदान कारक - तुझे, तुझको (నీకొరకు, నీకై)
तुम्हे, तुमकों (మీకొరకు, మీకై)
अपादान कारक - तुझसे (నీవలన, నీకంటే, నీనుండి)
तुमसे (మీవలన, మీకంటే, మీనుండి)
संबंध कारक - तेरा, तेरे, तेरी (నీకు, నీయొక్క, నీలో,నీలోపల)
तुम्हारा, तुम्हारे, तुम्हारी, (మీకు, మీయొక్క, మీలో, మీలోపల)
अधिकारण कारक - तुझमे, तुम पर (నీలో, నీమీద)
तुममे, तुझ पर (మీలో, మీమీద)

3. पुरुष वाचक (अन्यपुरुष)- वह
పురుష వాచకము (ప్రథమ పురుష)- అది, వాడు, ఆమె.

कर्ता कारक - वह, उसने (అది, వాడు, ఆమె)
वे, उनने उन्होने (అవి, వారు, ఆమె)
कर्म कारक - उसे, इसको (వానిని, దానిని, ఆమెని, వానిని గూర్చి, ఆమెను గూర్చి, దానిని గూర్చి, వానిని గురించి, ఆమెను గురించి, దానిని గురించి)
करण कारक - उससे (వానిచేత, వానితో, ఆమెచేత,ఆమెతో, దానిచేత, దానితో)
उनसे (వారిచేత, వారితో, ఆమెచేత,ఆమెతో, వాటిచేత, వాటితో)
संप्रदान कारक - उसे, उसको (వానికొరకు, వానికయి, ఆమె కొరకు, ఆమెకై, దానికొరకు, దానికై)

उन्हे, उनको (వారికొరకు, వారికై, ఆమెకొరకు, ఆమెకూ వాటికొరకు, వాటికై)

अपादान कारक - उससे (వానివలన, వానికంటె,, వానినుండి, ఆమెవలన, ఆమెకంటే, ఆమెనుండి, దానివలన, దానికంటే, దానినుండి)

उनसे (వారివలన, వారికంటె, వారినుండి, ఆమెవలన, ఆమెకంటే, ఆమెవలన, వాటివలన, వాటికంటే, వాటినుండి)

संबंध कारक - उसका,उसके, उसकी (వానికి, వానియొక్క, వానిలో, వానిలోపల, ఆమెకి, ఆమెయొక్క, ఆమెలో, ఆమెలోపల,దానికి, దానియొక్క, దానిలో, దానిలోపల)

उनका, उनके, उनकी (వారికి, వారియొక్క, వారిలో, వారిలోపల, ఆమెకి,ఆమెయొక్క, ఆమెలో, ఆమెలోపల,వాటికి, వాటియొక్క, వాటిలో, వాటిలోపల)

अधिकारण कारक - उसमे, उसपर (వానియందు, ఆమెయందు, దానియందు, వానిలో, ఆమెలో, దానిలో)

उनमे, उनपर (వారియందు,ఆమెయందు, వాటియందు, వారిలో, ఆమెలో, వాటిలో)

4. पुरुष वाचक (अन्यपुरुष निश्चयवाचक- यह
పురుషవాచకము (ప్రథమపురుష)

कर्ता कारक - यह, इसने (ఇది, వీడు, ఈమె)

ये- (ఇవి, వీరు, ఈమెలు)

कर्म कारक - इसे, इसको (దీనిని, వీనిని, ఈమెని)

इन्हे, इनको(వీటిని,వీరిని,ఈమెలని)

करण कारक - इससे (దీనిచేత, దీనితో, వీనిచేత, వీనితో,ఈమెచేత, ఈమెతో)

इनसे (వీటిచేత, వీటితో, వీరిచేత, వీరితో, ఈమెచేత, ఈమెతో)

संप्रदान कारक - इसको,इसे (దీనికొరకు, ఇతని కొరకు, ఇతనికై, ఈమెకొరకు, ఈమెకై, దీనికై)

इनको, इन्हे (వీరికొరకు, వీరికై,ఈమెకొరకు, ఈమెకై, వీటికొరకు, వీటికై)

आपादान कारक - इससे, इसको (వీనివలన, వీనికంటె, వీనినుండి, ఈమెవలన, ఈమెకంటే, ఈమెనుండి, దీనివలన, దీనికంటె, దీనినుండి)

इनसे, इनको (వీరివలన, వీరికంటె,
వీరినుండి, ఈమెవలన, ఈమెకంటే,
ఈమెనుండి, వీటివలన, వీటికంటే, వీటినుండి)

संबंध कारक - इसका, इसके, इसकी (వీనికి,
వీనియొక్క, వీనిలో, ఈమెకి, ఈమెయొక్క,
ఈమెలో, దీనియొక్క, దీనికి, దీనిలో)
इनका, इनको, इनकी (వీరికి, వీరియొక్క, వీరిలో, ఈమెకి,
ఈమెయొక్క, ఈమెలో, వీటికి, వీటియొక్క, వీటిలో)

अधिकरण कारक- इसमे, इसपर (వీనియందు, వీనిమీద,
ఈమె యందు, ఈమెమీద, దీనియందు, దీనిమీద)

अधिकरण कारक- इनमे, इनपर (వీరియందు, వీరిమీద,
ఈమెయందు, ఈమెలమీద, వీటియందు, వీటిమీద)

5. पुरुष वाचक (अन्यपुरुष) निश्चयवाचक- आप

పురుషవాచకము (ప్రథమపురుష) నిశ్చయవాచకము- తమరు

कर्ता - आप, आपने (తమరు)

कर्म - आप को (తమని, తమకు, తమలో,
తమని గూర్చి, తమను గురించి)

करण - आपसे (తమచేత, తమచే, తమతో, తమతోడ)

संप्रदान - आपसे, आपको(తమకొరకు,తమకై)

आपादान - आप से (తమవలన, తమకంటే, తమనుండి)

संबंध - आपका, आपके, आपकी (తమకి,తమకు, తమయొక్క, తమలో,
తమలోపల)

अधिकारण - आपमे, आप पर (తమయందు, తమమీద)

ऊपर के लिखे हुए श्ब्दो के बहुवचन के पीछे लोग लगाकर भी बोलते है।

పైన వ్రాసిన శబ్దముల బహువచనముల తరువాత మీరందరు, తమరందరు, మేమందరము, మనమందరము, వీరందరు, వారందరూ అని కూడా వ్రాయవచ్చు)

6. निजवाचक सर्वनाम- आप

(నిజవాచక సర్వనామము- తన (స్వంతముగా)

कर्ता - आप (స్వంతముగా)

कर्म - अपने को (తనని, తనను, తనను గురించి),

करण - अपने से (తనచేత, తనతో)

संप्रदान - अपने को (తనకొరకు, తనకై)

अपादान - अपना, अपने, अपनी (తనవలన, తనకంటే, తననుండి)
संबंध - अपना, अपने, अपनी (తనకి, తనకు, తనయొక్క, తనలో, తనలోపల)
अधिकारण - अपना, अपने, अपनी (తనయందు, తనమీద)

7.अनिश्चयवाचक सर्वनाम- कोई
(అనిశ్చయవాచక సర్వనామము- ఎవరో, ఎవతో ఏదో)

कर्ता - कोई, किसीने (ఎవరో, ఎవడో, ఎవతో, ఏదో)
कर्म - किसी को (ఎవనినో,ఎవరినో,ఎవనిగురించియో,ఎవరిని గురించియో)
करण - किसी से (ఎవరిచేతనో, ఎవని చేతనో, ఎవని గురించియో)
संप्रदान - किसी को (ఎవని కొరకో, ఎవరి కొరకో, దేని కొరకో)
अपादान - किसी से (ఎవని వలననో, ఎవని నుండియో, ఎవరి నుండియో, ఎవరి వలననో)
संबंध - किसी का, किसीके, किसी की (ఎవని యొక్కయో, ఎవనిలోనో)
अधिकारण - किसीमे, किसी पर (ఎవని యందో, ఎవరిమీదో)

8. प्रश्नवाचक सर्वनाम- कौन
(ప్రశ్నను తెలుపు సర్వనామమ- ఎవరు, ఎవతె, ఏది)

कर्ता - कौन, किसने (ఎవరు, ఎవతె, ఏది)
कर्म - किसको, किसे (ఎవరిని, ఎవరిని గురించి, ఎవతెను, ఎవతెను గురించి)
करण - किससे, किनसे,किसको (ఎవనిచేత, ఎవరిచేత, ఎవనితో, ఎవనితోడ)
संप्रदान - किसको, किसे (ఎవని కొరకు, ఎవనికై,ఎవతె కొరకు, దేని కొరకు)
किनको - किन्हे (ఎవరి కొరకు, ఎవరికూ, ఎవర్తెల కొరకు, వేటికొరకు)
अपादान - किससे, किसे (ఎవనివలన, ఎవనికంటె, ఎవని నుండి, ఎవతె వలన,ఎవతెకంటే, ఎవతెనుండి, దేనివలన,దేనికంటే, దేనినుండి)
किनसे (ఎవరి వలన, ఎవరికంటే,ఎవరినుండి, ఎవర్తెల వలన, ఎవర్తెల కంటె, ఎవర్తెల నుండి, వేటివలన, వేటినుండి, వేటికంటే)
संबंध - किसका,किसके, किसकी (ఎవనికి, ఎవనియొక్క, ఎవనిలో)
किनका, किनके, किनकी (ఎవరికి, ఎవరియొక్క, ఎవరిలో)
अधिकारण - किसमे, किस पर (ఎవరియందు, ఎవరిమీద)

ఇలా సర్వనామాలెన్నో రకాలున్నాయి, చాలా తక్కువ రూపాలు చూపడము జరిగినది. వీటి ఆధారంతో అనుభవము మీద మాత్రమే చాలా ఎక్కువ తెలిసికొనుటకు వీలుంటుంది.

विशेषण (విశేషణములు) Adjective

इसकी परिभाषा, दोनों भाषाओं मे बराबर है। मगर हिंदी मे संज्ञा के लिंग, वचन के अनुसार विशेषण बदलता है, तेलुगु मे नही बदलता।

(నామవాచకము యొక్క ప్రత్యేకతను తెలుపు శబ్దములను విశేషణము లనుట రెండు భాషలలో సమానమే, అయితే, హిందీలో విశేషణాలు, నామవాచకముల లింగ, వచనములను బట్టి మారుతూ వుంటాయి. తెలుగులో ఆ మార్పు వుండదు.)

गुण वाचक विशेषण

(గుణమును తెలుపు విశేషణములు)

1.	अच्छा लडका (పుం.ఏ)	–	మంచి పిల్లవాడు (బాలుడు) (పుం.ఏ)
1.	अच्छी लडके (స్త్రీ.ఏ)	–	మంచిపిల్ల (బాలిక) (స్త్రీ.ఏ)
2.	अच्छे लडके (పుం.బ)	–	మంచిపిల్లవాండ్రు (బాలకులు)(పుం.బ)
2.	अच्छे लडकियाँ (స్త్రీ.బ)	–	మంచి బాలికలు (స్త్రీ.బ)
3.	अच्छे सामान (పుం.బ)	–	మంచి సామానులు (నపుం.బ)
3.	अच्छी चिडियाँ (స్త్రీ.బ)	–	మంచి పక్షులు (నపుం.బ)

परिमाण वाचक विशेषण

(తూకములను, కొలతలను, తెలుపు విశేషణములు)

1.	सेर भर आटा	–	సేరెడు పిండి
2.	थोडा दुध	–	కొంచెము పాలు
3.	पेट भर खाना	–	పొట్ట నిండా తిండి

निश्चित संख्यावाचक विशेषण

(అనుమానము లేకండా సంఖ్యలద్వారా చూపు విశేషణము)

1.	चार गज	–	నాలుగు గజములు
2.	पाँच दिन	–	ఐదు రోజులు

अनिश्चित संख्यावाचक विशेषण

(నిశ్చయము తెలియని సంఖ్యలను చూపు విశేషణములు)

1.	बहुत लोग	–	చాలా మంది ప్రజలు
2.	कम बालक	–	తక్కువమంది బాలకులు
3.	कुछ आम	–	కొన్ని మామిడి పండ్లు

(అ) क्रिया बोधक संख्या वाचक विशेषण (పనిని తెలుపునది)

दूसरा धोडा - రెండవ గుఱ్ఱము

(ఆ) गुण बोधक संख्या वाचक विशेषण

(రెట్టింపును తెలుపునది)

दुगुना दाम - రెట్టింపు ధర

(ఇ) संकेत बोधक विशेषण సూచించు విశేషణము

वह लड़का - ఆ పిల్లవాడు (బాలుడు)

यह लडकी - ఈ పిల్ల (బాలిక)

वे लोंग - ఆ ప్రజలు

ये लोग - ఈ ప్రజలు

(ఈ) विभाग वाचक विशेषण (విభజించు విశేషణము)

प्रत्येक लडका - ప్రతి ఒక పిల్లవాడు (బాలుడు)

प्रत्येक लडका - ప్రతి ఒక పిల్ల (బాలిక

क्रिया (క్రియ) Verb

हिंदी और तेलुगु की धातुओं, सामान्य, क्रियाओं फरक है। हिंदी में ज्यादातर धातुएँ हलत (क्- ङ) और आकारांत (चल ना चलना) होते है, बहुत कम धातुएँ ईकारांत (पी = త్రాగు, (छु - =తాకు, औकारांत, उकारांत, (सो = నిద్రించు) होते है। तेलुगु की बहुत- सी थातुएँ उकारांत ही होते है। जैसे-

హిందీలో ఎక్కువగా ధాతువుల హలంతాలుగా (క్) (బాలక్). ఆకారాంతాలుగా వుంటాయి. చాలా తక్కువ ధాతువులు ఈకారాంత, ఉకారాంత, ఓకారాంతములుంటాయి.తెలుగులోని చాలా ధాతువులు ఉకారాంతములుగనే వుంటాయి. ఉదా-)

हिंदी		తెలుగు ధాతువులు
चल	(చల్)	నడుచు
जा	(జా)	వెళ్ళు
पी	(పీ)	త్రాగు
छू	(ఛూ)	తాకు
सो	(సో)	నిద్రించు
पढ	(పఢ్)	చదువు

क्रिया का सामान्य रुप। (క్రియ యొక్క మామూలు రూపం)

हिंदी	తెలుగు
चल + ना (చల్+నా) चलना=	నడచు+ట = నడచుట
जा + ना (జా+నా) जाना =	వెళ్ళు+ట = వెళ్ళుట

पी + ना (పీ+నా) पीना= త్రాగు+ట= త్రాగుట
छु + ना (ఛూ+నా) छूना = తాకు+ట = తాకుట
सो + ना (సో+నా) सोना= నిద్రించు+ట = నిద్రించుట
वर्तमाल काल .कृदत रुप వర్తమాన కాల వృదంత రూపం)
चल + ता (చల్+తా) चलता= నడచు+ చు= నడచుచు
जा + ता (జా+తా) जाता= వెళ్ళు+చు = వెళ్ళుచు
पी + ताा (పీ+తా) पीता= త్రాగు+చు = త్రాగుచు
छु + ता (ఛూ+తా) छूता= తాకు+చు= తాకుచు
सो + ताा (సో+తా) सोता= నిద్రించు+చు = నిద్రించుచు

प्रेरणार्थक क्रिया (ప్రేరణార్థక క్రియ)

चला + ना (చలానా) चलाना నడిపించు+ట = నడిపించుట
चला + ता (చలాతా) चलाता నడిపించు+చు= నడిపించుచు

पूर्वकालिक क्रिया పూర్వకాలిక క్రియ

1. चलकर + जाना (చల్‌కర్+ జానా) चलकर जाना (हिंदीనడచి+ వెళ్ళుట (తెలుగు)
2. पीकर + सोना (పీకర్+ సోనా) पीकर सोना (हिंदी త్రాగి+ నిద్రించుట (తెలుగు)

ఇప్పుడు కాలములు గురించి తెలిసికొన బోవుటకు ముందే కొన్ని చిక్కయిన విషయాలు ముందుగా తెలిసికొనియున్న కాలములు తేలికగా అర్థమవుతాయి. అవి

1) ముందు **హిందీ**లోనున్న లింగముల విషయము చెప్తాను. ఇందులో **నపుంసక లింగము లేనందున ఆ ప్రాణివాచక శబ్దాల లింగములను తెలిసికొనడము యిబ్బందిగా వుంటున్నది.** ఈ యిబ్బందుల నెదుర్కొనడానికి కొద్ది విషయాలు గుర్తించాలి.

హిందీలో అప్రాణి వాచక శబ్దాలెన్నో వున్నాయి. అవి అకారాంతాలు. ఇకారాంతాలు, ఈకారాంతాలు., ఉకారాంతాలు మొదలైనవి. వాటిలోనున్న శబ్దాలు ఇకారాంతాలయితే స్త్రీ లింగములని, మిగిలిన అకారాంత, ఉకారాంతము మొదలైన శబ్దాలన్నీ పుంలింగములని అనుకుంటే, ఈ లింగపుచిక్కు చాలా వరకు తొలగిపోతుంది. ఇంకా సమస్య మిగిలియుంటే, అది యనుభవము మీద చక్కబడుతుంది.

2. ने **ప్రత్యయము** సంగతి. **ఇది భూతకాలములో మాత్రమే వస్తుంది.** వాటిల్లో కూడా అపూర్ణ తాత్కాలిక అపూర్ణ భూతములకు రాదు. సామాన్య, ఆసన్న, పూర్ణ, సందిగ్ధ, హేతు హేతు మద్భూతకాలము లప్పుడే వస్తుంది. అయితే ఇలా రావడము వెనుక ఇంకా కొన్ని నియమాలున్నాయి.

1) ప్రత్యయము వాక్యములోని క్రియ సకర్మక క్రియ అయితేనే వస్తుంది.

2) ఈ సకర్మక, అకర్మక క్రియలెలా తెలుస్తాయంటే, హిందీలో ఒక నియమము పెట్టారు. పై 5 భూతకాలములలో వచ్చు క్రియలు హిందీలోనయితే, किसको (దేనిని, ఎవరిని) తెలుగులోనయితే దేనిని, ఎవరిని అను ప్రశ్నలు ఆ క్రియలకు వేసినప్పుడు సమాధానము వస్తే సకర్మక క్రియ రాకపోతే అకర్మక క్రియ. దీనికి రెండు ఉదాహరణలిస్తాను.

(అ) राम ने खाना खाया రాముడు అన్నము తినెను

ఇప్పుడు మనము హిందీలో ప్రశ్నించినపుడు खाया అనే క్రియను किसको అని ప్రశ్నించుతాము. జవాబు వస్తుంది. खाना అని. అలాగే తెలుగులో దేనిని తినెను? అని ప్రశ్న వేస్తే అన్నము అని జవాబు వస్తుంది. అపుడది సకర్మక క్రియగానే ने ప్రత్యయము రావాలి. అని గుర్తుంచుకోవాలి.

(ఆ) ఇంకొక సమస్య వుంది. కర్తకు ने ప్రత్యయము వచ్చినపుడు కర్మ ఏ లింగములో ఏ వచనములో ఉంటే క్రియ ఆలింగ, వచనములకు మారిపోతుంది.

ఉదా : मैने एक फल खाया = నేను ఒక పండును తిన్నాను.
मैने दो फल खाये = నేను రెండు పండ్లు తిన్నాను.
मैने एक किताब पढी = నేను ఒక పుస్తకము చదివాను.
मैने दो किताबों पढी = నేను రెండు పుస్తకాలు చదివాను.

ఈ నాలుగు వాక్యములలోనున్న కర్త ఏకవచనమే. అయినా 'నే' ప్రత్యయము వచ్చినందున కర్తను వదలి క్రియ, కర్మను బట్టి మారిపోతుంది.

(ఇ) ఇక మూడవ సమస్య చిన్నది. కర్తకు ने ప్రత్యయము వచ్చినపుడు కర్మకు को ప్రత్యయము చేర్చితే క్రియ ఎప్పుడూ ప్రథమ పురుష, పుంలింగ ఏకవచనములో వుంటుంది. ఎలాగంటే -

मैने एक फल को खाया = నేను ఒక పండును తిన్నాను.
मैने दो फल को खाया = నేను రెండు పండ్లను తిన్నాను.
मैने एक किताब को पढा = నేను ఒక పుస్తకమును చదివాను.
मैने दो किताबों को पढा = నేను రెండు పుస్తకములు చదివాను.

పై వాక్యములలో కర్మ ప్రక్కన को (కో) ప్రత్యయము చేరగానే, నియమ ప్రకారము కర్మను బట్టి మారవల్సిన క్రియ, మారకుండా పుంలింగ, ఏకవచనము ప్రథమ పురుషలో వుండిపోయింది.

(ఈ) ఇక అకర్మక క్రియ సంగతి. ఈ అకర్మక క్రియలకు కూడా ఎవరిని, దేనిని అని తెలుగులో किसको అని హిందీలో ప్రశ్నలు వేసినప్పుడు జవాబు వస్తే ने ప్రత్యయము కర్తకు వస్తుంది. లేకపోతే రాదు. ఈ క్రియలకు ఆ ప్రశ్నలు వేసినపుడు జవాబు రానేరాదు. ఎలాగంటే-

राम मेज पर बैठा = రాముడు మేజాబల్లమీద కూర్చున్నాడు.
राम काट पर सोया = రాముడు మంచము మీద నిద్రించాడు.

ఇక్కడ बैठा (కూర్చొనెను), सोया (నిద్రించెను.) అను భూతకాల క్రియలు రెండు వచ్చాయి. వాటిని ప్రశ్నించి జవాబు పొందాలి అంటే ఎవరిని కూర్చున్నావు? దేనిని కూర్చున్నావు? ఎవరిని నిద్రించావు? దేనిని నిద్రించావు. అది తెలుగులోను , किसको, सोया, किसको बैठा అని పై మాదిరిగానే ప్రశ్నించితే జవాబులు రావు. అలా జవాబులు రావడానికి వీలులేని క్రియలన్నీ అకర్మక క్రియలు.

ఇక్కడ ఒక్క విషయము గుర్తుంచుకోవాలి. పూర్ణ వాక్యమయినపుడు,అ ది సకర్మక క్రియ అయినా, అకర్మక క్రియ అయినా కర్త, కర్మ క్రియలుంటాయి. అయితే అక్కడి క్రియలను ఎపుడు కూర్చున్నావు? ఎందుకు నిద్రించావు. ఎలా కూర్చున్నావు? ఎలా నిద్రించావు? లాంటి ప్రశ్నలు మన యిష్టము

వచ్చినట్లు వేస్తే, ఏదో యొక జవాబు రానే వస్తుంది. ఇక్కడ ने ప్రత్యయము రావడమా, రాకపోవడమా అనునది తెలుసుకోవాలంటే హిందీ క్రియకు, హిందీ లోనయితే किसको అనియు, తెలుగు క్రియకు ఎవరిని, దేనిని అని మాత్రమే ప్రశ్నించి జవాబు వచ్చేది, రానిది తెలుసుకుని ने ప్రత్యయము నిర్ణయించాలి.

నేను ने ప్రత్యయమును గురించి కొన్ని నియమాలు క్లుప్తంగా చెప్పాను. ముందు భూతకాలము చూడబోతున్నాము. అపుడు ने ప్రత్యయమును గురించి కొంతవరకయినా వినబుద్ధి, చదువబుద్ధి వేస్తుందనుకుంటాను. ఈ ने ప్రత్యయము భూతకాలములో తప్ప మరే కాలములలోను రాదు. క్రింద కొన్ని అకర్మక, సకర్మక క్రియలిస్తున్నాను.

సకర్మక క్రియలు			అకర్మక క్రియలు		
लेना	=	తీసికొనుట	आना	=	వచ్చుట
पीना	=	త్రాగుట	जाना	=	వెళ్ళుట.
खाना	=	తినుట	लाना	=	తెచ్చుట
देना	=	ఇచ్చుట	सोना	=	నిద్రించుట
गाना	=	పాడుట	पाना	=	పొందుట
उडना	=	ఎగురుట	खेना	=	నావను తెడ్డువేసి నడుపుట
गिरना	=	పడుట	खोना	=	పోగొట్టుకొనుట
उठना	=	లేచుట	धूना	=	త్రాకుట
जलना	=	మండుట	मरना	=	చచ్చుట
दौडना	=	పరుగెత్తుట	बिगडना	=	చెడిపోవుట
कटना	=	తెగుట	फटना	=	పగిలిపోవుట
छूटना	=	వదిలిపోవుట	खुलना	=	తెరచుకొనుట
जागना	=	మేల్కొనుట	खेलना	=	ఆడుట
जीना	=	బ్రతుకుట	टूटना	=	విరుగుట
डूबना	=	మునుగుట	रोना	=	నాటుట
निकलना	=	వెడలిపోవుట	करना	=	చేయుట
पहूँचना	=	చేరుట	सीखना	=	నేర్చుకొనుట
बिकना	=	అమ్ముడుబోవుట	पढना	=	చదువుట
रुकना	=	ఆగుట	लिखना	=	వ్రాయుట
रोना	=	ఏడ్చుట	समझना	=	తెలుసుకొనుట
लटकाना	=	వ్రేలాడుట	सुनना	=	వినుట
लुटना	=	దోపిడీపడుట	सीना	=	కుట్టుట
लेटना	=	పండుకొనుట	कहना	=	చెప్పుట
रहना	=	ఉండుట	फोडना	=	పగులగొట్టుట
हँसना	=	నవ్వుట			

1. काल (కాలములు)

हिंदी और तेलुगु भाषाओं के काल और प्रयोग बाराबर है। मगर हिंदी के कुछ भूतकालों मे ने प्रत्यय आने से क्रिया कर्म के लिंग, वचन के अवुसार बदलती है। ईसके साथ साथ हिंदी मे कर्ता के साथ ने प्रत्यय आकर कर्म के साथ को प्रत्यय जुडे तो क्रिया हमेशा पुंलिंग, एक वचन, प्रथम पुरुष मे रहती है। तेलुगु मे ऐसी कोई स्थिति नही है। अतः तेलुगु की क्रिया हमेशा कर्ता के लिंग, वचन के अनुसार ही बदलती है।

जैसे-

मैने खाना खाया = నేను అన్నము తిన్నాను
मैने दो फल खाये = నేను రెండు పండ్లు తిన్నాను
मैने किताब पढी = నేను ఒక పుస్తకము చదివాను
मैने दो किताब को पढा = నేను రెండు పుస్తకాలను చదివాను

పై వాక్యములలో మొదటి వాక్యములో खाना (ఖానా) అను కర్మ పుంలింగ ఏకవచనములో వున్నది గాన క్రియ పుంలింగ ఏక వచనములో వున్నది. రెండు వాక్యములో రెండు పండ్లను కర్మ బహువచనములోనున్నది గాన క్రియ, బహువచనములోనికి మారిపోయింది. మూడవ వాక్యములో एक किताब (ఒక పుస్తకము) అని వుండడమేగాక, ఆ కర్మ స్త్రీ లింగమునందు క్రియ స్త్రీ లింగ ఏకవచనముగా మారినది. నాలుగవ వాక్యములో दो किताब అని రెండు పుస్తకములు అను బహువచనము స్త్రీ లింగ కర్మ అయినప్పుడు క్రియ पढी అని చుక్కతో వుండవలసినది. దానికి को విభక్తి చేరినందున నియమ ప్రకారము ప్రథమ పురుష ఏకవచన, పుంలింగ క్రియగా మారిపోయినది.

క్రియల ఏ రూపముల ద్వారా, అవి వాటంతటవి అవడమో లేక ఇతరుల ద్వారా చేయబడడమో జరిగినప్పుడు, ఆ జరుగుటను కాలములు (Tenses) అని అంటారు.

सामान्य वर्तमान काल - (సామాన్య వర్తమాన కాలము)

वह पढता है = వాడు, అతను చదువుచున్నాడు.
वह पढती है = ఆమె, అది చదువుచున్నది.
मै पढता हूँ = నేను చదువుచున్నాను (పుం)
मै पढता हूँ = నేను చదువుచున్నాను. (స్త్రీ.లిం)
हम पढते है = మేము చదువుచున్నాం (పుం)
हम पढती है = మేము చదువుచున్నాము (స్త్రీ.లిం)
वे, ये पढते है = వారు, వీరు చదువుచున్నారు. (పుం)
वे, ये पढती है = వారు, వీరు చదువుచున్నారు. (స్త్రీ.లిం)
तू पढता है = నీవు చదువుచున్నావు (పుం.లిం)

तू पढती ह = నీవు చదువుచున్నావు (స్త్రీ.లిం)
तुम पढते हो = మీరు (గౌరవము) చదువుచున్నారు. (పుం)
तुम पढते हो = మీరు (గౌరవము) చదువుచున్నారు. (స్త్రీలిం)
आप पढते है = తమరు చదువుచున్నారు (పుం)
आप पढती है = తమరు చదువుచున్నారు. (స్త్రీ.లిం)

तात्कालिक वर्तमाल काल - తాత్కాలిక వర్తమాన కాలము

मै पढ रहा हूँ = నేను చదువుచూ ఉన్నాను. (పు)
मै पढ रही हूँ = నేను చదువుచూ వున్నాను (స్త్రీ)

(మిగతా వాక్యాలన్నీ పై వర్తమాన కాలములో నున్నట్లుగానే पकता అనుచోట पढ रहा, पढ रही అని మార్చితే సరిపోతుంది.

संदिग्ध वर्तमाल काल (సందిగ్ధ వర్తమాన కాలము)

वह पढता होगा = వాడు లేక అతను చదువుచు వుండవచ్చు (పుం)
मै पढता हूँगा = నేను చదువుచు వుండవచ్చు (పుం)
मैं पढती हूँगी = నేను చదువుచు వుండవచ్చు (స్త్రీ.లిం)
वह पढती होगी = ఆమె చదువుచు వుండవచ్చు (స్త్రీ.లిం)
तुम पढते होगे = మీరు చదువుచు వుండవచ్చు (పుం.లి)
तुम पढती होगी = మీరు చదువుచు వుండవచ్చు (స్త్రీ.లిం)

మిగతా వాక్యనిర్మాణము మంతయు పై మాదిరిగానే)

हेतु हेतु मद्भूतकाल (హేతు హేతు మధ్వర్తమానకాలము)

ఈ క్రియ ద్వారా కారణము పూర్తి అయితేనే తప్ప కార్యము పూర్తికాదని తెలుస్తుంది. ఉదా :

यदि उसने पढा हो तो उसे रहने दो = అతను చదివితే ఉంచుము
यदि उसने पढी हो तो उसे रहने दो = ఆమె చదివితే ఉంచుము

(భూతకాలపు క్రియలు సకర్మకములయి, 'నే' ప్రత్యయములు వస్తే హిందీ వాక్యాలలో ఎక్కువగా మార్పులుండవు)

भूतकाल భూతకాలము

भूतकाल के छ छः भेद है (1) सामान्यभूत 2) आसन्नभूत 3) पूर्णभूत 4) अपूर्णभूत 5) संदिग्धभूत 6) हेतु हेतुमद्भुत

1. सामान्य भूत - భూతకాలమును గురించి నిశ్చయము తెలియజేయని క్రియా రూపాలు సామాన్యభూతకాల క్రియలనబడుతాయి. అలాంటి క్రియలున్న కాలాన్ని సామాన్యభూతకాలమంటారు. అకర్మక క్రియ నుపయోగించినపుడు ఈ కాలమునకు ఉదాహరణలు క్రింది విధముగా వుంటాయి-

मै आया	=	నేను వచ్చితిని (పుం.లిం)
मै आयी	=	నేను వచ్చితిని (స్త్రీ.లిం)
हम आये	=	మేము వచ్చితిమి (పుం.బ)
हम आयी	=	మేము వచ్చితిమి (పుం. లిం.బ)
तू आया	=	నీవు వచ్చితివి (పుం.ఏక)
तु आयी	=	నీవు వచ్చితివి (స్త్రీ. ఏక)
तुम आये	=	మీరు (గౌరవము) వచ్చితిరి (పుం)
तुम आयी	=	మీరు వచ్చితిరి (స్త్రీలింగము)
आप आये	=	తమరు వచ్చితిరి(గౌరవసూచక పుం.బ)
आप आयी	=	తమరు వచ్చితిరి (గౌరవసూచక స్త్రీ.లిం.బ)
वह आया	=	వాడు లేక అతను వచ్చెను (పుం.ఏ)
वह आयी	=	ఆమె లేక అది వచ్చినది (స్త్రీ.ఏ)
वे आये	=	వారు వచ్చిరి (పుం.బ)
वे आयी	=	వారు వచ్చిరి (స్త్రీ.బ)
यह आया	=	వీడు లేక ఇతను వచ్చెను (పుం.ఏ)
यह आयी	=	ఈమె లేక ఇది వచ్చెను (స్త్రీ.ఏ)
ये आये	=	వీరు వచ్చిరి (పుం.బహు)
ये आयी	=	వీరు (స్త్రీలు) వచ్చిరి (స్త్రీ.బ)

(ఇప్పుడు మరొక సకర్మక క్రియా వాక్యములో 'నే' ప్రత్యయము వచ్చుటెలాగో చూద్దాము)

मैने खाना खाया	=	నేను అన్నము తిన్నాను (పుం.ఏ)
मैने खाना खाया	=	నేను (స్త్రీ) అన్నము తిన్నాను. (స్త్రీ.ఏ)
हमने खाना खाया	=	మేము అన్నము తిన్నాము. (పుం.బ)
हमने खाना खाया	=	మేము (స్త్రీలు) అన్నము తిన్నాము (స్త్రీ.బ)
तूने खाना खाया	=	నీవు అన్నము తిన్నావు (పుం.ఏ)
तूने खाना खाया	=	నీవు అన్నము తిన్నావు (స్త్రీ.ఏ)
अपने खाना खाया	=	తమరు అన్నము తిన్నారు (పుం.ఏ)

आपने खाना खाया	=	తమరు అన్నము తిన్నారు (స్త్రీ.ఏ)
वह+ ने = उसने खाना खाया	=	అతను అన్నము తినెను.
वह+ ने = उसने खाना खाया	=	ఆమె అన్నము తినెను
वे+ ने = उनहोने खाना खाया	=	వారు(పురుషులు) అన్నము తినిరి.
वे+ ने = उन्होने खाना खाया	=	వారు (స్త్రీలు) అన్నము తినిరి
यह+ ने = इसने खाना खाया	=	ఇతను అన్నము తినెను
यह+ ने = इसने खाना खाया	=	ఈమె అన్నము తినెను
ये+ ने = इन्होने खाना खाया	=	వీరు (పురుషులు) అన్నము తినిరి.
ये+ ने = इन्होने खाना खाया	=	వీరు (స్త్రీలు) అన్నము తినిరి.

స్త్రీలింగపు కర్మ గలిగిన వాక్య రూపము

मै ने किताब पढी	=	నేను పుస్తకమును చదివితిని (పుం.ఏ)
मै ने किताब पढी	=	నేను (స్త్రీ) పుస్తకమును చదివితిని (స్త్రీ.ఏ)
हम ने किताब पढी	=	మేము (పురుషులు) పుస్తకమును చదివితిమి.
हम ने किताब पढी	=	మేము (స్త్రీలు)పుస్తకమును చదివితిమి.
तूने किताब पढी	=	నీవు (పురుషుడు) పుస్తకము చదివితివి.
तूने किताब पढी	=	నీవు (స్త్రీ) పుస్తకమునుచదివితివి.
तुम ने किताब पढी	=	మీరు(పురుషులు) పుస్తకమును చదివితిరి.
तुम ने किताब पढी	=	మీరు (స్త్రీలు) పుస్తకమును చదివితిరి.
उसने किताब पढी	=	అతను పుస్తకమును చదివెను.
उसने किताब पढी	=	ఆమె పుస్తకమును చదివెను.
उन्होने किताब पढी	=	వారు (పురుషులు) పుస్తకమును చదివిరి.
उन्होने किताब पढी	=	వారు (స్త్రీలు) పుస్తకమును చదివిరి.
इसने किताब पढी	=	ఇతను పుస్తకమును చదివెను.
इसने किताब पढी	=	ఈమె పుస్తకమును చదివెను
इन्होने किताब पढी	=	వీరు (పురుషులు) పుస్తకమును చదివిరి.
इन्होने किताब पढी	=	వీరు (స్త్రీలు) పుస్తకమును చదివిరి.

ఇప్పుడు పుంలింగ బహువచన కర్మను ఉపయోగించిన వాక్యములను గమనించండి.

मैने दो फल खाये	=	నేను రెండు పండ్లను తింటిని. (పుం)
मैने दो फल खाये	=	నేను (స్త్రీ) రెండు పండ్లు తింటిని.
हमने दो फल खाये	=	మేము (పురుషులు) రెండు పండ్లు తింటివి.
हमने दो फल खाये	=	మేము (స్త్రీలు) రెండు పండ్లు తింటివి.
तूने दो फल खाये	=	నీవు (పురుషుడు) రెండు పండ్లు తింటివి

तूने दो फल खाय = నీవు (స్త్రీ) రెండు పండ్లు తింటివి.
तूमने दो फल खाये = మీరు (పురుషులు) రెండు పండ్లు తింటిరి.
तूमने दो फल खाये = మీరు (స్త్రీలు) రెండు పండ్లు తింటిరి.
उसने दो फल खाये = అతను రెండు పండ్లు తినెను.
उसने दो फल खाये = ఆమె రెండు పండ్లు తినెను.
उन्होने दो फल खाये = వారు (పురుషులు) రెండు పండ్లు తినిరి.
उन्होने दो फल खाये = వారు (స్త్రీలు) రెండు పండ్లు తినిరి.
इन्होने दो फल खाये = వీరు (పురుషులు) రెండు పండ్లు తినిరి.
इन्होने दो फल खाये = వీరు (స్త్రీలు) రెండు పండ్లు తినిరి.

పై విధముగా ఏ మార్పు లేకుండా వాక్యాలుంటాయి. కాని ఆసన్న భూతకాలమున వాక్యాలన్నింటికి చివరన है పూర్ణ భూతకాలానికి, సందిగ్ధ భూతకాలానికి , होगा హేతుహేతుమద్భూతకాలానికి यदि- तो కలిపితే చాలు. ఉదాహరణలు కొద్దిగా చూడండి.

आसन्न भूत (ఆసన్న భూతకాలము)

मैने खाया है = నేను తిని యున్నాను (పుం)
मैने खाया है = నేను తిని యున్నాను (స్త్రీ)

पूर्ण भूत (పూర్ణ భూతకాలము)

मैने खाया था = నేను (పురుషుడు) తిని యుంటిని.
मैने खाया था = నేను (స్త్రీ) తిని యుంటిని.

संदिग्घ भूत (సందిగ్ధ భూతకాలము)

मैने खाया था = నేను (పురుషుడు) తిని యుండవచ్చు.
मैने खाया था = నేను (స్త్రీ) తిని యుండవచ్చు.

हेतुहेतुमद्भुत- मैने खाया होता, तो तुमको कुछ भी बचा होता नही-
నేను (పురుషుడు) తినియుంటే, నీకేమీ మిగిలియుండేది కాఉద.
मैने खाया होता तो कुछ भी बचा नही होता = నేను (స్త్రీ) తినియుంటే, నీకేమీ మిగిలియుండేది కాదు.

ఇప్పుడు అకర్మక క్రియలతో నున్న వాక్యములనుగమనించండి–వీటికి 'దేనిని'అను ప్రశ్న వేస్తే జవాబు రాదు.

मै सोया था = నేను (పురుషుడు) నిద్రించి యుంటిని.
मै सोया थी = నేను (స్త్రీ) నిద్రించి యుంటిని.
तू सोया था = నీవు (పురుషుడు) నిద్రించి యుంటివి.
तू सोया थी = నీవు (స్త్రీ) నిద్రించి యుంటివి.
तुम सोये थे = మీరు నిద్రించి యుంటిరి (పురుషులు)

तुम सोयी थी	=	మీరు (స్త్రీలు) నిద్రించి యుంటిరి.
आप सोये थे	=	తమరు పురుషులు) నిద్రించి యుంటిరి.
तुम सोयी थी	=	తమరు (స్త్రీ) నిద్రించి యుంటిరి.
वह सोया था	=	అతను నిద్రించి యుండెను.
वह सोयी थी	=	ఆమె నిద్రించి యుండెను.
वे सोये थे	=	వారు (పురుషులు) నిద్రించి యుండిరి.
वे सेयी थी	=	వారు (స్త్రీలు) నిద్రించి యుండిరి.
यह सोया था	=	ఇతను నిద్రించి యుండెను.
यह सोयी थी	=	ఈమె నిద్రించి యుండెను.
ये सोये थे	=	వీరు (పురుషులు) నిద్రించి యుండిరి.
ये सोयी थी	=	వీరు (స్త్రీలు) నిద్రించి యుండిరి.

(ఇలా అపూర్ణ భూతకాల క్రియలన్నీ వాటి వాటి క్రియల అర్థాలను బట్టి పై విధముగానే వుంటాయి)

भविष्य काल - భవిష్యత్కాలము - సామాన్య భవిష్యత్తు

मै आऊँगा	=	నేను (పురుషుడు) వచ్చెదను.
मै आऊँगी	=	నేను (స్త్రీ) వచ్చెదను.
हम आयेगे	=	మేము (పురుషులు) వచ్చెదము.
हम आयेगी	=	మేము (స్త్రీలు) వచ్చెదము.
तू आयेगा	=	నీవు (పురుషుడు) వచ్చెదవు.
तू आयेगी	=	నీవు (స్త్రీ) వచ్చెదవు.
तूम आयेगे	=	మీరు (పురుషుడు) వచ్చెదరు.
तूम आयेगी	=	మీరు (స్త్రీలు) వచ్చెదరు.
वह आयेगा	=	అతను వచ్చును.
वह आयेगी	=	ఆమె వచ్చును.
वे आयेगे	=	వారు (పురుషులు) వచ్చెదరు.
वे आयेगी	=	వారు (స్త్రీలు) వచ్చెదరు.
यह आयेगा	=	ఇతను వచ్చును.
यह आयेगी	=	ఈమె వచ్చును.
ये आयेगे	=	వీరు (పురుషులు) వచ్చెదరు.
ये आयेगी	=	వీరు (స్త్రీలు) వచ్చెదరు.

सामान्य विधि సున్నితమైన ఆజ్ఞ)

तू जा	=	నీవు (పురు.(స్త్రీ) వెళ్ళు.
तूम जाओ	=	మీరు (పురుషులు) వెళ్ళండి.

तुम जाओ	=	మీరు (స్త్రీలు) వెళ్ళండి.
आप जाइये	=	తమరు పురుషులు) వెళ్ళండి.
आप जाइये	=	తమరు (స్త్రీలు) వెళ్ళండి.

परोक्ष विधि - పెత్తనపు ఆజ్ఞ

तू मत जा	=	నీవు (పురుషుడు) వెళ్ళవద్దు
तू मत जा	=	నీవు (స్త్రీ) వెళ్ళవద్దు
तुम मत जाओ	=	మీరు (పురుషులు) వెళ్ళవద్దు.
तुम मत जाओ	=	మీరు (స్త్రీలు) వెళ్లవద్దు
आप मत जाइये	=	తమరు (పురుషులు) వెళ్ళవద్దు
आप मत जाइये	=	తమరు (స్త్రీలు) వెళ్ళవద్దు

क्रिया विशेषण (క్రియా విశేషణము)

క్రియ యొక్క ప్రత్యేక స్థితిని తెలియజేయు శబ్దములు క్రియా విశేషణాలనబడుతాయి. ఈ విశేషములు లింగ, వచనముల బట్టి మారవు, ఎలాగంటే-

जरुर आओ (జరూర్ ఆఓ= తొందరగా రమ్ము)
अहिस्ता जाओ (ఆహిస్తా జాఓ= నెమ్మదిగా వెళ్ళు) మొదలగునవి.

1)रीतिकाल क्रिया विशेषण (పద్ధతిని తెలుపు క్రియా విశేషణము)

धीरे-धीरे आता है (ధీరే ధీరే ఆతా హై) మెల్ల మెల్లగా వచ్చుచున్నాడు.
धीरे-धीरे आती है (ధీరే ధీరే ఆతీ హై) మెల్లమెల్లగా వచ్చుచున్నది.

2) काल वाचक - (కాలమును తెలుపు విశేషణము)

कभी-कभी आता है = అప్పుడప్పుడు వచ్చుచున్నాడు.
कभी-कभी आती है = అప్పుడప్పుడు వచ్చుచున్నది.

3) स्थान वाचक (స్థానమును తెలుపునది)

किधर जाता है? = ఎటు వెళ్ళుచున్నాడు?
किधर जाती है? = ఎటు వెళ్ళుచున్నది?

4) परिमाण वाचक क्रिया विशेषण కొలతను తెలుపు క్రియా విశేషణాలు)

कितना लाता है ?= ఎంత తీసికొని వచ్చుచున్నాడు?
कितना लाती है= ఎంత తీసికొని వచ్చుచున్నది?

5) स्वीकारात्मक (ఒప్పుకొను లక్షణమున్న విశేషణము)

तुम हाँ बोलो = మీరు ఒప్పుకొనండి.
तुम ठीक बोलो = మీరు సరిగ్గా మాట్లాడండి.
तुम तो जाओगे = మీరు మాత్రము వెళ్ళుదురు
तुम ही जाओगे = మీరే వెళ్ళుదురు.

6) निषेध वाचक **(వ్యతిరేకమును తెలుపు క్రియా విశేషణము)**

तुम नही जाओ = మీరు వెళ్ళకండి.

तुम मत जाओ = మీరు వెళ్ళవద్దు.

7) प्रश्न वाचक **(ప్రశ్నించు క్రియా విశేషణము)**

क्यों जाता है? = ఎందుకు వెళ్ళుచున్నాడు?

क्यों जाती है ? = ఎందుకు వెళ్ళుచున్నది?

8) हेतु वाचक **(కారణమును తెలుపు క్రియా విశేషణము)**

वह इसलिए जाता है = అతడు యిందుచేత వెళ్ళుచున్నాడు.

वह इसलिए जाती है = ఆమె యిందుచేత వెళ్ళుచున్నది.

ఇక్కడకు రా, అక్కడకు పో, ఎక్కడకు పోయావు? ఎందుకు పోయావు? ఎప్పుడు పోయావు? మొదలైన అవ్యయాలన్నీ ఆయా క్రియలకు విశేషణాలు. అందువలన వాటిని క్రియా విశేషణాలన్నారు. మరికొన్ని ఉదాహరణలు :-

भली- भाँति (భలీ-భాంతి) =		బాగా
भली-भाँति सोता है (భలీ భాతీ సోతా హై)=		బాగా నిద్రించుచున్నాడు.
जल्दी चलो	(జల్దీ చలో)	తొందరగా వెళ్ళు
थोडा	(థోడా)	కొంచెము
थोडा खाओ	(థోడా ఖాఓ)	కొంచెము తినండి
बहुत	(బహుత్)	చాలా
जहातक	(జహాఁతక్)	ఎంత వరకు
आज	(ఆజ్)	నేడు
कल	(కల్)	రేపు, నిన్న
परसों	(పరసోం)	మొన్న, ఎల్లుండి
पहले	(పహలే)	ముందు
पिछे	(పీఛే)	వెనుక
निदान	నిదాన్	నిదానం
आजकल	(ఆజకల్)	ప్రస్తుతము-ఈరోజుల్లో
सदा	(సదా)	ఎల్లప్పుడు
सतत	(సతత్)	ఎల్లప్పుడు
निरंतर	(నిరంతర్)	ఎల్లప్పుడు
अब	(అబ్)	ఇప్పుడు
तब	(తబ్)	అప్పుడు
जब	(జబ్)	ఎప్పుడైతే
कब	(కబ్)	ఎప్పుడు

अभी	(అభీ)	ఇప్పుడే
कभी	(కభీ)	ఎప్పుడో
तभी	(తభీ)	అప్పుడే.
फिर	(ఫిర్)	మరల
कभी-कभी	(కభీ-కభీ)	అప్పుడప్పుడు
अबभी	(అబ్‌బీ)	ఇప్పుడు కూడా
दिनभर	(దిన్‌భర్)	రోజంతా
अन्त मे	అంత్‌మేం)	చివరలో
कभका	(కబ్‌కా)	ఎప్పటిది
बार- बार	(బార్-బార్)	మాటిమాటికి
धडी- धडी	(ఘడీ-ఘడీ)	ప్రతిక్షణము
बहुधा	(బహుధా)	తరుచుగా
प्रतिदिन	(ప్రతిదిన్)	ప్రతిరోజు
यहा	(యహాఁ)	ఇక్కడ
वहा	(వహాఁ)	అక్కడ
जहा	(జహాఁ)	ఎక్కడైతే
आगे	(ఆగే)	ముందు
पीछे	(పీఛే)	వెనుక
ऊपर	(ఊపర్)	పైన
दाये	(దాయే)	కుడికి
बाये	(బాయే)	ఎడమకు
बहर	(బాహర్)	బయట
साथ	(సాథ్)	వెంట
पास	(పాస్)	దగ్గర
दूर	(దూర్)	దూరముగా
सामने	(సామ్‌నే)	ఎదురుగా
इधर	(ఇధర్)	ఇటు
उधर	(ఉదర్)	అటు
जीधर	(జిధర్)	ఎటయితే
किधर	(కిధర్)	ఎటు
बहूत	(బహుత్)	చాలా
थोडा	(థోడా)	కొంచెము
बडा	(బడా)	పెద్ద

कम	(కమ్)	తక్కువ
हलका	(హల్‌కా)	తేలికగా
खूब	(ఖూబ్)	బాగా
कुछ	(కుఛ్)	కొంచెము
जरा	(జరా)	కొంచెము
बिलकुल	(బిల్‌కుల్)	పూర్తిగా
बस	(బస్)	చాలు
काफी	(కాఫీ)	చాలినంత, ఎక్కువగా
इतना	(ఇత్‌నా)	ఇంత
उतना	(ఉత్‌నా)	అంత
धीरे-धीरे	(ధీరే-ధీరే)	మెల్ల మెల్లగా
ऐसे	(ఐసే)	ఇలా
वैसे	(వైసే)	ఇలా
यथा	(యథా)	ఎలాగైతే
तथा	(తథా)	అలాగ
वृथा	(వృధా)	వృధాగా
अचानक	(అచానక్)	అకస్మాత్తుగా
अनायास	(అనాయాస్)	అప్రయత్నముగా
एकएक	(ఏకాఏక్)	వెంటనే
सहसा	(సాహసా)	వెంటనే
सुखपूर्वक	(సుఖపూర్వక్)	సుఖంగా
शांति से	(శాంతిసే)	శాంతంగా
हँसता हूआ	(హంస్‌తా హువా)	నవ్వుతూ
मन से	(మన్‌సే)	మనసారా
झटपट	(ఝట్‌పట్)	వెంటనే
निश्चय	(నిశ్చయ్)	నిశ్చయముగా
अवश्य	(అవశ్య)	తప్పక
ठीक	(ఠీక్)	సరిగ్గా
सचमुच	(సచ్‌ముచ్)	నిజంగా
अलबत्ता	(ఆల్‌బత్తా)	సందేహము లేకుండా
बेशक	(బేశక్)	అనుమానం లేకుండా
शीघ्रता से	(శీఘ్రతా సే)	తొందరగా
कदाचित	(కదాచిత్)	బహుశా

शायद	(శాయద్)	బహుశా
बहुत करके	(బహుత్ కర్‌కే)	చాలా వరకు
वास्तवसे	(వాస్తవ్ సే)	వాస్తవంగా
इसलिए	(ఇస్‌లియే)	ఇందుచేత
अतएप	(అత్‌ఏప్)	అందుచేత
क्यों	(క్యోం)	ఎందుకు
किसलिए	(కిస్‌లియే)	ఎందుచేత
नही	(నహీం)	లేదు, కాదు
मत	(మత్)	వద్దు, వలదు
फौरन	(ఫౌరన్)	వెంటనే

संबंध बोधक - సంబంధమును తెలుపునది - Prepositions

संज्ञा और सर्वनाम के पीछे आकर, उसका वाक्य के अन्य शब्दों से संबंध बताते है। अकसर, अव्य संज्ञा या सर्वनाम के बाद आते है, मगर कभी कभी संज्ञा या सर्वनाम के पहले भी मिला देते है। जैसे- मेहनत के बिना, बिना मेहनत के (మేహనత్‌కే బినా (పరిశ్రమ లేకుండా)) मारे दुख के (దుఃఖము వలన) दुख के मारो (దుఃఖ కారణంగా), भूख के मारे, मारे भूख के (ఆకలి కారణంగా) इन वाक्यो मे बिना, मारे (బినా, మారే) संबंध बोधक अव्यय है -

(నామవాచకము, సర్వనామములకు తరువాత వచ్చి, అవి ఇతర శబ్దాలతో సంబంధ మేర్పరచుకొంటుంటాయి. అయితే, ఈ అవ్యయములు (ఎప్పుడూ మారనివి) అప్పుడప్పుడు నామవాచకము, సర్వనామములకు ముందు కూడా ఉపయోగించబడుతాయి. కాని తెలుగులో అలా ముందు వెనుకలుగా కాక, ఎప్పుడూ శబ్దము తరువాతనే ఈ అవ్యయాలు వస్తుంటాయి. ఎలాగంటే- అన్నము తినకుండా, నిద్రలేని కారణంగా, ఇంటివరకు, ఇంటిలోపల, మొదలైనవి.

प्रयोग के ढंग से संबंध- बोधक अव्यय दो तरह के होते है- 1) संबंध (సంబంధించిన కలసిన) और (2) अनुबंध (నియమబద్ధము) क ప్రయోగమను బట్టి సంబంధ బోధక్ అవ్యయములు నామవాచకము, సర్వనామముల యొక్కవిభక్తులు (ప్రత్యయాలు) తరువాత వస్తుంటాయి. भीतर భీతర్= లోపల) समीप సమీప్= సమీపమున पास (పాస్= దగ్గర) नजदीक (నజ్‌దీక్= దగ్గర) बराबर (బరాబర్= సమానముగా) पीछे (పీఛే= వెనుక) आगे (ఆగే= ముందు) परे (పరే=తరువాత), जैसे (జైసే= ఎలాగంటే) घर के भीतर (ఘర్‌కే భీతర్= ఇంటిలోపల) घर की और (ఘర్‌కీ ఓర్= ఇంటివైపు) घर के निकट (ఘర్‌కే నికట్= ఇంటివద్ద) घर के पीछे (ఘర్‌కే పీఛే= ఇంటివెనుక) घरके आगे ఘర్‌కే ఆగే= ఇంటికి ముందు) घर से परे (ఘర్‌సే పరే= ఇంటికవతల)

इन अव्ययों के पहले अकसर संबंध कारक की विभक्तियाँ (का, के, की, रा, रे, री) आती है। किंतु कुछ अव्ययों के पहले हमेशा अपादान कारक दोनों का प्रयोग होता है। जैसे- मेरा धर तुम्हारे मकान से परे है (నాయిల్లు, నీ యింటికి అవతలనున్నది) धर से बाहर, घर को बाहर (ఇంటికి వెలుపల) (ఈ అవ్యయములకు ముందు తరచుగా సంబంధ కారకముల యొక్క విభక్తులు కా,కే, కీ, రా, రీ (యొక్క) వస్తాయి. కాని, కొన్ని అవ్యయములకు ముందు ఎల్లప్పుడు సంబంధ అపాదాన కాలము పంచమీ విభక్తి అయిన से= నుండి' యను విభక్తి కూడా వస్తుంది. అనగా సంబంధ, బోధక అవ్యయములు, అపాదాన కారక విభక్తి కూడా వస్తాయి. ఎలాగంటే- నాయిల్లు నీ యింటి నుండి అవతల యున్నది. నా యిల్లు నుండి నీ యిల్లు బయటనున్నది. నా యిల్లు నీ యింటికి అవతల యున్నది. నీ యింటి బయట నా చోటు యున్నది)

(ख) अनुबंध संबंध बोधक अव्यय संज्ञा के साथ विभक्तिरहित होकर रुप बदल जाते है जैसे- पर्यंत (పర్యంత్= వరకు) सहित (సహిత్= తో) तक (తక్= వరకు).

कुछ संबोधक शब्दो को और उनके उदाहरण ये है - (కొన్ని సంభోదక శబ్దాలు, వాటి ప్రయోగాలివి)-

अव्यय (అవ్యయము)	**प्रयोग (ప్రయోగము)**
1) और (ఓర్= వైపు)	राम के और= (రాముని వైపు)
2) नाई (నాఈ= వైపు)	पंडित की नाई= పండిత్‌కీ నాఈ= పండితునివైపు)
3) सामने (సామ్‌నే= ఎదురుగా)	राजा की सामने రాజాకే సామ్‌నే= రాజు ఎదుట
4) ऊपर (ఊపర్= పైన)	धर के ऊपर ఘర్‌కే ఊపర్= ఇంటి పైన)
5) नीचे (నీచే= క్రింద)	धर की नीचे (ఘర్‌కీ నీచే= ఇంటి క్రింద)
6) पास (పాస్= దగ్గర)	रानी के पास (రానీకే పాస్= రాణి దగ్గర)
7) निकट (నికట్= దగ్గర)	आपके निकट (ఆప్‌కే నికట్= తమ వద్ద)
8) तक (తక్= వరకు)	दोदिन तक (దో దిన్ తక్= రెండు రోజుల వరకు)

समुच्चय बोधक (కలుపునది) Conjunction

शब्दों, वाक्यंशो अथवा वाक्यों मिलानेवाले अव्ययो को समुच्चय बोधक कहते है - (శబ్దాలను, వాక్యాలను, వాక్యాంశాలను కలుపు అవ్యయాలను సముచ్ఛయములు (కలుపు శబ్దాలు అంటాము. ఎలాగంటే राम और लक्ष्मण (రాముడు మరియు లక్ష్మణుడు) चाहे राम या लक्ष्मण (రాముడు గాని లక్ష్మణుడు గాని రావాలి) राम या लक्ष्मण (రాముడు లేక లక్ష్మణుడు) वा (లేక) या (లేదా) अथवा (లేక) कि (ఏమనగా) नही (లేదు,కాదు) तो (అయితే) इसलिए (ఇందుచేత) अतः (అందువలన) क्यों कि (ఎందుకంటే) यधपि అయినప్పటికీ और, एव, व (మరియు) या,वा, अधवा (లేక, లేదా) पर, परन्तु, मगर, किंतु (కాని) अर्थत, याने, माने, (అనగా) मानों (అన్నట్లు)

विस्मयादि बोधक (విస్మయాది బోధకము) (Interjections)

विस्मयादिक शब्दो से बोलने वाले के ताज्जुब (అశ్చర్యము) शर्म, शोक आदी मनोभाव प्रकट होते है। जैसे- वाह, खुब, बोला, छी आदि। (విస్మయాదులను తెలుపు శబ్దముల వలన మాట్లాడు వాని ఆశ్చర్యము, సిగ్గు, శోకము, మొదలైన మనోభావములు వెల్లడవుతాయి. ఉదా॥ ఓహో, భలే మాట్లాడావే, ఛీ ఏం పని యిది? అయ్యో, మొదలైనవి. ఇలా రకరకాల మనోవికారాలను తెలియజేయుట కొరకు రకరకాల అవ్యయములు ప్రయోగింపబడుతూ వుంటాయి. ఎలాగంటే –)

1. हर्षबोधक (సంతోషమును తెలుపునవి)
   आहा (ఆహా) वाह- वाह (ఓహో)
   धन्य- धन्य (ధన్యుడను) शबाश (మా బాగుంది)
2) शोकबोधक (దుఃఖాన్ని తెలుపునవి)
   आह (అ) हाय (అయ్యో) हे कृष्ण (కృష్ణ కృష్ణా) हे ईश्वर (ఓ దేముడో)
3) अश्चर्य बोधक (ఆశ్చర్యమును తెలుపనవి)
   ठीक (సరే) अच्छा (మంచిది) जी हाँ అలాగే) आदि
4) तिरस्कार बोधक (వ్యతిరేకించునవి)
   छी (ఛీ) हठ తొలగిపో, ओर (అరే) चुप (నోర్ముయ్) आदि
5) संबोध बोधक (సంబోధించునవి)
   अरे (ఒరే) अरी (ఒసే) ओ (ఓయ్) आदि మొ॥నవి.

अंक అంకెలు

1.	एक	=	१	(ఏక్)	ఒకటి
2.	दो	=	२	(దో)	రెండు
3.	तीन	=	३	(తీన్)	మూడు
4.	चार	=	४	(చార్)	నాలుగు
5.	पाँच	=	५	(పాంచ్)	ఐదు
6.	छः	=	६	(ఛః)	ఆరు
7.	सात	=	७	(సాత్)	ఏడు
8.	आठ	=	८	(ఆఠ్)	ఎనిమిది
9.	नौ	=	९	(నౌ)	తొమ్మిది
10.	दस	=	१०	(దస్)	పది
11.	ग्यारह	=	११	(గ్యారహ్)	పదకొండు
12.	बारह	=	१२	(బారహ్)	పన్నెండు
13.	तेरह	=	१३	(తేరహ్)	పదమూడు
14.	चौदह	=	१४	(చౌదహ్)	పధ్నాలుగు
15.	पंद्रह	=	१५	(పంద్రహ్)	పదిహేను
16.	सोलह	=	१६	(సోలహ్)	పదహారు
17.	सत्रह	=	१७	(సత్రహ్)	పదిహేడు
18.	अठारह	=	१८	(అఠారహ్)	పద్దెనిమిది
19.	उन्नीस	=	१९	(ఉన్నీస్)	పందొమ్మిది
20.	बीस	=	२०	(బీస్)	ఇరవై
21.	इक्किस	=	२१	(ఇక్కీస్)	ఇరవై ఒకటి
22.	बाईस	=	२२	(బాయీస్)	ఇరవై రెండు
23.	तेईस	=	२३	(తేయీస్)	ఇరవై మూడు
24.	चौबीस	=	२४	(చౌబీస్)	ఇరవై నాలుగు
25.	पचीस	=	२५	(పచ్చీస్)	ఇరవై ఐదు
26.	छब्बीस	=	२६	(ఛబ్బీస్)	ఇరవై ఆరు
27.	सत्ताईस	=	२७	(సత్తాయీస్)	ఇరవై ఏడు
28.	अठाईस	=	२८	(అఠాయీస్)	ఇరవై ఎనిమిది
29.	उनतीस	=	२९	(ఉన్‌తీస్)	ఇరవై తొమ్మిది
30.	तीस	=	३०	(తీస్)	ముప్పై
31.	इकतीस	=	३१	(ఇక్‌తీస్)	ముప్పై ఒకటి
32.	बत्तीस	=	३२	(బత్తీస్)	ముప్పై రెండు

33. तैंतीस	=	३३	(తైంతీస్)	ముప్పై మూడు
34. चौंतीस	=	३४	(చౌంతీస్)	ముప్పై నాలుగు
35. पैंतीस	=	३५	(పైంతీస్)	ముప్పై ఐదు
36. छत्तीस	=	३६	(ఛత్తీస్)	ముప్పై ఆరు
37. सैंतीस	=	३७	(సైంతీస్)	ముప్పై ఏడు
38. अडतीस	=	३८	(అడ్‌తీస్)	ముప్పై ఎనిమిది
39. उनचालीस	=	३९	(ఉన్‌చాలీస్)	ముప్పై తొమ్మిది
40. चालीस	=	४०	(చాలీస్)	నలభై
41. इकतालीस	=	४१	(ఇక్‌తాలీస్)	నలభై ఒకటి
42. बयालीस	=	४२	(బయాలీస్)	నలభై రెండు
43. तैंतालीस	=	४२	(తైంతాలీస్)	నలభైమూడు
44. चवालीस	=	४४	(చవాలీస్)	నలభై నాలుగు
45. पैंतालीस	=	४५	(పైంతాలీస్)	నలభై ఐదు
46. छियालीस	=	४६	(ఛియాలీస్)	నలభై ఆరు
47. सैंतालीस	=	४७	(సైంతాలీస్)	నలభై ఏడు
48. अडतालीस	=	४८	(అడ్‌తాలీస్)	నలభై ఎనిమిది
49. उनचास	=	४९	(ఉన్‌చాస్)	నలభై తొమ్మిది
50. पचास	=	५०	(పచాస్)	యాభై
51. इक्कावन	=	५१	(ఇక్కావన్)	యాభై ఒకటి
52. बावन	=	५२	(బావన్)	యాభై రెండు
53. तिरपन	=	५३	(తిరపన్)	యాభైమూడు
54. चौवन	=	५४	(చౌవన్)	యాభై నాలుగు
55. पचपन	=	५५	(పచ్‌పన్)	యాభై ఐదు
56. चप्पन	=	५६	(చప్పన్)	యాభై ఆరు
57. सत्तावन	=	५७	(సత్తావన్)	యాభై ఏడు
58. अट्टावन	=	५८	(అట్టావన్)	యాభై ఎనిమిది
59. उनसठ	=	५९	(ఉన్‌సఠ్)	యాభై తొమ్మిది
60. साठ	=	६०	(సాఠ్)	అరవై
61. इक्सठ	=	६१	(ఇక్‌సఠ్)	అరవై ఒకటి
62. बासठ	=	६२	(బాసఠ్)	అరవై రెండు
63. तिरसठ	=	६३	(తిరసఠ్)	అరవై మూడు
64. चौंसठ	=	६४	(చౌంసఠ్)	అరవై నాలుగు
65. पैंसठ	=	६५	(పైంసఠ్)	అరవై ఐదు

66. चियासठ	=	६६	(ఛియాసఠ్)	అరవై ఆరు
67. सड़सठ	=	६७	(సడ్‌సఠ్)	అరవై ఏడు
68. अड़सठ	=	६८	(అడ్‌సఠ్)	అరవై ఎనిమిది
69. उन्हत्तर	=	६९	(ఉనహత్తర్)	అరవై తొమ్మిది
70. सत्तर	=	७०	(సత్తర్)	డెబ్బై
71. इकहत्तर	=	७१	(ఇక్‌హత్తర్)	డెబ్బై ఒకటి
72. बहत्तर	=	७२	(బహత్తర్)	డెబ్బై రెండు
73. तिहत्तर	=	७३	(తిహత్తర్)	డెబ్బై మూడు
74. चौहत्तर	=	७४	(చౌహత్తర్)	డెబ్బై నాలుగు
75. पचहत्तर	=	७५	(పచ్‌హత్తర్)	డబ్బై ఐదు
76. छिहत्तर	=	७६	(ఛిహత్తర్)	డెబ్బై ఆరు
77. सतहत्तर	=	७७	(సత్‌హత్తర్)	డెబ్బై ఏడు
78. अठत्तर	=	७८	(అఠత్తర్)	డెబ్బై ఎనిమిది
79. उन्यासी	=	७९	(ఉన్యాసి)	డెబ్బై తొమ్మిది
80. अस्सी	=	८०	(అస్సీ)	ఎనభై
81. इक्यासी	=	८१	(ఇక్యాసీ)	ఎనభై ఒకటి
82. बयासी	=	८२	(బయాసీ)	ఎనభై రెండు
83. तिरासी	=	८३	(తిరాసీ)	ఎనభై మూడు
84. चौरासी	=	८४	(చౌరాసీ)	ఎనభై నాలుగు
85. पचासी	=	८५	(పచాసీ)	ఎనభై ఐదు
86. छियासी	=	८६	(ఛియాసీ)	ఎనభై ఆరు
87. सत्तासी	=	८७	(సత్తాసీ)	ఎనభై ఏడు
88. अठासी	=	८८	(అఠాసీ)	ఎనభై ఎనిమిది
89. नवासी	=	८९	(నవాసీ)	ఎనభై తొమ్మిది
90. नब्बे	=	९०	(నబ్బే)	తొంభై
91. इकानवे	=	९१	(ఇకానవే)	తొంభై ఒకటి
92. बानवे	=	९२	(బానవే)	తొంభై రెండు
93. तिरानवे	=	९३	(తిరానవే)	తొంభై మూడు
94. चौरानवे	=	९४	(చౌరానవే)	తొంభై నాలుగు
95. पंचानवे	=	९५	(పంచానవే)	తొంభై ఐదు
96. छियानवे	=	९६	(ఛియానవే)	తొంభై ఆరు
97. सत्तानवे	=	९७	(సత్తానవే)	తొంభై ఏడు
98. अट्टानवे	=	९८	(అట్టానవే)	తొంభై ఎనిమిది

99. निन्यानवे = ९९(నిన్యానవే) తొంభై తొమ్మిది
100. सौ = १००(సౌ) వంద, నూరు
101. एक सौ एक = १०१(ఏక్‌సౌ ఏక్) నూట ఒకటి
102. एक सौ दो = १०२(ఏక్ సౌ దో) నూట రెండు
103. एक सौ तीन = १०३(ఏక్ సౌ తీన్) నూట మూడు
104. एक सौ चार = १०४(ఏక్‌సౌ చార్) నూట నాలుగు
105. एक सौ पाँच = १०५(ఏక్ సౌ పాంచ్) నూట ఐదు
1000. एक हजार = १०००(ఏక్ హజార్) ఒక వెయ్యి
10,000 दस हजार = १०,०००(దస్ హజార్) పదివేలు
100,000 एक लाख = १००,०००(ఏక్ లాక్) ఒక లక్ష
10,000,000. एक करोड = १०,०००,०००(ఏక్ కరోడ్) ఒక కోటి
100,00,00,000 एक अरब = १००,००,००,००० (ఏక్ అరబ్) ఒక అర్బుదం (వందకోట్లు)

समास (సమాసములు)

परस्पर संबंध रखनेवाले दो या दो से अधिक शब्द मिलकर जब कोई स्वतंत्र शब्द बनाते है, यह मेल समास कहा जाता है और इस प्रकार मिले हुए शब्दो को समस्त अथवा सामासिक शब्द कहते है। समस्त (समास के) शब्दों के बीच के विभक्ति प्रत्ययों का और संबंध बनानेवालो शब्दो का लोप हो जाता है। जैसे- धन का मद धनमद। धोडा का स्वार धुडसवार काठ की पुतली कटपुतली। चंद्र सा मुख चंद्रमुख।

उत्तम शब्दो मिल होकर, समासों के रूप बदल जाते ही, विभकित्त शब्द का, की और संबंध बतानेवाला शब्द सा का लोप हो गया है। समासों के छः भेद है-

1. अव्ययी समास 2. तत्तपुरुष समास 3. कर्मधारय समास 4. द्विगु समास, 5. द्न्द समास 6. बहुव्रिही समास।

(ఒక దానికి మరొక దానితో సంబంధముండు రెండు లేదా రెండు కంటే ఎక్కువ శబ్దాలు కలిసి వేరే రూపములుగా మారినపుడు వాటిని సమాసములు అంటారు. ఈ విధముగా కలిసిన శబ్దాలను సమస్త శబ్దాలని లేదా సామాసిక శబ్దాలని అంటారు. సమాసము ఏర్పడుటకు పూర్వము శబ్దాలు విభక్తులు, సంబంధమున్న శబ్దాలు మొదలైనవి వేరు వేరుగా వుంటాయి. ఆ శబ్దములన్నీ కలిసి సమాస శబ్దమేర్పడునపుడు ఇంతకు ముందు వేరు వేరుగా ఉన్న శబ్దాలలోని విభక్తులు, సంబంధమును తెలుపు శబ్దాలు లోపించి పోతాయి. ఎలాగంటే, ధనము యొక్క మదము= ధనమదము, గుర్రముయొక్క స్వారీ= గుర్రపుస్వారీ, కొయ్య యొక్క బొమ్మ= కొయ్యబొమ్మ, చంద్రుని లాంటి ముఖము= చంద్రముఖము.

పై శబ్దముల కలయికతో సమాసము ఏర్పడినపుడు యొక్క లాంటి శబ్దాలు లోపించి పోయాయి)

1. अव्ययी भाव समास (అవ్యయీ భావ సమాసము)

जिस समास मे प्रथम भाग, जो अक्सर अव्यय (नही बदलने वाला) हो प्रधान हो, उसे, अव्ययीभाव समास कहते है। अव्ययी भाव समास का समस्त शब्द भी अव्यय ही होता है और वाक्य म क्रिया की विशेषता को बताता है।

जैसे- यथासिक्त (शक्ति के अनुसार) बेखटके (बाधा के बिना)

अत्त उदाहरणों मे के विभक्ति का लोप होकर अव्ययी भाव समास के रूप हो गयो।

(ఈ సమాసములో ఎక్కువ స్థలాల్లో ప్రథమ భాగములో నున్న అవ్యయము ప్రధానమయినదిగా వుంటుంది. (అవ్యయమంటే ఎట్టి పరిస్థితులలోను మారనటువంటిది) అవ్యయీ భావ సమాసములోని ప్రథమ భాగములోని పదము ప్రధానమయినదయినా, రెండవభాగములోని పదము అప్రధానమ యినదయినా, అది కూడా అవ్యయము (మారనిది) గానే వుంటుంది. ఈ అవ్యయీ భావ సమాసము వాక్యములోనికి చేరినపుడు, ఇది క్రియా విశేషణమయి క్రియ యొక్క ప్రత్యేకతను తెలుపుతూ వుంటుంది. ఎలాగంటే-

యథాశక్తి (శక్తినిబట్టి), అడ్డులేకుండా (నిరాంటకముగా) అను అవ్యయీ సమాసములలో యథాశక్తి, అడ్డులేకుండా అనునవి క్రియలకు విశేషణములుగా వచ్చినపుడు, యథాశక్తి యను అవ్యయీ భావ సమాస మిక్కడ చేస్తాను. ప్రయత్నిస్తాను. పరుగెత్తుతాను. అను క్రియలకు విశేషణమయింది. అడ్డులేకుండా అను అవ్యయీ భావ సమాసము అడ్డులేకుండా, అడ్డు రాకుండా చేస్తాను. అన్నపుడు ఈ అడ్డులేకుండా యను అవ్యయీభావ సమాసము చేస్తాను అను క్రియకు విశేషణమయింది. ఇలా ఎకాఎకిగా, మనస్సు లోపల మధ్యమధ్య, తటాలున, అకస్మాత్తుగా, రమారమి మొదలైన వెన్నో సమాసములుంటాయి. ఈ సమాసములే కొంచెము తేడాలతో హిందీ భాషకు సరిపోతాయి. ఆ భాషలో एका एक (ఎకాఎక్-వెంటనే) मन ही मन (మన్‌హీ మన్- మనస్సులోనే बीचोंबीच (బీచోంబీచ్- మధ్యలో) धडाधड (ధడాదడ్- వెనుక ముందు లాడకుండా) అనేవి చాలా వుంటాయి.

2. तत्पुरुष समास (తత్పురుష సమాసము)

जिस समास मे दुसरा परप्रधान हो, उसे तत्पुरुष समास कहते है। जैसे चंद्रिमुख, राजा- सभा, मदमस्त, रसों,धर, पाठशाला, वनवास, अन्यया आदि।

उस समास मे, दुसर शब्द प्रधान होने के कारण, उत्त शब्दों मे मुख (ముఖము) सभा (సభ) मस्त(మత్తు) धर (ఇల్లు) शाला (స్థానము, గది) वास (నివాసము) न्याय (న్యాయము) आदी प्रधान खंड होते है।

(అవ్యయీ భావ సమాసములో శబ్దములోని మొదటి భాగము ప్రధానమయినదయితే సమాసములో రెండప భాగము ప్రధానమవుతుంది. ఎలాగంటే- చంద్రముఖము (చంద్రునిలాంటి ముఖము), రాజసభ(రాజు యొక్క సభ), మదమస్త (మదము వలన మత్తెక్కిన) రసోయీఘర్ (వంటయిల్లు), పాఠశాల (పాఠములు చెప్పుచోటు), వనవాసము (వనములో నివసించుట)

అన్యాయము, (న్యాయము, కాకుండుట) అనువాటిలో , రెండవ భాగములయిన ముఖము, సభ, మత్తు, ఇల్లు, స్థలము, నివాసము, న్యాయము, అనునవి ప్రధానములయినందున తత్పురుష సమాసము లనబడినాయి. తత్పురుష సమాసములో కర్మధారయ, ద్విగుసమాసములనునవి కూడా వున్నాయి).

(क) कर्मधारय समास (కర్మధారయ సమాసము)

जिस तत्तपुरुष समास के विग्रह मे दोनों पदों के बाद एक ही विभक्ति आती है, उसे कर्मधारय समास भी कहते है। इस समास के पद ज्यादातर विशेषण-विशेष्य (నామవాచకము) होते है। जैसे- नीलकमल नीला कमल (నీలిరంగు కమలము) इस मे नीला (నీలిరంగు) विशेषण और कमन (కమలము) विशेष्य (నామవాచకము) है।

महाराजा (महान राजा గొప్పరాజు) (पुच्छलतारा పుచ్చల్‌తారా = తోక+ చుక్క) उन मे महा (గొప్ప), विशेषण, राजा (రాజు), विशेष्य (నామవాచకము) पुच्छल (తోక) [illegible], तारा (తోక), विशेष्य (నామవాచకము) है।

(ఈ కర్మధారయ సమాసములోని పదమును విడదీసినపుడు విడదీసిన రెండు పదముల మధ్య ఒక విభక్తి మాత్రమే వుంటుంది. అ[illegible]టి సమాసమును కర్మధారయ సమాసమంటారు. ఈ సమాసములోని పదాలు విశేషణ, విశేష్య(నామవాచక) ములుగా వుంటాయి. ఉదా॥ నీలకమలము (నీలవర్ణపు కమలము) ఇందులో నీలవర్ణపు విశేషణము, కమలము- నామవాచకము మహారాజులో మహా విశేషణము. రాజు నామవాచకము, తోకచుక్కలో తోక- విశేషణము- చుక్క నామవాచకము

(भ) व्दिगु समास (ద్విగు సమాసము)

जिस कर्मधारय समास मे पहला शब्द संख्या वाचक विशेषण हो और जिससे किसी समुदाय का बोध हो, उसे व्दिगु समास कहते है। इस मे पहला शब्द संख्यावाचक विशेषण होता है। अतः इसे सखयावाचक कर्मधाराय भी कहते है। जैसै- त्रिभुवन (మూడు లోకములు) चौमास (चार मास (నాల్గు మాసములు) पंच पांडव (पांच पांडव (ఐదుగురు పాండవులు) षट ऋतु (छःऋतु ఆరు ఋతువులు) आदी।

(ఈ కర్మధారయ సమాసములో మొదటి శబ్దము సంఖ్యను తెలుపు విశేషణముగా వుండి, ఏదో యొక సముదాయమును తెలుపుచున్న ట్లుంటుంది. ఇలా వున్నందున దీనిని ద్విగుసమాసము అన్నారు. ఇందులో మొదటి శబ్దము సంఖ్యను తెలుపు విశేషణముగా వుంటుంది. ఎలాగంటే-

1. మూడులోకములు- ఇందులో మొదటి 'మూడు' విశేషణము, రెండవ భాగమయిన 'లోకములు' నామవాచకము 2. నాలుగు మాసములు –'నాలుగు' విశేషణము, 'మాసములు' నామవాచకము-

3. द्न्द समास (ద్వంద్వ సమాసము)

जिस समास मे सब खंड प्रधान होते है और विग्रह करने पर जिस मे और (మరియు) या (లేక) अथवा (లేదా) आदी योजक (समुच्चय बोधक, लगते है। उसे

द्न्द समास कहते है। जैसे- भला- बुरा (భలా-బురా= మంచి చెడు) ऋषि- मुलि (ఋషి-ముని) दाल- रोटी (దాల్-రోటీ= పప్పు, రొట్టె) हाथ- पांव (హత్-పాంవ్= చేతులు, కాళ్ళు,) तन, मन, धन (తన్-మన్-ధన్= శరీరము, మనస్సు, ధనము) आदी द्वंन्द समास बहुत से है।

(ఈ సమాసములో అన్ని భాగములు ప్రధానమైనవిగానే ఉంటాయి. అయితే విడివిడిగా వ్రాయునపుడు వాటి మధ్యలో మరియు 'లేక' 'లేదా' మొదలైన కలుపుడు శబ్దాలను ఉపయోగించాలి. ఎలాగంటే- మంచి మరియు చెడు, ఋషి లేక ముని పప్పు మరియు రొట్టె చేతులు మరియు కాళ్ళు, శరీరము, మనస్సు మరియు ధనము, మనస్సు మరియు వాక్కు కాని తెలుగులో ఇలాంటి కలుపుడు శబ్దాలయిన- మరియు 'లేక' లేదా వగైరాలు ఎక్కడోతప్ప చాలా చోట్ల ఉపయోగించబడవు. ఈ శబ్దాలు తెలుగులో ప్రతిచోట చేర్చితే భాష బాణి తప్పిపోతుంది. హిందీలో ఉపయోగించకపోతే, దాని నియమము కుంటుపడుతుంది. తెలుగులో రాముడు, లక్ష్మణుడో ఒకడు అని, కాళ్ళు చేతులని, మంచి చెడులని, మొదలుగా అంటాము. ఋషి-ముని అను చోట్ల ఋషిగాని మునిగాని అనియో ఋషి లేదా ముని అనియో అరుదైన చోట్ల అంటుంటారు.

4. बहुव्रीहि समास (బహువ్రీహి సమాసము)

जिस समास मे कोई भी शब्द प्रधान नही होकर सभी शब्द अपने भागें से अलग, किसी संज्ञा के विशेषण होते है। उन्हे बहुव्रीहि समास कहते है। जैसे-

दशकंधर- इसका अर्थ दस सिरवाला है। उस समास के अनुसाकर यह दस सिरवाला रावण का विशेषण है। अनंत - का अर्थ है, जिसका अन्त नही है, मगर यहाँ ईश्वर का विशेषण है। अनंग- इसका अर्थ है, अंग नही रहनेवाला, मगर यहाँ कामदेव का नाम है। बारहसिंग- उसका अर्थ है, बारह सींगवाला (పన్నెండు కొమ్ముల దుప్పి) पंजाब- उसका अर्थ है, जिस म पाँच नदियाँ है (ఎక్కడ అయిదు నదులున్నాయో అది పంజాబు అని అర్థము)

मिठबोल का अर्थ है- मीठा बोलनेवाला (తియ్యని పలుకులు పలికేవాడు) कर्मधारय और बहुव्रीहि समास मे यह फरक है कि कर्मधारय मे पूरे शब्द का पहला भाग, दूसरे भाग का विशेषण होता है। मगर बहुव्रीहि समास से सोर पूरे शब्द अपने भागों से अलग, किसी और शब्द का विशेषण होता है। बहुत सें समास शब्द अर्थ -भेद से अलग- अलग तरीके के समास होते है। जैसे - (1) मृकलोचन- मृगलोचन (संबध तत्पुरुष లేడికళ్ళు 2). मृगलोचन- मृग के समान लोचनों वाला (లేడి కన్నుల వంటి కనులు కలవాడు) 3. पीतांबर- पीला कपडा (పసుపుగుడ్డ) బహువ్రీహి (कर्मधारय) కర్మధారయ पीतांबर पीला कपडा पहना व्यक्कि (कृष्णा) (बहुव्रीहि- (బహువ్రీహి)

कई बार सोर शब्द में कई समास होते है। किंतु पूरे शब्द के अंन्त का समास अव्वल होता है। जैसे- राकंदुबिबानना, यह पद राका+| इन्द्र + बिम्ब+| आनन (రాకా+ఇందు+బింబ+ ఆనన) इन चार शब्दो के मिलन से बना है। राका का इंदु = राकेंदु (పూర్ణచంద్రుడు), राकेंदु का बिंब = राकेंदु बिंब, राकेंदु बिंब के समान जिसका आनन (मुख= ముఖము)है, वह स्त्री राकेंदुबिंबानना होगी। उस प्रकार, पूरा शब्द बहुव्रीहि समास है।

(ఈ సమాసములో ఏ శబ్దము కూడా ప్రధానమయినది కాదు. అక్కడ నున్న పూర్తి శబ్దములోని వేరు వేరు భాగాలు కలిసి మరొక నామవాచకానికి విశేషణ మవుతుంది. ఎలాగంటే దశకంధరుడు- అను శబ్దమున్నది. దీని పదముల యర్థముపది తలలు గలవాడు. కాని యిక్కడ ఈ దశకంధరుడను శబ్దము రావణుడు అను నామవాచకమునకు విశేషణ మవుతుంది. మరొక శబ్దము 'అనంగుడు'. ఈ శబ్దార్థము అంగములు లేనివాడు. కాని ఇది 'మన్మధుని పేరు. హిందీలో దుప్పి పేరు బారహ్‌సింగా. దీని అర్థము 'పన్నెండు కొమ్ములు' గలదియని, అయితే 'పన్నెండుకొమ్ములు' దుప్పియను నామ వాచకమునకు విశేషణమయింది. మనము పంజాబు అంటుంటాము. అంటే దాని అసలు అర్థము ఐదు నదులు గలది. అయితే బహువ్రీహి సమాస ప్రకారము పంజాబు అను నామవాచకానికి, ఐదునదులు గలది విశేషణము. ఇలా ఎన్నో సమాసాలున్నాయి.

కర్మధారయ, బహువ్రీహి సమాసములలో తేడా ఏమిటంటే, కర్మధారయ సమాసములో మొత్తము శబ్దము యొక్క మొదటి భాగము, రెండవ భాగానికి విశేషణమవుతుంది. కాని బహువ్రీహి సమాసములో శబ్దము మొత్తములో నున్న భాగాల అర్థాలకు వేరుగా, ఏదోమరొక క్రొత్త విశేషణము వస్తుంది. అనేక శబ్దాల అర్థభేదముల వలన రకరకాల సమాసములుగా మారిపోతుంటాయి. ఎలాగంటే-1 మృగలోచన అంటే అర్థము- లేడి కళ్ళు (ఇది సంబంధమును తెలుపు తత్పురుష) 2. మృగలోచన- లేడి కళ్ళలాంటి కళ్ళు గలవాడు, కలది (బహువ్రీహి) 3. పీతాంబరము - పసుపుగుడ్డ (కర్మధారయ సమాసము) 4. పీతాంబరుడు- పసుపు వస్త్రము ధరించిన వ్యక్తి- కృష్ణుడు (బహువ్రీహి)

అనేకసార్లు ఒక పూర్ణ శబ్దములో అనేక సమాసాలు వుంటాయి. కాని పూర్తి శబ్దమునకు చివరనున్న సమాసమే ముఖ్యమని భావించబడుతుంది. ఎలాగంటే- ' రాకేందు బింబాననా' యను శబ్దములో రాకా+ఇందు+ బింబ+ ఆనన యను నాలుగు శబ్దాల కలయిక వుంది. రాకా+ఇందు= రాకేందు అంటే పూర్ణచంద్రుడు; రాకేందు బింబము అంటే పూర్ణచంద్రునితో సమాసమయిన ముఖమని యర్థము. అపుడు ఈ రాకేందు బింబావనా యను శబ్దమున కర్థము ఒక స్త్రీ అవుతుంది. ఈ విధముగా ఈ శబ్దము మొత్తము బహువ్రీహి సమాసము.

हिंदी मे, अनेक अन्य शब्दो
(హిందీలో వాడుచున్న కొన్ని ఇతర భాషల శబ్దములు)

हिंदी मे, अनेक अन्य भाषाओं के शब्दो के साथ- साथ तत्सम, तद्भव, देशज और विदेशी शब्द भी इस्तेमाल किये जा रहे है।

(అనేక అన్య భాషల శబ్దములతో పాటు తత్సమ, తద్భవ, దేశీయ, విదేశీ భాషల శబ్దాలు హిందీలో వాడబడుచూ వున్నాయి.)

1. तत्सम शब्द : (తత్సమ శబ్దములు) इसके सभी शब्द संस्कृत के है। इनके प्रयोगों के समय शब्दों मे कोई परिवर्तन नही होता। जैसे- पिता, मिष्ठान्न (తత్సమ శబ్దములన్నీ ఏమార్పు లేకుండా, సంస్కృత శబ్దాలుగానే వుంటాయి. ఉదా॥ पिता (తండి) मिष्टान्न (పాయసము)

2. तद्भव शब्द संस्कृत शब्दों से बने है। हिंदी मे उनके कुछ रूप परिवर्तन हूए है। अब कुछ रूप परिवर्तन हुए हिंदी शब्द निम्न प्रकार है।

(తద్భవ శబ్దాలు సంస్కృత శబ్దముల నుండి ఏర్పడినాయి. వాటి కొన్ని రూపాలు హిందీలో మార్పులు చెందాయి. ఆ శబ్దాలలో కొన్ని యివి)

संस्कृत (సంస్కృతము)		हिंदी (హిందీ)	
क्षेत्र	(క్షేత్ర= పొలము)	खेत	(ఖేత్)
अंध	(అంధ్= గ్రుడ్డివాడు)	अंधा	(అంధా)
आम्र	(ఆమ్ర= మామిడి)	आम	(ఆమ్)
उलूक	(ఉలూక్= గుడ్లగూబ)	उल्लू	(ఉల్లూ)
दधि	(దధి= పెరుగు)	दही	(దహీ)
दीपक	(దీపక్= దీపము)	दीपा	(దీపా)
धूम्र	(ధూమ్ర=పొగ)	धु आँ	(ధు ఆం)
कातर	(కాతర్= పిరికి)	कायर	(కాయర్)
दुग्ध	(దుగ్ధ్= పాలు)	दूध	(దూధ్)
गर्दभ	(గర్దభ్=గాడిద)	गधा	(గధా)
अध्य	(అద్య= నేడు)	आज	(ఆజ్)
स्वपन	(స్వప్న=కల)	सपना	(సప్నా)
अग्नि	(అగ్ని= నిప్పు)	आग	(ఆగ్)
अश्रु	(అస్రు= కన్నీళ్ళు)	आँसू	(ఆంసూ)
कपाट	(కపాట్= తలుపు)	किवाड	(కివాడ్)
कूठार	(కుఠార్= గొడ్డలి)	कुल्हाडी	(కుల్హాడీ)
कूप	(కూప్= బావి)	कुआँ	(కు ఆం)
काष्ट	(కాష్ఠ్= కొయ్య)	काठ	(కాఠ్)

पत्र (పత్ర= ఆకు)	पत्ता (పత్తా)
गर्भिणी (గర్భిణీ= గర్భిణీ స్త్రీ)	गाभिन (గాభిన్)
प्रस्तर (ప్రస్తర్= రాయి)	पत्थर (పత్థర్)
वधू (వధూ= కోడలు)	बहू (బహూ)
भगिनी (భగినీ= సోదరి)	बहन (బహన్)
विवाह (వివాహ్= పెండ్లి)	ब्याह (బ్యాహ్)
मस्तक (మస్తక్= తల)	माथा (మాథా)
शय्या (శయ్యా= ప్రక్క)	सेज (సేజ్)
हस्त (హస్త= చేయి)	हाथ (హాథ్)
वत्स (వత్స= దూడ)	बच्छा, बछडा (బచ్ఛా, బఛడా)
सत्य (సత్య= సత్యము)	सच (సచ్)
धृत (ఘృత్= నేయి)	घी (ఘీ)
चंद्र (చంద్ర్= చందమామ)	चाँद (చాంద్)
भ्राता (భ్రాతా= సోదరుడు)	भाई (భాఈ)
जिह्वा (జిహ్వా= నాలుక)	जीभ (జీభ్)
औष्ट (ఓష్ఠ= పెదవి)	ओंट (ఓంఠ్)
त्वरित (త్వరిత్= తొందరగా)	तुरत (తురత్, తురంత్)
श्याम (శ్యామ్= చామనఛాయ)	साँवला (సాంవలా)
सूर्य (సూర్య= సూర్యుడు)	सूरज (సూరజ్)

3) देशज शब्द संस्कृत शब्दों से नही बने है। वे प्राचीन भारतीय अनार्थ भाषाओं या तत्कालीन स्थानीय बोलियों से अथवा आवस्यकतानुसार बना लिये गये है। जैसे- पेट =పొట్ట गडी = బండి पिल्ला = కుక్కపిల్ల आदी।

(దేశీయ శబ్దాలు, సంస్కృత శబ్దాల నుండి ఏర్పడలేదు. అవి ప్రాచీన భారతీయ భాషల ద్వారానో లేక ఆయా సమయాల్లో మాట్లాడుకొను స్థానికమైన సాధారణమైన పలుకుల ద్వారానో, లేదా అవసరమును బట్టియో ఏర్పరచబడినాయి. ఎలాగంటే-పొట్ట, బండి, కుక్కపిల్ల, మొదలైనవి)

भारतीय भाषाओं के शब्दों के अतिरिक्त बहुत से विदेश शब्द माने अरबी, फारसी, अंग्रेजी आदी भाषाओं से हिंदी मे लिये गये है। वे अब हिंदी द्‌वारा खुब अपना लिये है, वे ये है।

భారతీయ భాషలవే కాకుండా, చాలా విదేశీ భాషలు అంటే అరబ్బీ, ఫారసీ, ఇంగ్లీష్ మొదలైన భాషల నుండి అనేక శబ్దాలు హిందీలోకి చేర్చబడ్డాయి. అవి యిప్పుడు హిందీ భాషకు తమ స్వంతమయిపోయాయి. ఎలాగంటే-)

(క) अरबी (అరబ్బీ) बाग తోట बाकी = బాకీ, మిగిలిన, अखबर పత్రిక, अकल = బుద్ధి, अजब విలక్షణమైన अदालत కోర్టు अफवाह వదంతి, अमीर ధనవంతుడు, आफत

ఆపద, इन्तजाम ఏర్పాటు इमारत భవనము, कर्ज అప్పు, कानुन= చట్టము कुरसी కుర్చీ, खराब చెడు, गरीब= బీద మొదలైనవి.

(ఖ) फारसी (ఫారసీ) बाजार= బజారు अंगुर ద్రాక్ష, अनार దానిమ్మ अफसोस= దుఃఖము, उस्तरा మంగలి కత్తి कबूतर పావురము, उम्मेदवार = ఎన్నుకున్నవాడు. कमर = నడుము, कमीना లోభి, किनारा = ఒడ్డు, कूच=ప్రయాణము, खरगोश= కుందేలు, खासा= ముఖ్యమైన गंदा= మురికి गरदन= మెడ गवाही = సాక్ష్యము गुस्ताख= అవిధేయత चश्मा = కళ్ళజోడు चरखा రాట్నము, चालाक= నేర్పరి. चीज= వస్తువు सरताज= కిరీటము మొదలైనవి.

(గ) तुर्की = తుర్కి, काबू= స్వాధీనము कुली = కూలివాడు गलीचा=పరుపు, మెత్త, बाबर्ची = వంటవాడు, लाश= శవము, सौगात = ఒట్టు, तोप ఫిరంగి, बेगम = భార్య बहादुर = వీరుడు మొదలైనవి.

(ఘ) अंग्रेजी = ఇంగ్లీష్ हासिप्टल = ఆస్పత్రి आईर= ఆదేశము, कालिज = కాలేజి कांग्रेस = కాంగ్రెసు जेलर = జైలు అధికారి ट्रंक= ట్రంకుపెట్టె, टेलीफोन, टेबुल, डायरी, ड्रिल, दर्जन =డజను. प्रोफसर, प्लेजफार्म, फीस, फौरन, बटन, बैरिस्टर, बोर्डिगँ, मोंटर, मेंबर, रिजल्ट, रसीद, रजिस्टर, लेबर, लेटरबाक्स, वालंटियर, सरकस, सूटकेस, सोडावाटर, हाईकोर्ट, हाईस्कुल, होटल, आदी।

ఈ విదేశీ శబ్దాలలో అన్నిటి కంటే ఎక్కువ శబ్దాలు హిందీలో ఫారసీ శబ్దాలు తరువాత ఇంగ్లీష్ నంబరు వస్తుంది. ఇంగ్లీష్ శబ్దాలు ఈనాడు హిందీలో అడ్డులేకుండా వాడబడుచూ వున్నాయి.

पुल्लिंग शब्दों से स्त्रीलिंग शब्द
(పుంలింగ- స్త్రీలింగ శబ్దాలు)

पुल्लिंग పుంలింగము	स्त्रीलिंग (స్త్రీ లింగము)
पुत्र (పుత్ర) పుత్రుడు	पुत्री (పుత్రీ) పుత్రిక
लडका (లడ్‌కా) బాలుడు	लडकी (లడ్‌కీ) బాలిక
बन्दर (బందర్) మగకోతి	बन्दरी (బందరీ) ఆడకోతి
धोडा (ఘోడా) మగ గుఱ్ఱము	धोडी (ఘోడీ)ఆడగుఱ్ఱము
चूहा (చూహా) మగ ఎలుక	चही (చూహీ)ఆడ ఎలుక
कुत्ता (కుత్తా) మగకుక్క	कुत्ती (కుత్తీ) ఆడకుక్క
बूढा (బూఢా) ముసలివాడు	बुढी (బూఢి) ముసలావిడ
बेटा (బేటా) కుమారుడు	बेटी (బేటీ) కుమార్తె
लोटा (లోటా) పెద్దగ్లాసు	लोटी (లోటీ) చిన్న గ్లాసు
डिब्बा (డిబ్బా) పెద్దడబ్బా	डिब्बी (డిబ్బీ) చిన్నడబ్బా
सुनार (సునార్) కంసాలి	सुनारी (సునారి)కంసాలావిడ

कहार (కహార్) పాకీవాడు	कहारी (కహారీ) పాకీ ఆమె
धोबी (ధోబీ) చాకలివాడు	धोबिन(ధోబిన్) చాకలావిడ
जुलाहा (జులాహా) సాలెవాడు	जुलाहिन (జులాహిన్) సాలె ఆవిడ
सिंह (సింహ్) (సింగము (మగ)	सिंहनी (సింహనీ) ఆడుసింహము
पंडित (పండిత్) పండితుడు	पंडितानी (పండితాని) పండితురాలు
मोर(మోర్) మగనెమలి	मोरनी (మోర్‌నీ) ఆడనెమలి
सेठ (సేఠ్) షాహుకార్	सेठानी (సేఠానీ) షావుకారు భార్య
ऊँठ (ఊంట్) మగ ఒంటె	ऊँठनी (ఊంట్‌నీ) ఆడ ఒంటె
राजपुत (రాజపూత్) రాజపుత్రుడు	राजपुतनी (రాజ్‌పూత్‌నీ) రాజపుత్రిక
देवर (దేవర్) మరిది	देवरानी (దేవరానీ) మరదలు
हाथी (హాథీ) మగ ఏనుగు	हाथनी (హాథినీ) ఆడ ఏనుగు
दुबे (దుబే) రెండు వేదములు తెలిసినవాడు	दुबाइन(దూబాఇన్) రెండు వేదములు తెలిసినామె
सुत (సుత్) సుతుడు, పుత్రుడు	सुता (సూతా) పుత్రిక
बालक (బాలక్) బాలకుడు	बालिका (బాలికా) బాలిక
देव (దేవ్) దేవుడు	देवी (దేవీ) దేవత
विद्वान (విద్వాన్) విద్వాంసుడు	विदुशी (విదుషీ) విద్వాంసురాలు
स्वामी (స్వామీ) యజమానుడు	स्वामीनी(స్వామినీ) యజమానురాలు
प्रिय(ప్రియ) ప్రియుడు	प्रिया (ప్రియా) ప్రియురాలు
विसारद (విశారద్) తెలివిగలవాడు నేర్పుగలవాడు,	विशारदा(విశారదా) తెలివిగలది నేర్పరురాలు
पिता (పితా) తండ్రి	माता (మాతా) తల్లి
मर्द (మర్ద్) పురుషుడు	औरत (ఔరత్) స్త్రీ
वर (వర్) పెండ్లికొడుకు	वधु (వధూ) పెండ్లి కూతురు
बाप(బాప్) తండ్రి	माँ (మాం) తల్లి
भाई (భాఈ) సోదరుడు	बहन (బహన్) సోదరి
राजा (రాజా) రాజు	रानी (రానీ) రాణి
पुरुष (పురుష్) పురుషుడు	स्त्री (స్త్రీ) ఆడావిడ
पुत्र (పుత్ర) పుత్రుడు	कन्या (కన్యా) పుత్రిక(పెండ్లికాని)
बैल (బైల్) ఎద్దు	गाय (గాయ్) ఆవు

अभ्यास - అభ్యాసము

ఈ క్రిందివాటిని తెలుగులోనికి అనువదించండి :

1. मैं आम खाता हूँ।
2. हम स्कूल जाते हैं।
3. तुम हिन्दी लिखते हो।
4. कुत्ता दौडता हैं।
5. लडके खेलते हैं।
6. मैं अंग्रेजी नहीं पढता।
7. मैं दिल्ली मे रहता हूँ।
8. मैं दस बजे स्कूल जाता हूँ।
9. मैदान स्कूल के पास है।
10. वह जाती हैं।
11. लडकी गाती हैं।
12. गाय घास खाती हैं।
13. हम गेंद खेलती हैं।
14. तू यह काम कर।
15. तुम ठंडा पानी पीओ।
16. आप एक रूपया दीजिये।
17. तुम पाठशाला जाओ।
18. तू घर मत जा।
19. काशी एक पवित्र तीर्थ स्थान हैं।
20. आकाश में तारे झिल-मिल चमकते हैं।
21. दक्षिण हिन्दुस्तान में चार बडी नदियाँ हैं।
22. डाकिया डाक घर से पत्र लाता हैं।
23. आपने सबेरे काफी पी या चाय ?
24. कसरत करने से हम बलवान बन जाते हैं।
25. शाम को समुद्र से ठंडी हवा चलते हैं।
26. मैं यह काम दो दिन में पूरा कर सकता हूँ।
27. हैदराबाद की गाडी करनूल दस बजे आती हैं।
28. राम और गोपाल आपस में जगडते हैं।
29. गाँव में ताजा हवा मिलती हैं।
30. दुनिया के सब पहाडो में हिमालय ऊँचा हैं।

31. सूरदासजी ने सूरसागर लिखा हैं।
32. चांद आज अबी तक नहीं निकला।
33. हमने शाम को एक अच्छा गीत सुना।
34. रंग-बिरंग और सुन्दर चिडियाँ आसमान में उडती हैं।
35. बूढे लोगों के बाल सफेद होते हैं।

ఈ క్రిందివాటిని హిందీలోనికి అనువదించండి :

1. నీవు మద్రాసు ఎప్పుడు వస్తున్నావు?
2. గొల్లవాడు ఆవులను మేపుతాడు.
3. కుక్క ఒక పెంపుడు జంతువు.
4. తమరు ఎక్కడకు వెళుతున్నారు?
5. కాస్సేపు విశ్రాంతి తీసుకొనండి.
6. తమరికి ఏమి కావలయును?
7. నా అత్తయ్య బీహార్‌లో ఉంటున్నది.
8. శరీరములో శిరస్సు ప్రధానమైనది.
9. మామిడిపండు చాలా తియ్యగా వున్నది.
10. గాయత్రి మంచి బట్టలు ధరించెను.
11. మనము ఎల్లప్పుడూ నిజమునే మాట్లాడవలయును.
12. మా అక్కయ్య మా అమ్మతో మైసూరు వెళ్ళినది.
13. మా నాన్నగారు నిద్రించుచున్నారు.
14. మావెంట తమరు ఎందుకు రాలేదు?
15. ఈ పుస్తకముయొక్క విలువ నలుబది రూపాయలు.
16. సుభాష్‌చంద్రబోస్ ఒక నిజమైన దేశ భక్తుడు.
17. జవహర్‌లాల్ నెహ్రూ మన మొదటి ప్రధానమంత్రి.
18. మా అమ్మగారికి నిన్నటినుండి జ్వరముగా ఉన్నది.
19. మమత పదునెనిమిది సంవత్సరముల అమ్మాయి.
20. మా తాతగారు వార్తాపత్రిక చదువుతున్నారు.
21. సరళ ఎల్లప్పుడు తన సోదరునితో హిందీలో మాట్లాడును.
22. రాముని పెట్టెలో అందమైన ఆటబొమ్మలున్నవి.
23. ఆవు ఒక ఉపయోగకరమైన జంతువు.
24. నా తమ్ముడు హిందీ బాగుగా మాట్లాడును.
25. ఏనుగు జంతువులన్నిటిలోకి పెద్దది.
26. కమల వీణ వాయించుచున్నది.
27. చెట్టుపైన **మామిడిపండు** ఉన్నది.

28. మధ్యాహ్నము నేను ఇంటికి వెళతాను.
29. నేను ఉదయం ఆరు గంటలకు లేస్తాను.
30. మోహన్ పేదవారికి సహాయము చేస్తాడు.
31. ఆమె పండుగ తరువాత వెళ్తుంది.
32. వారు నీ కొఱకు ఏమి తెచ్చినారు?
33. రామూ, మీ మామయ్య ఎప్పుడు వచ్చారు?
34. ఒక గ్రామములో ఒక బ్రాహ్మణుడు నివసించుచుండెను.
35. మన దేశ రాజధాని ఢిల్లీ నగరము.

అభ్యాసపు సమాధానములు

తెలుగు అనువాదములు :

1. నేను మామిడిపండు తింటున్నాను.
2. మేము బడికి వెళ్తున్నాము.
3. నీవు హిందీ వ్రాస్తున్నావు.
4. కుక్క వేగముగా పరుగెత్తును.
5. బాలురు ఆడుకుంటున్నారు.
6. నేను ఆంగ్లము చదవను.
7. నేను ఢిల్లీలో నివసిస్తున్నాను.
8. నేను పది గంటలకు బడికి వెళ్తాను.
9. మైదానము బడి ప్రక్కనే ఉన్నది.
10. వారు వెళ్తున్నారు.
11. బాలిక పాడుతున్నది.
12. ఆవు గడ్డి తింటుంది.
13. మేము బంతి ఆడుకుంటాము.
14. నువ్వు ఈ పని చెయ్యి.
15. నీవు చల్లని నీరు త్రాగు.
16. తమరు ఒక రూపాయి ఇవ్వండి.
17. నీవు పాఠశాలకు వెళ్ళు.
18. నువ్వు ఇంటికి వెళ్ళకు.
19. కాశీ ఒక పవిత్ర యాత్రా స్థలము.
20. ఆకాశములో నక్షత్రములు తళతళ మెరియుచున్నవి.
21. దక్షిణ హిందూదేశమున నాలుగు పెద్ద నదులున్నవి.
22. తపాలాబంట్రోతు తపాలా ఆఫీసునుండి జాబులు తెచ్చుచున్నాడు.

23. తమరు ఉదయం కాఫీ త్రాగుచున్నారా లేక టీ త్రాగుచున్నారా?
24. వ్యాయామము చేయుటవలన మనము బలవంతులగుదము.
25. సాయంత్రం వేళలో సముద్రపు ఒడ్డున చల్లని గాలి వీచును.
26. నేను ఈ పనిని రెండు రోజులలో పూర్తి చేయగలను.
27. హైదరాబాదు రైలు కర్నూలుకు పది గంటలకు వచ్చును.
28. రామూ గోపాలు పరస్పరము గొడవ పడుదురు.
29. గ్రామములలో మంచి గాలి లభించును.
30. ప్రపంచములోని అన్ని పర్వతములలో హిమాలయములు ఎత్తైనవి.
31. సూరదాసుగారు సూరసాగర్ రచించినారు.
32. చంద్రుడు ఈరోజు ఇంతవరకు ఉదయించలేదు.
33. ఈరోజు సాయంత్రం మనము ఒక మంచి గీతము విన్నాము.
34. రంగురంగుల అందమైన పక్షులు ఆకాశమున ఎగురుతున్నవి.
35. ముసలివారి వెంట్రుకలు తెల్లగా ఉండును.

హిందీ అనువాదములు :

1. तुम मद्रास कब आ रहे हो?
2. ग्वाला गय चराते हैं।
3. कुत्ता एक पालतू जानवर हैं।
4. आप कहाँ जारहे हैं ?
5. थोडी धेर आराम कीजिये।
6. आपको क्या चाहिए।
7. मेरी मौसी बीहार में रहते हैं।
8. शरीर में सिर प्रधान हैं।
9. आम बहुत मीठा हैं।
10. गायत्री ने अच्छे कपड़े पहने।
11. हमको हमेशा सच बोलना चाहिए।
12. मेरी बहन मेरी माँ केसात मैसूर गयी।
13. मेरा पिताजी सो रहा हैं।
14. आप हमारे सात क्यूँ नहीं आया ?
15. इस किताब की कीमत चालीस रूपये हैं।
16. सुभाश चन्द्र बोस एक सच्चे देश बक्त थे।
17. जवहरलाल नेह्रू हमरा पेहला प्रधानमंत्री हैं।
18. मेरी माँ कलसे बीमार पडी।
19. ममता अठारह साल की लडकी हैं।

20. मेरा दादाजी अक्बार पढ रहा हैं।
21. सरला हमेशा अपने भाई केसाथ हिन्दी में बोलती हैं।
22. राम की पेटी में सुन्दर खिलोने हैं।
23. गाय एक उपयोगी जानवर हैं।
24. मेरे चोटी भाई हिन्दी अच्छी तरह बोल सकते हैं।
25. हाथी सब जानवरों में बडा हैं।
26. कमला वीणा बजाती हैं।
27. पेड पर आम हैं।
28. दोपहर को मैं घर जाता हूँ।
29. मैं सुबह छ: बजे उठता हूँ।
30. मोहन गरीबलोगों को सहायता करता हैं।
31. वह त्योहार के बाद जाती हैं।
32. वे तुम्हारे लिये क्या लाये ?
33. राम, तुम्हारे मामा कब आये ?
34. एक गाँब में एक ब्राह्मण रहता था।
35. हमरा देश का राजधानी दिल्ली नगर हैं।

అభ్యాస సాధన పూర్తయిన తరువాత మీరు నేర్చుకోవటానికి సులువుగా కొన్ని సరళ సంభాషణలు ఈ క్రింద ఇవ్వటం జరిగింది.

नमस्ते, आप कैसे हैं ?
నమస్తే, మీరు ఎలా ఉన్నారు?
मैं अच्छा हूँ।
నేను బాగున్నాను.
आप का नाम क्या हैं ?
మీ పేరేమిటి?
मेरा नाम शिवकुमार हैं।
నా పేరు శివకుమార్
अंदर आइये।
లోపలికి రండి.
ओह, आइये बैठिये।
ఓహ్, రండి కూర్చోండి.
आप क्या काम करते हैं ?
మీరు ఏమి చేస్తుంటారు?
आप कहाँ के रहने वाले हैं ?
మీరు ఎక్కడ నివసిస్తున్నారు?
इस शहर का नाम क्या हैं ?
ఈ పట్టణం పేరేమిటి?
इस शहर का नाम तेनाली हैं।
ఈ పట్టణం పేరు తెనాలి.
आप यहाँ कब आये ?
మీరు యిక్కడికి ఎప్పుడొచ్చారు?
यहाँ होटल किधर है ?
ఇక్క హోటల్ ఎక్కడుంది?
क्या इस होटल मे जगह खाली हैं ?
ఈ హోటల్‌లో ఖాళీ ఏమైనా ఉందా?
जी, हाँ।
ఉందండి.
जी, नहीं।
లేదండి.

आप को क्या चाहिये ?
మీకు ఏమి కావాలి.
आपकी उम्र क्या हैं ?
మీ వయస్సు ఎంత?
आपका घर कहाँ हैं ?
మీ ఇల్లు ఎక్కడుంది?
यह फार्म लीजिये और भरकर दीजिये।
ఈ ఫార్మ్ తీసుకుని పూర్తి చేసియివ్వండి.
आप एक दिन को क्या लेते हैं ?
మీరు ఒక్క రోజుకు ఎంత తీసుకుంటారు?
इस कमरे किराया क्या हैं ?
ఈ గదికి అద్దె ఎంత?
आप कैसा भोजन देते हैं ?
మీరు ఎలాంటి భోజనం ఇస్తారు?
शाकाहारी या मांसाहारी ?
శాకాహారమా లేక మాంసాహారమా?
दोनों।
రెండూ
सामने के कमरे में जाइये।
ముందు గదిలోకి వెళ్ళండి.
जो चाहे मांग लीजिये।
ఏం కావాలో అడిగి తీసుకోండి.
क्या आप मुझे थोडा पानी देंगे ?
మీరు నాకు కొంచెం మంచినీళ్ళు యిస్తారా?
आप वहाँ आइये।
మీరు అక్కడికి రండి.
खाना लाओ।
భోజనం తీసుకురా.
कपडे धोओ।
బట్టలు ఉతుకు.
यह चिट्टी लेटर बाक्स में डालो।
ఈ ఉత్తరం లెటర్ బాక్స్‌లో వెయ్యి.

मैं यह भाषा जानता हूँ।
నాకు ఈ భాషవచ్చు.
मैं यह भाषा नहीं जानता हूँ।
నాకు ఈ భాష రాదు.
यह चेक भुकाना हैं।
ఈ చెక్కును నగదుగా మార్చాలి.
मुझे एस.टि.डि. करना हैं।
నేను ఎస్‌టిడి చేయాలి.
चाय पीओ।
టీ త్రాగండి.
आइये हम चाय पीयें।
రండి, మనం టీ తాగుదాం.
क्षामा करें। मैंने अबी चाय पीया हैं।
క్షమించాలి, నేనిప్పుడే టీ తాగాను.
क्या आप सिगरेट पीयेंगे ?
మీరు సిగరెట్ తాగుతారా?
नहीं, मै सिगरेट नहीं पीता।
లేదు, నేను సిగరెట్ తాగను.
यहाँ, पेशाबघर कहाँ है ?
ఇక్కడ పబ్లిక్ టాయ్‌లెట్ ఎక్కడుంది?
जल्दी करो।
త్వరగా కానియ్.
गाडी किस प्लाटफार्म पर आयेगी ?
బండి ఏ ప్లాట్‌ఫాం మీదకు వస్తుంది?
यहाँ गाडी कितनी देर ठहरती हैं ?
ఇక్కడ బండి ఎంతసేపు ఆగుతుంది?
गठरी उठाओ।
ఈ మూట ఎత్తు.
ऐ कूली, सामान उठाओ।
ఏయ్ కూలీ, సామాను తీసుకురా.
नंबर क्या हैं ?
నెంబరు ఎంత?

वैटिंग रूम कहाँ हैं ?
వైటింగ్ రూమ్ ఎక్కడుంది?
थोडी देर बैठिये।
కొద్దిసేపు కూర్చోండి.
थोडी देर ठहरो।
కొద్దిసేపు ఆగండి.
मैं आपकी राह देखूँगा।
నేను మీ కోసం ఎదురు చూస్తుంటాను.
मेरी राह मत देखना।
నాకొసం ఎదురుచూడొద్దు.
आप कहाँ जा रहे हो ?
మీరు ఎక్కడికెళ్తున్నారు?
रास्ता बताओ।
దారి చూపించు.
क्या कोई सवारी जल्दीसे मिलसकेगी ?
వెళ్ళడానికి త్వరగా ఏమైనాదొరుకుతుందా?
यह बस कहाँ जाती हैं ?
ఈ బస్సు ఎక్కడికెళుతుంది?
आपके कितने पैसे हुये ?
మీ బిల్లు ఎంతైంది?
इस चीज़ के दाम क्या हैं ?
ఈ వస్తువుయొక్క ఖరీదెంత?
यहाँ से बाजार कितनी दूर हैं ?
ఇక్కడ నుండి బజారు ఎంత దూరం?
बहुत दूर।
చాలా దూరం.
मुझे टाक्सी कहाँ मिलेगी ?
నాకు టాక్సీ ఎక్కడ దొరుకుతుంది?
अगले मोड पर।
తరువాతి రోడ్డు దగ్గర.
क्या लोगे ?
ఏం తీసుకుంటావు?

मेरे पास रेज़गारी नहीं हैं।
నా దగ్గర చిల్లర లేదు.
नहीं, इतने मे पूरा नहीं पडता।
లేదు, అంత యివ్వలేను.
क्या माल अच्छा हैना ?
ఈ సరుకు బాగుంది కదూ?
रंग पक्का हैना ?
రంగు పోదు కదా?
हाँ, हाँ, ज़रूर।
అవును, తప్పకుండా.
एक गज का दाम क्या हैं ?
ఒక గజం ఎంత?
देखिये, बाहर कौन आयाहैं ?
చూడండి, బయట ఎవరో వచ్చారు?
क्या काम हैं ?
పనేంటి?
क्षमा कीजिये, मैने आपके काम मे खलल डाला।
క్షమించాలి, మీ పని డిస్టర్బ్ చేసాను.
आपको उनसे कोई काम हैं ?
అతనితో మీకేమైనా పనివుందా?
खुद उससे मिलना चाहता हैं।
స్వయంగా అతనిని కలుసుకోవాలి.
कहिये, कैसे क्या चल रहा हैं ?
చెప్పండి, అన్నీ బాగానే ఉన్నాయి కదా?
उसने मुझे समाचार सुनाया।
తను నాకు ఈ వార్త చెప్పాడు.
आपका स्वर बहुत मीठा हैं।
మీ స్వరము చాలా శ్రావ్యంగా ఉంది.
एक गाना गाइये ना ?
ఒక పాట పాడరూ?
मैं गाना नहीं जानता।
నాకు పాడటం రాదు.

एक बार खोशिश तो कीजिये।
ఒకసారి ప్రయత్నించి చూడండి.
आपके पास कोई आया हैं।
మీ కోసం ఎవరో వచ్చారు.
वह मेरा पडोसी हैं।
వారు మా పొరుగున వుండే వ్యక్తి.
कितनी दिन की छुट्टी लेनी पडेगी?
ఎన్ని రోజులు సెలవుతీసుకోవలసివస్తుంది?
बहुत दूर।
చాలా దూరం.
मुझे टाक्सी कहाँ मिलेगी?
నాకు టాక్సీ ఎక్కడ దొరుకుతుంది?
अगले मोड पर।
తరువాతి రోడ్డు దగ్గర.
क्या लोगे?
ఏం తీసుకుంటావు?
मेरे पास रेज़गारी नहीं हैं।
నా దగ్గర చిల్లర లేదు.
नहीं, इतने मे पूरा नहीं पडता।
లేదు, అంత యివ్వలేను.
क्या माल अच्छा हैना?
ఈ సరుకు బాగుంది కదూ?
रंग पक्का हैना?
రంగు పోదు కదా?
हाँ, हाँ, ज़रूर।
అవును, తప్పకుండా.
एक गज का दाम क्या हैं?
ఒక గజం ఎంత?
देखिये, बाहर कौन आयाहैं?
చూడండి, బయట ఎవరో వచ్చారు?
क्या काम हैं?
పనేంటి?

आपको उनसे कोई काम हैं?
అతనితో మీకేమైనా పనివుందా?
खुद उससे मिलना चाहता हैं।
స్వయంగా అతనిని కలుసుకోవాలి.
कहिये, कैसे क्या चल रहा हैं?
చెప్పండి, అన్నీ బాగానే ఉన్నాయి కదా?
उसने मुझे समाचार सुनाया।
తను నాకు ఈ వార్త చెప్పాడు.
आपका स्वर बहुत मीठा हैं।
మీ స్వరము చాలా శ్రావ్యంగా ఉంది.
एक गाना गाइये ना?
ఒక పాట పాడరూ?
मैं गाना नहीं जानता।
నాకు పాడటం రాదు.
एक बार खोशिश तो कीजिये।
ఒకసారి ప్రయత్నించి చూడండి.
आपके पास कोई आया हैं।
మీ కోసం ఎవరో వచ్చారు.
वह मेरा पडोसी हैं।
వారు మా పొరుగున వుండే వ్యక్తి.
कितनी दिन की छुट्टी लेनी पडेगी?
ఎన్నిరోజులుసెలవుతీసుకోవలసివస్తుంది?
मैं पिछले कयी दिन बीमार था।
గత కొద్ది రోజులుగా జబ్బుగా ఉన్నాను.
मेरे लिये कुछ अच्छी पुस्तकें भेजिये।
నాకుకొన్నిమంచిపుస్తకములనుపంపించండి
मैं आपको अपना फोटो भेजूँगा।
నేను మీకు నా ఫోటో పంపిస్తాను.
बादमे थोडा आराम कीजिये।
తరువాత కొద్దిగా విశ్రాంతి తీసుకోండి.
गुस्सा ना कीजिये।
కోప్పడకండి.
डरोमत।

భయపడొద్దు.
आप कहाँ से आ रहे हैं ?
మీరు ఎక్కడినుండి వచ్చుచున్నారు.
मैं मद्रास से आरहा हूँ।
నేను మద్రాసు నుండి వచ్చుచున్నాను.
आप कहाँ जा रहे हैं ?
మీరు ఎక్కడికి వెళ్ళుచున్నారు.
मैं दिल्ली जाता हूँ।
నేను డిల్లి వెళ్లుచున్నాను.
मै भी वहाँ जा रहा हूँ।
నేను కూడ అక్కడకు వెళ్లుచున్నాను.
आप वहाँ क्या कर रहे हैं ?
మీరు అక్కడ ఏమి చేయుచున్నారు.
मैं पहले बंगलूर मैं रहता था।
నేను మొదట బెంగుళూరులో ఉండేవాడిని.
बंगलूर से दिल्ली बदली होगई।
బెంగుళూరు నుండి డిల్లీ మారినది.
क्या आप दिल्ली जानते हैं ?
డిల్లీ మీకు బాగా తెలుసా.
आप कहाँ रहेंगे।
తమరెక్కడ వుంటారు.
मुझे कोई नहीं मालूम।
నాకు అక్కడ ఎవరూ తెలియదు.
आप मेरे साथ हमारे घर आइये।
తమరు నాతోకూడా మా ఇంటికి రండి.
मैं ज़रूर आप के साथ चलूँगा।
నేను తప్పక తమతో వస్తాను.
जहाँ तक हो हमारे साथ रहिए।
అయినంతవరకు మాతోనే ఉండండి.

మనోభావవలు - FEELINGS - मन के भाव

తెలుగు.	English	हिन्दि
ఏడుపు	Weep	रोना, रुलाई
ప్రేమ	Love	प्रेम
నవ్వు	Smile	हँसी
స్నేహము	Friendship	मित्रता, दोस्ती
సాహసము	Adventure	साहस
భయములేని	Fearless	निडर
భయము	Fear	डर, भय
సంతోషము	Joy	संतोष
వేగము	Speed	वेग
సుఖము	Comfort	सुख
మెత్తనితనము	Smoothness	कोमलता
దయ	Kind, mercy	दया, करुणा
భావము	Expression	भाव
దురాశ	Greed	लालच
శోకము	Sorrow	शोक
ప్రీతి	Like	प्यार
దుఃఖము	Sorrow	दुख
నిరాశ	Hopeless	निराशा

ధైర్యము	Brave	हिम्मत
అలసట, నిస్పృహ	Tired	उदास
గోల	Noise	शोर
మోసము	Cheat	धोखा, दगा
అసూయ	Jealousy	असूया
ఆశ	Hope	आशा
ఆనందము	Joy	आनंद,खुषि
అనుమానము	Suspect	अनुमान
నిశ్శబ్దము	Silence	खामोष
సందేహము	Doubt	आशंका,संदेह
ఏవగింపు	Hate, Elergy	घृणा
విచారము	Feeling	विचार
శబ్దము	Sound	आवाज़
మౌనము	Silent	चुपचाप

విద్య - EDUCATION - विद्या

తెలుగు	**English**	**हिन्दि**
పరీక్ష	Exam	परीक्षा,जाँच
పై చదువు	Higher Education	उच्च शिक्षा
ప్రిన్సిపాలు	Principal	प्रिन्सिपाल
ఉపాధ్యాయుడు	Teacher	अध्यापक
విద్యార్థి	Student	विद्यार्थी
విద్యార్థిని	Girl Student	विद्यार्थिनी
విద్యాలయము	Institution	स्कूल,विद्यालय
కళాశాల	College	उच्चशिक्षणालय
చదువు	Education	पढाई
ప్రధానోపాధ్యాయుడు	Head Master	हेडमास्टर
కాగితము	Paper	कागज
సంతకము	Signature	दस्तकत
తరగతి	Class	क्लास
వ్రాయు	Write	लिख
వ్రాత	Writing	लिखावट
బహుమతి	Reward	पुरस्कार
పుస్తకము	Book	किताब,पुस्तक
కలము, పెన్ను	Pen	कलम
శెలవు	Holiday	छुट्टी

వృత్తిపనులవారు - PROFESSIONS - वृत्तिकाम करनेवाले

తెలుగు	English	हिन्दि
సాలె	Weaver	जुलाह
స్వర్ణకారుడు	Goldsmith	सुनार
కమ్మరి	Blacksmith	लुहार
వైద్యుడు	Doctor	हकीम
కూలివాడు	Worker	कूली
గొల్లవాడు	Shephard	गडरिया
మంగలి	Barber	नाई
చేతిపనివారు	Peshawar	पेशेवर
న్యాయవాది	Advocate	वकील
గానుగులవాడు	Oil-monger	तेली
కుట్టుపని	Sewing	दर्जी
కరణము	Village accountant	पटवारी
సేవకుడు	Servant	नौकर
గుమాస్తా	Clerck	लेखक
తాపీపనివాడు	Mason	राज
వంటవాడు	Cook	रसोईया
వడ్రంగి	Corpenter	बढई
కుమ్మరి	Potter	कुम्हार
బోయవాడు	Hunter	बहेलिया
చాకలి	Washerman	धोबि
వర్తకుడు	Trader	व्यापारी
దుకాణాదారుడు	Shopowner	दुकानदार

బంధుత్వములు - RELATIONS - रिश्तेदार

తెలుగు	English	हिन्दि
పెదనాన్న (నాన్న అన్న)	Paternal Uncle	चाचा
పెద్దమ్మ	Paternal Aunt	चाची
చిన్నాన్న(నాన్నతమ్ముడు)	Paternal Uncle	काका
వదిన (అన్న భార్య)	The wife of elder brother	भाभी
భర్త అన్న (బావ)	Husband's elder brother	जेठ
తండ్రి	Father	पिता, बाप

తండ్రికి తండ్రి (తాత)	Grandfather	दादा
బంధువులు	Relatives	अनाज
తల్లి	Mother	माँ, माता
కూతురు	Daughter	बेटी
సోదరుడు	Brother	भाई
సోదరి	Sister	बहन
అక్కయ్య	Elder sister	बडी बहन
నాయనమ్మ (తండ్రి అమ్మ)	Grandmother	दादी
చెల్లెలు	Younger sister	छोटीबहन
అన్నయ్య	Elder Brother	बडा भाई
తమ్ముడు	Younger Brother	छोटा भाई
మేనమామ	Uncle	मामा
మేనమామ భార్య (అత్త)	Aunty	मामी
మేనత్త	Father's sister	फूफी, बुआ
భర్త (మామ)	Father's sister's husband	फूफा
పెద్ద తోడికోడలు	Husband's elder brother's wife	जेठानी
మరదలు	Wife's sister	साली
ఆడబిడ్డ	Husband's sister	ननद
అల్లుడు	Son-In-Law	दामाद
మరిది	Husband's elder brother	देवर
పిన్ని	Paternal aunt	काकी
పెద్దమ్మ, పిన్నమ్మ	Mother's sister	मौसी
పెద్దన్నాన్న, చిన్నాన్న	Father's brother	मौसा
తల్లికి తండ్రి (తాత)	Maternal Grandfather	नाना
అమ్మమ్మ	Maternal Grandmother	नानी
మనుమడు (కొడుకు కొడుకు)	Grand son (son's son)	पोता
మనుమరాలు(కొడుకుకూతురు)	Son's daughter	पोती
మనుమడు (కూతురు కొడుకు)	Daughter's son	नाता
సోదరుని కుమారుడు	Brother's son	भतीजा
కోడలు	Daugher-In-Law	बहू
చిన్న తోడికోడలు	Wife of husband's youger brother	देवरानी
బావ (భార్య అన్న)	Sister's husband	बहनोई
బావమరిది	Wife's brother	साला

స్త్రీ	Woman	औरत
మనుమరాలు (కూతురు కొడుకు)	Daughter's daughter	नातिन
సోదరుని కుమార్తె	Brother's daughter	भतीजी
మేనల్లుడు	Sister's son	भानजा
అమ్మాయి	Girl	बालिका
అబ్బాయి	Boy	बालक, लडका
పెళ్లి కూతురు	Bride	दुल्हन
మగపిల్లోడు	Boy	बच्चा
బ్రహ్మచారి	Bachlor	ब्रह्मचारी
పుత్రుడు	Son	पुत्र
మేనత్త కొడుకు	Paternal aunt's son	फुफेरा भाई
పుత్రిక	Daughter	पुत्री
పెళ్లి కొడుకు	Bridegroom	दुल्हा
పురుషుడు	Man	पुरुष
కన్య	Vergin	कन्या
మేనకోడలు	Niece	भानजी

పరిశ్రమ - FACTORIES - परिश्रम

తెలుగు	English	हिन्दि
కర్మాగారము	Factory	कारखाना
కార్యాలయము	Office	दफतर
వృత్తి	Profession	पेशा
పని	Work	काम
యజమాని	Owner	मालिक
కూలీ (పనిచేయువాడు)	Worker	मजदूरी
సహాయకర్త	Helper	सहायक
జీతము	Salary	वेतन, शुल्क
కూలి (డబ్బు)	Wages	मजदूर, कूली
రాబడి	Income	आमदनी
గడించుట	Earn	कमाना
సమ్మె	Strike	हडताल
నిరాహారదీక్ష	Fasting	अनशन
నౌకరు	Servant	नौकर

మనోభావాలు- मनोभाव

1. నోరు మూసుకో
   नोरु मुसुको ।
   चुप रहो ।
   చుప్ రహో
2. మాట్లాడవద్దు
   माल्टावध्धु ।
   बात मत करो ।
   బాత్ మత్ కరో
3. ముందు ఇది ఆలోచించు
   मुन्दु इदि आलोचिन्चु ।
   पहले यह सोच ।
   పహలే యహ్ సోచ్
4. ఖచ్చితంగా ఐదు గంటలకు లేవండి
   खचीतंगा ऐदु गन्टलकु लेवन्डि ।
   ठीक पाँच बजे उटो ।
   ఠీక్ పాంచ్ బజే ఉఠో
5. కూర్చోవద్దు
   कूर्चो वध्धु ।
   मत बैटो ।
   మత్ బైఠో
6. అలాటి విషయాలు వదిలెయ్యి
   अलाटि विषयालु वदिलेय्यि ।
   एसा बात छोड दो ।
   ఐసా బాత్ ఛోడ్ దో.
7. నా మాట విను.
   ना माट विनु ।
   मेरी आवाज सुनो ।
   మేరీ ఆవాజ్ సునో.
8. చెడు చెయ్యకు
   चेड्डु चेय्यकु ।
   बुरा मत करो ।
   బురా మత్ కరో
9. మరువ వద్దు
   मरुव वध्धु ।
   मत भूलो ।
   మత్ భూలో
10. ఈ విషయం పరిష్కరించండి
    ई विषयम परिष्करिन्चंडि
    यह बात फैसला करो
    యహ్ బాత్ ఫైసలా కరో.
11. జాగ్రత్తగా చెయ్యండి
    जाग्रत्तगा चेय्यन्डी
    सावधानी से करो
    సావధానీ సే కరో.
12. స్పృహలో వుండు
    स्पृहलो वुन्डु
    होस मे रहो
    హోశ్ మే రహో
13. నిజమే చెప్పండి
    निजमे चेप्पन्डी
    सच ही बोलो
    సచ్ హీ బోలో
14. అబద్ధం పనిచెయ్యదు
    अवध्दम पनिचेयदु
    झूटा नही चलेगा
    ఝూటా నహీ చలేగా.
15. వ్యవధి లేదు
    व्यवधि लेदु
    अवधी नही है
    అవధి నహీ హై.
16. ఊరు వెళ్ళవద్దు
    ऊरु वेल्लवध्धु
    गाँव को मत जाओ
    గాంవ్ కో మత్ జావో

17. ముందు నిద్రపో
मुन्दु निद्रपो
पहले सो जावो
పహలే సో జావో

18. నన్ను వదిలెయ్యి
नन्नु वदिलेय्यि
मुझे छोड दो
ముఝే ఛోడ్ దో

19. సమాధానం చెప్పండి
समाधानम चेप्पन्डी
जवाब दो
జవాబ్ దో

20. నా వద్దకు రావద్దు
ना वध्धकु रावध्धु
मेरे पास न आना है
మేరే పాస్ న ఆనా హై.

అర్థవంతమైన వాక్యాలు - अर्थयुत्क वाक्य

1. అతడు ఎలాటి మనిషి?
अतडु एलाटि मनिषि ?
वह कैसा आद्मी है।
వహ్ కైసా ఆద్మీ హై?

2. సమయాన్ని పాటించడం చాలా ముఖ్యం
समयान्नी पाटिन्चडम चाला मुख्यम
समय पाल अत्यावश्यक है।
సమయ్ పాల్ అత్యావశ్యక్ హై.

3. రాముడి తమ్ముడు అందరిలోకి మంచివాడు.
रामुडी तम्मुडु अन्दरिलोकी मनजिवाडु
राम का छोटा भाई सब से अच्छा है।
రామ్ కా ఛోటా భాయీ సబ్ సే అచ్ఛా హై.

4. గౌరవం వ్యక్తిత్వం వల్ల లభిస్తుంది.
गौरवम व्यक्तित्वम वल्ल लभिसुत्नदि
इज़्ज़त व्यत्कितव से होता है।
ఇజ్జత్ వ్యక్తిత్వ్ సే హోతా హై.

5. మా ఇంటి దగ్గరలో బస్ స్టాప్ ఉంది.
मा इन्टी दग्गरलो बस स्टाप वुन्दी
मेरे घर के नजतीक मे बसस्टाप है
మేరే ఘర్ కే నజ్‌దీక్‌మే బస్‌స్టాప్ హై.

6. నాకంటే వాడు చిన్నవాడు.
नाकन्टे वाडु चिन्नवाडु
मुझ से वह छोटा है
ముఝ్ సే వహ్ ఛోటా హై.

7. మనసుంటే మార్గం వుంటుంది.
मनसुन्टे मार्गम वुन्टुन्दी
जहा चाह वहाँ रहा
జహాఁ చాహ్ వహాఁ రాహఁ.

8. అలాటి సినిమాలు ఇక్కడ ఆడవు.
आलाटि सिनिमालु इक्कड आडवु
ऐसे सिनेमा यहाँ नही चलेगे।
ఐసే సినేమా యహాఁ నహీ చలేగే.

9. మీకు పెళ్ళయిందా?
मीकु पेल्लयिन्दा ?
क्या आप की शादी हूई है।
క్యా ఆప్‌క ఈ శాదీ హూయీ హై?

10. వాడు బత్తాయిలు తేవడానికి వెళ్లాడు.
वाडु बत्तायिलु तेवडानिकि वेल्लाडु
वह मोसंबी लाने केलिये गया
వహ్ మోసంబీ లానే కేలియే గయా.

11. రేపు తప్పక రావాలి.
रेपु तप्पक रावालि
तल आवश्य आना है।
కల్ అవశ్య అనా హై.

12. భాగస్వాములు ఎప్పుడూ పరస్పర విశ్వాసంతో వుండాలి.
भागस्वामुलु एप्पडु परस्पर विश्वामतो वुन्डालि
हिस्तेदार हमेशा परस्पर विश्वास से रहने होगे
(హిస్దేఆర్ హమేశా పరస్పర్ విశ్వాస్ సే రహ్నే హోగే.

13. నేర్చుకోవడం ఎప్పుడూ కష్టమే.
नेर्चुकोवडम एप्पजु कष्टमे ।
सीखना हमेशा ही मुशकिल है।
సీఖ్‌నా హమేశా షీ ముష్కిల్ హై.

14. చెయ్యి లేదా చావు
चेय्यि लेदा चावु
करो या मरो
కరో యా మరో.

15. పవిత్రతకు మరో పేరు గంగ.
पवित्रतकु मरो पेरु गंन्गा
पवित्रता के नामांतर गंगा है।
పవిత్రతాకే నామాంతర్ గంగా హై.

కొన్ని వాక్యాలు- कुछ वाक्य

1. రాముడు మంచి బాలుడు.
रामुडु मनचि बालुडू
राम एक अच्छा लडका है
రామ్ ఏక్ అచ్ఛా లడకా హై.

2. వాడు బాగా చదువుతాడు
वाडु बागा चदुवुताडू
वह अच्छा पडता है
(వహ్ అచ్ఛా పఢ్తా హై.

3. వాడి తండ్రి ఒక వడ్రంగి.
वाडु तनड्रि ओक वड्रनगि
उस्का बाप एक बढयी है
ఉస్కా బాప్ ఏక్ బఢయీ హై.

4. వాడికి ఒక చిన్న చెల్లి వుంది
वाडिकि ओक चिन्न चेल्लि वुनदी
उसको एक छोटी बहिन है।
ఉస్‌కో ఏక్‌చోటీ బహిన్ హై.

5. వాళ్ళిద్దర్నీ చూసి వాళ్ళ తండ్రి ఎంతో ఆనందిస్తాడు.
वाल्लिध्धर्नी चूसी तनड्रि एन्तो आननदिस्ताडु।
उन दोनों को देख कर उनके बाप बहुत खुश होता है।
ఉన్ దోనోం కో దేఖ్ కర్ ఉన్‌కే బాప్ బహుత్ ఖుష్ హోతా హై.

6. అన్ని రోజులూ ఒకే రీతిగా వుండవు.
अन्नि रोजुलु ओकेरीतिगा वुन्डवु।
सब दिन एक ही तरह से नही चलेंगे.
సబ్ దిన్ ఏక్ హీ తరహ్ సే నహీ చలేగే.

7. ఒక రోజున ఆ చిన్ని పాపని పాము కరచింది.
ओक रोजुन आ चिन्नि पापनी पामु करचिंदि
एक दिन उस छोटी लडकी को एक सांप काट दि या
ఏక్ దిన్ ఉస్ ఛోటీ లడకీ కో ఏక్ సాంప్ కాట్ దియా.

8. ఆ పిల్ల చనిపోయింది.
आ पिल्ल चनिपोयिंदि।
उस लडकी मर गयी थी
ఉస్ లడకీ మర్ గయీ థీ.

9. వాళ్ల తండ్రి పిచ్చివాడు అయ్యాడు.
वाल्ला तनड्रि पिच्चिवाडु अय्याडु
उनको बाप पागल बन गया।
ఉన్‌కో బాప్ పాగల్ బన్ గయా.

10. మరింత బాధ్యతతో చదువుతోపాటు తండ్రిని కూడా చూసుకోవడంమొదలు పెట్టాడు.
मरिन्त बाध्यततो चदुवुतोपाटु तनिड्रनि कूडा चूसुकोवडम मोदलु पोट्टाडु।
ज्यादा जिम्मेदारी से वह पढने के साथ बाप को भी देखने लगा।
జ్యాదా జిమ్మేదారీ సే వహ్ పఢ్‌నే కే సాథ్ బాప్ కో భీ దేఖ్‌నే లగా.

11. పువ్వు పుట్టగానే పరిమళించటం అంటే అదే!
पुव्वु पुट्टगाने परिमलिन्चडमु अंटे अदे।
फुल खिल्ने से कुशबू आता है का आर्थ वही है।
పూల్ ఖిల్నే సే కుష్బూ ఆతా హై కా అర్థ్ వహీ హై.

स्त्रीलिंग शब्दों से पुलिंग बनना

(స్త్రీలింగ శబ్దాలు పుంలింగమగుట)

स्त्रीलिंग (స్త్రీ లింగము)		पुंलिंग (పుంలింగ్)
बहन (బహన్) చెల్లెలు	-	बहनोई (బహనోఈ) చెల్లెలి భర్త
ननद (ననద్) ఆడుబిడ్డ	-	ननदोई (నన్‌దోఈ) ఆడబిడ్డ మగడు
बिल्ली (బిల్లీ) ఆడుపిల్లి	-	बिलाव (బిలావ్) మగపిల్లి (భర్త)
जीजी (జీజీ) అక్క	-	जीजा (జీజా) అక్క పెనిమిటి
भेड (భేడ్) ఆడుగొర్రె	-	भेडा (భేడా) మగగొర్రె (గొర్రెపొట్టేలు)
भैंस (భైంస్) బర్రె	-	भैंसा (భైంసా) దున్నపోతు
राँड (రాండ్) విధురుడు	-	रँडुवा (రండువా) విధవరాలు

पुलिंग शब्दों के बहुवचन बनना

(పుంలింగ శబ్దాలు బహువచన మగుట)

पुलिंग एकवचन ఏకవచనము		पुलिंग बहुवचन (బహువచనము)
लडका (లడ్‌కా) బాలుడు	-	लडके(లడకే) బాలురు
घोडा (ఘోడా) గుఱ్ఱము	-	घोडे(ఘోడే) గుఱ్ఱములు
कपडा (కపడా) గుడ్డ	-	कपडे (కపడే) గుడ్డలు
वहिया (పహియా) చక్రము	-	वहिये (పహియే) చక్రములు
भानजा (భానజా) మేనల్లుడు	-	भानजे (భానజే) మేనల్లుళ్ళు
पोता (పోతా) మనుమడు	-	पोते (పోతే)మనుమళ్ళు (కొడుకుబిడ్డ)

मामा (మామ), नाना (తాత, అమ్మనుగన్న వ్యక్తి) बाबा (తండ్రి) दादा (తండ్రికి తండ్రి) एशिया (ఆసియా), जावा (జావా), सुमित्रा (సుమిత్రా), देवता (దేవత), सुरमा (యోధుడు) दरिया (సముద్రము) आदि शब्द, ఏకవచన బహువచనములలో ఒకే మాదిరిగా వుంటాయి.

स्त्रीलिंग शब्दों के बहुवचन

(స్త్రీలింగ శబ్దాలు బహువచనమలో మారు విధము)

एकवचन (ఏకవచనము)		बहुवचन (బహువచనము)
बहन (బహన్) సోదరి	-	बहनें (బహనేం) సోదరీలు
पुस्तक (పుస్తక్) పుస్తకము	-	पुस्तकें (పుస్తకేం) పుస్తకములు
रात(రాత్) రాత్రి	-	रातें (రాతేం) రాత్రిళ్ళు
आंख (ఆంఖ్) కన్ను	-	आंखे (ఆంఖే) కండ్లు
तिथी (తిథి) తిథి	-	तिथीया (తిథియా) తిథులు
रानी (రానీ) రాణి	-	रानीया (రానియా) రాణులు
रीती (రీతి) పద్ధతి	-	रीतीया (రీతియా) పద్ధతులు

टोपी (టోపీ) టోపీ - टोपिया (టోపియా) టోపీలు
नीती (నీతి) నీతి - नीतीया (నీతియాం) నీతులు
सखी (సఖీ) సఖీ, చెలికత్తె- सखीया(సఖియా) సఖులు, చెలికత్తెలు
डिबीया (డిబియా) డబ్బా - डिबीयाँ (డిబియాం) డబ్బాలు
बुढिया (బుఢియా) ముసలిది - बुढियाँ(బుఢియాం) ముసలివాళ్ళు
लता (లతా) తీగ - लताएँ (లతాఏం) తీగలు
वस्तु (వస్తు) వస్తువు - वस्तुएँ (వస్తుఏం) వస్తువులు
माता (మాతా) తల్లి - माताँ (మాతా ఏం) తల్లులు
बहु (బహు) కోడలు - बहुएँ (బహుఏం) కోడళ్ళు

प्राण (ప్రాణ్), दर्शन (దర్శన్), लोग లోగ్, होश తెలివి, మొదలైనవి తరచుగా బహువచనములోనే వుంటాయి. सामाग्रि, तैयारी మొదలైన శబ్దములు ఏకవచనములో మాత్రమే ఉంటాయి.

विपरीतार्थक शब्द (వ్యతిరేకార్థ శబ్దములు)

आदि (అది) మొదలు × अंत (అంత్) చివర
आगे (ఆగే) ముందు × पीछे (పీఛే) వెనుక
ऊँच(ఊంచ్) పైన × नीचे (నీచే) క్రింద
कृश (కృశ్) చిక్కిన × स्थूल (స్థూల్) బలసిన
स्थावर (స్థావర్) కదలనివి × जंगम (జంగమ్) కదలునవి
आकाश (ఆకాశ్) ఆకాశము × पाताल(పాతాల్) పాతాళము
धर्म (ధర్మ్) × अधर्म (అధర్మ్) అధర్మము
उचित (ఉచిత్) అనువైన × अनुचित(అనుచిత్) అనువుకాని
चर (చర్) కదలునవి × अचर (అచర్) కదలనివి
लैकिक (లౌకిక్) ఈ లోక సంమైన अलौकिक (అలౌకిక్) లోకోత్తరమైన
यश (యశ్) కీర్తి × अपयश (అపయశ్) అపకీర్తి
नूतन (నూతన్) కొత్త × पुरातन (పురాతన్) పాత
ऋणी(ఋణీ) ఋణగ్రస్థుడు × उऋण (ఉరుణ్) ఋణము లేనివాడు
सज्जन (సజ్జన్) మంచివాడు× दुर्जन (దుర్జన్) చెడ్డవాడు
अर्वाचिन(అర్వాచీన్) × प्राचिन (ప్రాచీన్) పురాతనమైన
ఈనాటి (ఆధునికము)
शीत (శీత్) చల్లని × उष्ण (ఉష్ణ) వేడి
उन्नति(ఉన్నతి) పెరుగుదల × अवनति(అవనతి) తగ్గుదల
सुगम (సుగమ్) తేలిక × दुर्गम (దుర్గమ్) కష్టము
स्तिर (స్థిర) నిలకడ × चंचल (చంచల్) నిలకడలేని

कृतज्ञत (కృతజ్ఞత్) చేసిన మేలు మరువని कृतघ्न(కత్రుఘ్ను చేసిన మేలు మరచు)
सरस (సరస్) రసముతో కూడిన సున్నితమైన
विरास (విరస్) రసహీనమైన రసముతో కూడని
सुलभ (సులభ్) సులభము(సాధ్యము) दुर्लभ (దుర్లభ్) కష్టము అసాధ్యము
अनुराग (అనురాగ్) ప్రీతి, ప్రేమ विराग (విరాగ్) వైరాగ్యము

వర్తమాన కాలము- वर्तमान काल

(పుంలింగము)- पुंलिंग

1. నేను వెళతాను. — नेनु वेलतानु
   मै जाता हूँ — మైంజాతా హూం
2. మేము వెళతాము. — मेमु वेलतामु
   हम जाते है — హమ్ జాతే హైం
3. నేను వెళ్ళుచూ వున్నాను — नेनु वेल्लुचू वुन्नानु
   मै जा रहा हूँ — మైంజా రహా హూం
4. మేము వెళ్ళుచూ వున్నాము — मेमु वेल्लुचू वुन्नामु
   हम जा रहे है। — హమ్ జా రహే హైం
5. నేను వెళ్ళుతూ వుండొచ్చు — नेनु वेल्लतू वुंडोच्चु।
   मै जाता होगे — మైం జాతా హూంగా
6. మేము వెళ్ళుతూ వుండొచ్చు — मेमु वेलुतू वुंडोच्चु
   मैं जाता हूगा — మైంజాతా హూంగా
7. నీవు వెళ్ళుతున్నావు — नीवु वेलुतुन्नावु
   तू जाता है। — తూ జాతా హై.
8. మీరు వెళుతున్నారు — मीरु वेलुतुन्नारु
   तुम जाता है। — తుమ్ జాతా హై
9. నీవు వెళ్ళుతూ వున్నావు — नीवु वेल्लतु वुन्नवु
   तु जाता है। — తూ జాతా హై
10. మీరు వెళ్ళుతూ వున్నారు — मीरु वेल्लुतु वुन्नारु
    तुम जा रहे हो। — తుమ్ జా రహే హో.

స్త్రీ లింగము- स्त्रीलिंग

1. నేను వెళతాను — नेनु वेलतानु
   मै जाती हूँ । — మైం జాతీ హూం
2. మేము వెళతాము — मेमु वेलतामु
   हम जाती है। — హమ్ జాతీ హైం

3. నేను వెళ్ళుచూ వున్నాను — नेनु वेल्लचू वुन्नानु
मै जा रही हूँ। — మైం జా రహీ హూం.
4. మేము వెళ్ళుచూ వున్నాము. — मेमु वेल्लचू वुन्नामु
हम जा रही है। — హమ్ జా రహీ హైం
5. నేను వెళ్ళుచూ వుండొచ్చు — नेनु वेल्लुचू वुंडोच्चु
मै जाती होगी — మైం జాతీ హోగీ.
6. మేము వెళ్ళుచూ వుండొచ్చు — मेमु वेल्लचू वुन्डोच्चु
हम जाती होगी — హమ్ జాతీ హోంగీ
7. నీవు వెళతావు — नीवु वेलतावु
तू जाती है — తూ జాతీ హై.
8. వారు వెళతారు — वारु वेलतारु
तुम जाती हो। — తుమ్ జాతీ హో.
9. నీవు వెళ్ళుచూ వున్నావు — नीवु वेल्लचू वुन्नावु
तू जा रही है। — తూ జా రహీ హై.
10. మీరు వెళ్ళుచూ వున్నారు — मीरु वेल्लचू वुन्नारु
तुम जा रही हो। — తుమ్ జా రహీ హో

నపుంసక లింగము - नपुंसकलिंग

హిందీ భాషలో ఈ లింగము లేనందున ప్రతీదానిని స్త్రీ లేదా పుంలింగము లలో దేనిలోనో ఒక దానిలో చెప్పడం జరుగుతుంది. తెలుగులో నపుంసక లింగ పదాలను హిందీలో ఏ లింగములో చెప్పాలన్నది కొద్దిగా అనుభవం మీద తెలుసుకోగలరు.

భూతకాలము- भूतकाल

పుంలింగము- पुलिंग

1. నేను వెళ్ళాను — नेनु वेल्लानु
मैं गया। — మైం గయా
2. మేము వెళ్ళాము — मेमु वेल्लामु
हम गये — హమ్ గయే
3. నేను వెళ్ళి వున్నాను. — नेनु वेल्लि वुन्नानु
मै गया हूँ — మైం గయా హూం.
4. నేను వెళ్ళి వుంటిని — नेनु वेल्लि वुंटिनी
मै गया था — మైం గయా థా

5. నేను వెళ్ళుచూ వుంటిని.	नेनु वेल्लचू वुंटिनी
मै जा रहा था	మైc జా రహా థా
6. నేను వెళ్లి వుండొచ్చు	नेनु वेल्लि वुंन्डोच्चु
मे गया होगा	మేcగయా హోగా.
7. నీవు వెళ్లావు	नीवु वेल्लावु
तु गाया	తూ గయా.
8. నీవు వెళ్ళి వున్నావు	नीवु वेल्लि वुन्नावु
तु गया है।	తూ గయా హై.
9. నీవు వెళ్ళి వుంటివి.	नीवु वेल्ली वुंन्टीवी
तू गया था	తూ గయా థా
10. నీవు వెళ్ళుచూ వుంటివి	नीवु वेल्लुचू वुंन्टीवी
तू जा रहा था	తూ జా రహా థా

స్త్రీ లింగము- स्त्रीलिंग

1. నేను వెళ్ళాను	नेनु वेल्लानु
मैं गयी	మైc గయీ.
2. మేము వెళ్లాము.	मेमु वेल्लामु
हम गयी	హమ్ గయీ.
3. నేను వెళ్ళి వున్నాను	नेनु वेल्ली वुन्नानु
मै गया हूँ	మైc గయా హూc
4. మేము వెళ్ళి వున్నాము	मेमु वेल्लि वुन्नामु
हम गई है।	హమ్ గయీ హైc
5. నేను వెళ్ళి వుంటిని	नेनु वेल्लि वुंन्टीनी
मै गयी थी	మైc గయీ థీ
6. మేము వెళ్ళి వుంటిమి.	मेमु वेल्लि वुन्टिमी
हम गयी थी	హమ్ గయీ థీ
7. నేను వెళ్ళుచూ వుంటిని	नेनु वेल्लुचु वुन्टीनी
मै जा रही थी	మైc జా రహీ థీ
8. మేము వెళ్ళుచూ వుంటిమి.	मेमु वेल्लुचू वुन्टीमी
हम जा रही थी	హమ్ జా రహీ థీ.
9. నేను వెళ్లి వుండొచ్చు	नेनु वेल्लि वुंडोच्चु
मै गयी हूँगी	మైcగయీ హూcగీ
10. మేము వెళ్ళి వుండొచ్చు	मेमु वेल्लि वुंडोच्चु
हम गयी होगी	హమ్గయీ హోcగీ

భవిష్యత్ కాలము- भविष्य काल

పుంలింగము- पुलिंग

1.	నేను వెళ్ళబోతాను	नेनु वेल्लबोतानु
	मै जाऊंगा	మైం జావూంగా
2.	మేము వెళ్ళబోతాము	मेमु वेल्लबोतामु
	हम जायेगे	హమ్ జాయేంగే
3.	నేను వెళుతూ వుండబోతాను	नेनु वेलुतू वुन्डबोतानु
	मैजा रहूँगां	మైంజా రహూంగా.
4.	మేము వెళుతూ వుండబోతాము	मेमु वेलुतू वुन्डबोतामु
	हम जा रहेगे	హమ్ జా రహేంగే
5.	నీవు వెళ్ళబోతావు	नीवु वेल्लबोतामु
	तु जायेगा	తూ జాయేగా
6.	మీరు వెళ్ళబోతారు	मीरु वेल्लबोतारु
	तुम यावोगे	తుమ్ జావోగే.
7.	నీవు వెళుతూ వుండబోతావు	नीवु वेल्तु वुन्डबोतावु
	तु जा रहेगा	తూ జా రహేగా
8.	మీరు వెళుతూ వుండబోతారు	मीरु वेलुतू वुन्डबोतारु
	तुम जा रहोगे	తుమ్ జా రహోగే
9.	వాడు వెళ్ళబోతాడు	वाडु वेल्लबोताडु
	वह जयेगा	వహ్ జాయేగా
10.	వారు వెళ్ళబోతారు	वारु वेल्लबोतारु
	वे जायेगे	వే జాయేంగే

స్త్రీ లింగము- स्त्री लिंग

1.	నేను వెళ్ళబోతాను	नेनु वेल्लबोतानु
	मै जाऊंगी	మైం జావుంగీ.
2.	మేము వెళ్ళబోతాము	मेमु वेल्लबोतामु
	हम जायेगी	హమ్ జాయేంగీ.
3.	నేను వెళుతూ వుండబోతాను	नेनु वेलुतू वुन्डबोतामु
	मै जा रहूँगी	మైం జా రహూంగీ.
4.	మేము వెళుతూ వుండబోతాము	मेमु वेलुतु वुन्डबोतामु
	हम जा रहेगी	హమ్ జా రహేంగీ.

5. నీవు వెళ్ళబోతావు — नीवु वेल्लबोतावु
तु जायेगी — తూ జాయేగీ.
6. మీరు వెళ్ళబోతారు — मीरु वेल्लबोतारु
तुम जावोगी — తుమ్ జావోగీ.
7. నీవు వెళుతూ వుండబోతావు — नीवु वेलुतू वुन्डबोतावु
तु जा रहेगी — తూ జా రహేగీ.
8. మీరు వెళుతూ వుండబోతారు — मीरु वेलुतु वुन्डबोतारु
तुम जा रहोगी — తుమ్ జా రహోగీ.
9. ఆమె వెళ్ళబోతుంది — आमे वेल्लबोतुन्दी
वह जायेगी — వహ్ జాయేఁగీ.
10. ఆ స్త్రీలు వెళ్ళబోతారు — आ स्त्रीलु वेल्लबोतारु
वे जाये गी — వే జాయేఁగీ
11. ఆమె వెళుతూ వుండబోతుంది — आमेवेलुतु वुन्डबोतुन्दी
वह जा रहेगी — వహ్ జా రహేగీ.

కొన్ని పదాలు- వాటితో వాక్య నిర్మాణము
कुछ पदों और उन से वाक्य निर्माण

क्यों = ఎందుకు?

1. ఎందుకు అలా చెప్పావు? — एन्दुकु अला चेप्पावु ?
ऐसा कहा क्यों ? — ఐసా కహా క్యోఁ?
2. ఎందుకు ఆమె రాలేదు ? — एन्दुकु आमे रालेदु?
क्यो वह नही आयी ? — క్యోఁ వహ్ నహీ ఆయీ?
3. ఎందుకు చెయ్యాలి ? — एन्दुकु चेय्याली
क्यों करना? — క్యోఁ కర్నా?

क्या = ఏమిటి?

1. విషయం ఏమిటి? — विषयम एमिटी ?
क्या बात है? — క్యా బాత్ హై?
2. అది ఏమిటి? — अदी एमिटी ?
वह क्या है ? — వహ్ క్యా హై?
3. రాముడు ఏమి చేశాడు? — रामुडु एमी चेसाड्डु ?
राम क्या किया? — రామ్ క్యా కియా?

कौन = ఎవరు?

1. కృష్ణుడు ఎవరు?
कृषणुड्डु एवरु ?
कृष्ण कौन है?
కృష్ణ కౌన్ హై?

2. పురుషోత్తముడు ఎవరితో పోరాడెను?
पुरुषोत्तमुड्डु एवरीतो पोराडेनु ?
पुरुषोत्तम कौन से लडाया?
పురుషోత్తమ్ కౌన్‌సే లడాయా?

3. మన ప్రధాన మంత్రి ఎవరు?
मन प्रधान मंत्री एवरु
हमारा प्रधानी कौन है?
హమారా ప్రధానీ కౌన్ హైఁ?

में = లోపల

1. మేము మైదానంలో ఆడుకొనుచున్నాము
मेमु मैदानम्लो आड्डुकोनुचुन्नामु ।
हम मैदान में खेलते है।
హమ్ మైదాన్ మేఁ ఖేల్తే హైఁ

2. ఇంటిలో నాన్నగారులేరు
इनटिलो नान्नगारु लेरु
धर मे पिताजी नही है।
ఘర్ మేఁ పితాజీ నహీ హైఁ

3. రఘు మద్రాసులో వుంటున్నాడు .
रधु मद्रासुलो वुन्टुन्नाड्डु
रधु मद्रास में रहता है।
రఘు మద్రాస్ మేఁ రహ్తా హై.

पर = మీద

1. చెట్టు మీద పక్షి వున్నది
चेट्टु मीद पक्षी वुन्नदी
चीडिया पेड पर है।
చిడియా పేడ్ పర్‌హై

2. మంచము మీద దుప్పటి వున్నది.
मंचमु मीद दुप्पटी वुन्नदी

चारपाई पर दुपट्टा है।
చార్పాయీ పర్ దుపట్టా హై

3. నేలమీద ఒక పెద్ద రాయి ఉన్నది.
नेल मीद ओक पेध्ध राइ वुन्नदी
जमीन पर एक बडा पत्थर है।
జమీన్ పర్ ఏక్ బడా పత్థర్ హై.

कहाँ = ఎక్కడ?

1. భారతదేశం ఎక్కడవున్నది?
भारतदेशम एक्कड वुन्नदी ?
भारत कहा है।
భారత్ కహాఁ హై?

2. మీరు ఎక్కడికి వెళ్తున్నారు?
मीरु एक्कडीकी वेलुतुन्नारु
तुम कहा तक जाता है।
తుమ్ కహాఁ తక్ జాతా హో?

3. వాడు ఎక్కడ వుంటున్నాడు?
वाडु एक्कड वुन्टुन्नाडु
वह कहा रहता है।
వహ్ కహాఁ రహ్తా హై?

నిత్య వ్యవహారంలో దొర్లే కొన్ని వాక్యాలు
नित्य व्यवहार मे रहनेवाले कुछ वाक्य

1. ఈ పిల్లి నల్లగా వున్నది
ई पिल्लि नल्लगा वुन्नदि।
यह बिल्लि काली है।
యహ్ బిల్లీ కాలీ హై.

2. పెరుగు తెలుపురంగులో వుండును
पेरुगु तेलुपुरगुलो वुन्डुनु।
दही का रंग सफेद है।
దహీ కా రంగ్ సఫేద్ హై.

3. మైదానంలో నలుగురు బాలురు వున్నారు.
मैदानम्लो नलुगुरु बालुरु वुन्नारु
मैदान मे चार लडके है।
మైదాన్ మే చార్ లడకేఁ హై

4. ప్రతిరోజు ఇడ్లీ తినడం మంచిది.
प्रतिरोजु इडली तिनडमु मनचिदि
हर दिन इड्ली खाना अच्छाहै।
హర్ దిన్ ఇడ్లీ ఖానా అచ్ఛా హై.

5. దుకాణంలో బియ్యం వున్నవి.
दुकाणम्लो बिय्यम वुन्नवि
दुकान मे चावल है।
దుకాన్ మేం చావల్ హై.

6. నా వద్ద డబ్బులు లేవు.
ना वध्ध डब्बुलु लेवु
मेरे पास पैसे नह है।
మేరే పాస్ పైసే నహీం హైం

7. వీధిలో కాదు, ఇంట్లో తినాలి
वीधिलो कादु, इन्टिलो तिनाली
बजार मे नही, धर मे खाना चाहिये।
బజార్ మేం నహీ, ఘర్ మేం ఖానా చాహియే

8. నువ్వేం చేస్తావు?
नुव्वे चेस्तावु।
तू क्या करता है।
తూ క్యా కర్తా హై?

9. పని త్వరగా పూర్తి చేయి
पनि त्वरगा पुर्ति चेयि
काम जल्दी से पूरा करो
కామ్ జల్దీ సే పూరా కరో.

10. కుర్చీలో కూర్చోండి
कुर्चीलो कूर्चोन्डी
कुर्सीपर बैटो
కుర్సీ పర్ బైఠో

11. మంచినీళ్ళు త్రాగండి.
मन्चि नील्लु त्रागन्डि
पानी पीजिये
పానీ పీజియే

12. ఎప్పుడూ ఆడుకోవడం మంచిది కాదు.
एप्पुडू आडुकोवडम मनचिदि कादु।
हमेशा खोलना अच्छा नही है।
హమేషా ఖేల్‌నా అచ్ఛా నహీ హై.

ప్రశ్నావాక్యాలు
प्रश्ना रुपक वाक्य

1. ఇప్పుడు నేనేం చెయ్యాలి?
इप्पुडु नेनेम चेय्यालि ?
आब मे क्या करू ?
అబ్ మైం క్యా కరూం?

2. నీవు ఎలా చదువుతున్నావు?
निवू एला चदुवुतुन्नावु ?
तू कैसा पढ्ता है?
తూ కైసా పఢ్తా హై?

3. రాముడు కుశలమేనా?
रामुडू कुसलमेना ?
क्या राम कुशल है?
క్యా రామ్ కుశల్ హై?

4. అమ్మ ఏదో చెప్పింది, ఏమిటది?
अम्म एदो चेप्पिनदि, एमिटदि?
माँ कुछ बतायी, वह क्या है?
మాం కుఛ్ బాతాయీ, వహ్ క్యా హై?

5. ఏమిటి మీరు కూడా మరచిపోతారా?
एमिटि मीरु कूडा मरिचिपोतारा ?
क्या आप भी भूल जाते है?
క్యా ఆప్ భీ భూల్ జాతే హైం?

6. ఆ పిల్ల ఎవరి కూతురు?
आ पिल्ल एवरि कूतुरू?
वह किस को बच्ची है?
వహ్ కిస్ కో బచ్చీహై?

7. సీతకి ఎలా వుంది?
सीतकी एला वुन्दी ?
सीता को कैसा है ?
సీతా కో కైసా హై?

8. ఏమిటి నేను వెళ్ళాలా?
एमिटि नेनु वेल्लाला
क्या मैं चला जाना हूँ?
క్యా మైంచలా జానా హూం?

9. మీకు ఏం కావాలి?
मीकु एम कावाली ?
तुम्हे क्या चाहिये?
తుమ్హే క్యా చాహియే?

10. నువ్వు ఆమెని ప్రేమిస్తున్నావా? లేక ఆమె నిన్ను ప్రేమిస్తోందా?
नुव्वु आमेनि प्रेमिस्तुन्नावा। लेक आमे न्निु प्रेमिस्तोंदा?
क्या तू उसको प्यार करता है या वह तुझे प्यार करती है ?
క్యా తూ ఉస్‌కో ప్యార్ కర్తా హై యా వహ్ తుఝే ప్యార్ కర్తీ హై?

వృత్తులు - वृत्तियाँ

1. నేను గాయకుడిని
नेनु गायकुडिनि
मे एक गायक हूँ
మైం ఏక్ గాయక్ హూం

2. వృత్తిలో సాఫల్యాన్ని సాధించాలి
वृत्तिलो साफल्यन्नि साधींचाली
धंधा मे सफल होना चाहिए
ధంధా మే సఫల్ హోనా చాహియే

3. ఆయన మంచి ఉపాధ్యాయుడు
आयन मन्चि उपाध्ययुडु
वह एक अच्छा अध्यापक है
వహ్ ఏక్ అచ్ఛా అధ్యాపక్ హై.

4. మీరు వ్యాపారం చేస్తారా?
मीरु व्यापारम चेस्तारा?
क्या तुम व्यापार करते हो ?
క్యా తుమ్ వ్యాపార్ కర్తే హో?

5. మీ వృత్తి ఏమిటి?
मी वृत्ति एमिटि ?
क्या तुम व्यापार करते हो
క్యా తుమ్ వ్యాపార్ కర్తే హో?

6. వృత్తిని శ్రద్ధగా చేయాలి.
वृत्तिनि श्राध्धगा चेयाली .

मन लगाकर अपना धंधा करना चहिए
మన్ లగాకర్ అప్నా ధంధా కర్నా చాహియే.

7. ఎప్పుడూ సమస్యల పరిష్కారం చూడాలి.
एप्पुडु सम्सयल परिष्कारमु चूडालि
हमेशा समस्या ओं का परिष्कार चाहिए
హమేషా సమస్యావోంకా పరిష్కార్ చాహియే.

8. ఈ పని ఎవరూ చేయలేరు.
ई पनि एव्वरू चेयलेरु
यह काम कोइ भी नही कर सक्ता है।
యహ్ కామ్ కోయీ భీ నహీ కర్ సక్తా హై.

9. వేట ఎవరికీ వృత్తి కాకూడదు.
वेट एवरिकी वृत्ति काकूडदू
शिकार करना किसी को भी धंधा नही होना चाहिये।
శికార్ కర్నా కిసీకో భీ ధంధా నహీ హోనా చాహియే.

10. అతని వృత్తి బొమ్మల చిత్రీకరణ
अतनि वृत्ति बोम्मल चित्रीकरण
उसका धंधा चित्रों का चित्रीकरण हे।
ఉస్‌కా ధంధా చిత్రోం కా చిత్రీకరణ్ హై.

11. రైతులు వ్యవసాయం చేస్తారు.
रैतुलु व्यवसायम चेस्तारु
किसानो कृषि करते है।
కిసానోం కృషి కర్తే హైం

12. ఆ వైద్యుడి హస్తవాసి అద్భుతమైనది.
आ वेध्युडि हस्तवारि अदभुतमैन्दी।
उस वेध्य का हस्तवासि अदभुत है।
ఉస్ వైద్య్ కా హస్తవాసీ అద్భుత్ హై.

13. ఈ పని నువ్వు కాక మరెవరు చేయగలరు?
ई पनी नुव्वु काक मरेवरु चेयगलरु?
तेरे बिना और कोई यह काम कर सकता है।
తేరే బినా ఔర్ కోయీ యహ్ కామ్ కర్ సక్తా హై?

14. ప్రతీ వృత్తి లాభదాయకంగా వుండదు.
प्रति वृत्ति लाभदाकयमुगा वुन्डदु
हर एक धंधा लाभदायक नही होगा
హర్ ఏక్ ధంధా లాభదాయక్ నహీ హోగా.

15. చివరికి నా సరదా నా వృత్తిగా మారింది.
चिवरिकि ना सरदा ना वृत्तिगा मारिन्दी
आखिर मेरा शौक धंधे मे बदल गया
ఆఖిర్ మేరే శౌక్ ధంధే మే బదల్ గయా.

కుశల ప్రశ్నలు- कुशाल प्रश्नाएँ

1. ఎలా వున్నారు ?
एला वुन्नारु ?
आप कैसे है?
ఆప్ కైసే హైం?

2. నేను బావున్నాను.
नेनु बावुन्नानु
मै अच्छा हूँ
మైం అచ్ఛాహూం

3. ఇప్పుడు మీరు ఏం చేస్తున్నారు?
इप्पुडु मीरु एम चेस्तन्नारु
अब तुम क्या करते हो ?
అబ్ తుమ్ క్యా కర్తే హో?

4. నేను ఎం.కాం చేస్తున్నాను. మరి మీరు?
नेनु एम.काम चेस्तुन्नानु। मरि मीरु?
मैं एम.काम करता हूँ। और तुम?
మైం ఎం.కాం. కర్తా హూం, ఔర్ తుమ్?

5. నేను ఇంజనీరింగ్ పూర్తి చేశాను
नेनु इन्जनीरिंग पुर्ति चेशानु
मैं इंजनीयरिग पूरा किया हूँ.
మైం ఇంజనీయరింగ్ పూరా. కియా హూం

6. పదండి, టీ తాగుదాం,
पदन्डि जी दागुदाम
चलिये हम चाय पीयेंगे
చలియే, హమ్ చాయ పీయేంగేం

7. అలాగే अलागे
अच्छा అచ్ఛా.

8. డబ్బులు మీరు ఇవ్వవద్దు. నా దగ్గర చిల్లర వుంది.
डब्बुलु मीरु इव्ववध्धु, ना दग्गर चिल्लर वुन्दि

पेसे आप मत दीजीये, मेरी पास छोंज है।
పైసే ఆప్ మత్ దీజియే. మేరే పాస్ ఛేంజ్ హైం

9. ఫర్వాలేదు. నేను ఇస్తాను
फर्वालेदु नेनु इस्तानु
फरवाई नही है। मैं दे दूँगा
ఫర్వాయిూ నహీ హై, మైందే దూంగా

10. భవిష్యత్తు గురించి ఏం ఆలోచిస్తున్నారు?
भविष्यतु गुरिन्चि एम आलोचिस्तुन्नारु ?
आप भविष्य केलिये क्या सोचते है ?
ఆప్ భవిష్య్ కేలియే క్యా సోచ్తే హైం ?

పర్యాటన - पर्यटन

1. మీరు ఎక్కడి నుండి వస్తున్నారు?
मीरु एक्कडि नुन्ड वस्तुन्नारु?
तुम कहाँसे आते हो ?
తుమ్ కహాంసే ఆతే హో?

2. నేను నెల్లూరు నుండి వస్తున్నాను.
नेनु नेल्लूरु से आता हूँ।
मै नेल्लुरु से आता हूँ।
మైం నెల్లూరు సే ఆతా హూం

3. ఎక్కడికి వెళతారు ?
एक्चडिकि वेलतारु?
कहाँ तक जाते हो ?
కహాంతక్ జాతే హో?

4. హైదరాబాద్ వెళుతున్నాను?
हैदराबाद वेलुतुन्नानु
हैदराबाद जाता हूँ. ।
హైదరాబాద్ జాతా హూం

5. అక్కడ చూడదగిన ప్రదేశాలు ఏమైనా వున్నాయా?
अक्कड चूडदगिन प्रदेशालु एमैना वुन्नाया ?
वहा देखने केलिये कौन सा प्रदेश है ?
వహాందేఖ్నే కేలియో కౌన్‌సా ప్రదేశ్ హైం?

6. ఇదే నా మొదటి ప్రయాణం
इदे ना मोदटी प्रयाणम

यही है मेरा पहला यात्रा
యహీ హై మేరా పహలా యాత్రా.

7. అలాగా. అయితే మీకు తెలిసి వుండకపోవచ్చు.
आलागा अयिते मीकु तेलिसि वुन्डक पोवच्चु
एसा बात है तो तुम्हे भी मालुम नही होगा।
ఐసా బాత్ హైతో తుమ్హే భీ మాలూమ్ నహీ హోగా.

8. అవునండీ, నేను త్వరగా వెళ్ళాలి.
अवुन्नडी नेनु त्वरदा वेल्लालि
जीहा, मुझे जल्दी जाना चाहिये
జీహా౦ ముఝే జల్దీ జానా చాహియే.

9. ఎందుకు? एन्दुकु ?
क्यों ? క్యోం?

10. రేపు మా అబ్బాయి ఢిల్లీ వెళ్లిపోతాడు.
रेपु मा अब्बायि ढिल्ली वेल्लिपोताड्डु.
कल मेरा पुत्र दिल्ली जायेगा.
కల్ మేరా పుత్ర్ దిల్లీ జాయేగా.

రైల్వేస్టేషన్- रेल स्टोशन

1. రైల్వేస్టేషన్‌కు ఎలా వెళ్ళాలి?
रैलवे स्टेशनकु एला वेल्लालि ?
मै रैल स्टेशन कैसा जा स्कता हूँ ?
మైం రేల్ స్టేషన్ కైసా జా సక్తా హూం?

2. ఈ దారిలో తిన్నగా వెళ్ళండి.
ई दारीलो तिन्नगा वेल्लंडी
यही रास्ता मे सीदा चलो
యహీ రాస్తా మే సీదా చలో

3. ఇక్కడి నుండి స్టేషన్ ఎంత దూరం?
इक्कडी नुन्डि स्टेषन एन्त दुरम?
यहा से स्टेशन कित्ना दूर है ?
యహా౦ సే స్టేషన్ కిత్నా దూర్ హై?

4. సుమారు రెండు మైళ్ళు వుంటుంది.
शुमारु रेंड्डु मैल्लु वुन्टुंन्दी.
लगभग दो मैल है।
లగ్‌భగ్ దో మైల్ హై

5. నేను త్వరగా జి.టి. ఎక్స్‌ప్రెస్ అందుకోవాలి.
नेनु त्वरगा जी.टी. एक्सप्रेस अन्दुकोवालि.
मुझे जल्दी जी.टी एस्कप्रेस पकडना है।
ముఝే జల్దీ జీ.టి ఎక్స్‌ప్రెస్ పకడ్నా హై.

6. అయితే త్వరగా వెళ్ళండి. టైం అయిపోయింది.
अयिते त्वरगा वेल्लन्डि। टैम अयिपोयिंदि।
है तो जल्दी चलो। समय हो गया
హై తో జల్దీ చలో, సమయ్ హో గయా.

7. అలాగే, నేను ఆటోలో వెళతాను. ధన్యవాదాలు
अलागे। नेनु आटोलो वेलतानु। धन्यवादालु।
जी हाँ मै आटो मे जाऊँगा। घन्यवाद
జీ హాం. మైం ఆటోమే జావూంగా. ధన్యవాద్.

8. నాకు ఢిల్లీకి ఒక టికెట్ ఇవ్వండి.
नाकु दिल्लीकी ओक टिकेट इव्वन्डी
मुझे दिल्ली को एक टिकेट दे दिजिये
ముఝే దిల్లీకో ఏక్ టికట్ దే దీజియే.

9. జి.టి ఎక్స్‌ప్రెస్ మరికొద్ది సేపటిలో స్టేషన్‌కు వస్తుంది.
जी.टी एक्सप्रेस मरिकोद्दिसेपटिलो स्टशनकु वस्तुंनदी
जी.टी एक्सप्रस थोडी देरमे स्टोशन आ जायेगी
జి.టి ఎక్స్‌ప్రెస్ థోడీ దేర్‌మే స్టేషన్ ఆ జాయేగీ.

10. జి.టి బయలుదేరుటకు సిద్ధంగా వుంది.
जी.टी. बयलुदेरुटकु सिध्दमगा वुनदी
जी.टी छुटने केलिये तैयार है।
జీ.టీ ఛుట్‌నే కేలియే తైయార్ హై.

టెలిఫోన్ సంభాషణ- टोलिफोन संभाषण

1. హలో, ఎవరు మాట్లాడుతోంది?
हलो, एवरु माटलाडुतोन्दि ?
हलो, कौन बोल रहे है ?
హలో, కౌన్ బోల్ రహై హైం ?

2. నేను రావుగారితో మాట్లాడాలి.
नेनु रावुगारितो माटलडाली
मै राव साबसे बोल्ना चाहता हूँ
మైం రావ్ సాబ్ సే బోల్నా చాహ్తే హూం.

3. ఆఁ నేనే రావును, చెప్పండి
आँ। नेने रावुनु। चेप्पण्डि
हाँ मैं हू राव। बोलिए
హాఁమైఁహూ రావ్, బోలియే.
4. నేను మిమ్మల్ని కలవాలనుకుంటున్నాను.
नेलु मिम्मल्नि कलवालनुकुंटुन्नानु।
मै आप को मिल्ना चाहता हूँ।
మై ఆప్ కో మిల్నా చాహ్తా హూఁ.
5. మీరు అరగంటలో రాగలరా?
मीरु अरगंटलो रागलरा ?
क्या आप अधा धंटे के अंदर आ सक्ते है?
క్యా ఆప్ అధా ఘంటాకే అందర్ ఆ సక్తే హై?
6. రాగలను సార్ रागलनु सार
जी साब, आ सकता हूँ। జీ సాబ్, ఆ సక్తా హూఁ.
7. ఫోన్‌లో ఇంకెవరి గొంతో వినబడుతోంది.
फोनलो इन्केवरि गोन्तो विनबडुतोन्दी
फोन मे और कोई का वाज सुन रही है।
ఫోన్ మే ఔర్ కోయీ కా వాజ్ సున్ రహీ హై.
8. నా పక్కన వేరెవరూ లేరండీ.
ना पक्कन वेरेवरु लेरंडी
मेरे साथ और कोई नही है जी.
మేరే సాథ్ ఔర్ కోయీ నహీ హై జీ.
9. సరే, చెప్పాల్సిన విషయం ఏమిటి?
सरे, चेप्पाल्सिन विशयं एमिटी?
अच्छा, बोल्ने का बात क्या है ?
అచ్ఛా, బోల్నే కా బాత్ క్యా హై?
10. అది మీతో ఏకాంతంలో చెబుతాను.
अदि मीतो एकान्तमलो चेबुतानु।
उसे आपसे एकांत मे बताऊगा ।
ఉసే ఆప్ సే ఏకాంత్ మే బతావూంగా.

హోటల్- होटल

1. కూర్చోండి సార్, మీకు ఏమి కావాలి?
कूर्चोनडी सार, मीकु एमि कावालि ?
बैठिये साब, आपको क्या चाहिये ?
బైఠియే సాబ్, ఆప్‌కో క్యా చాహియే?

2. ఇక్కడ ఏమేం దొరుకుతాయి?
इक्कड एमेम दोरुकुतायी
यहाँ का चीज मिल्ते है।
యహాఁ కా చీజ్ మిల్తే హైఁ?

3. అన్నీ దొరుకుతాయి సార్.
अन्नी दोरुकुतायी सार
सब ही मिलते है साब
సబ్ హీ మిల్తే హైఁ సాబ్

4. నాకు అన్నం, పప్పు తీసుకురా
नाकु अन्नम पप्पु तीसुकुरा
मुझे चावल और दाल लावो
ముఝే చావల్ ఔర్ దాల్ లావో.

5. బెండకాయ కూర అంటే నాకు బాగా యిష్టం.
बेन्डकाय कूर अन्टे नाकु बागा इष्टम
भीण्डी का तरकारी मुझे बहूत पसंद है।
భిండీ కా తర్కారీ ముఝే బహూత్ పసంద్ హై.

6. భోజనంతోపాటు రసం కూడా తీసుకురా.
भोजनंतोपाटु रसम कूडा तीसकुरा।
भोजन के साथ इमरी का रस भी लावो।
భోజన్ కే సాథ్ ఇమిలీ కా రస్ భీ లావో.

7. పైకి వెళ్ళే దారి ఇది కాదు.
पैकि वेल्ले दारि इदि कादु।
ऊपर जाने का रास्ता यह नही है।
ఊపర్ జానే కా రాస్తా యహ్ నహీ హై.

8. మరొక గ్లాసు మజ్జిగ తీసుకురా
मरोक ग्लास मज्जीग तीसुकुरा
और एक गिलास छांछ लावो
ఔర్ ఏక్ గిలాస్ ఛాంఛ్ లావో

9. చివరగా ఒక కప్పు పెరుగు ఇవ్వు.
चिवरगा ओक कप्पु पेरुगु इव्वु।
अखीर मे मुझे एक कप दही दे दो
అఖీర్ మే ముఝే ఏక్ కప్ దహీ దే దో.

10. నాకొక కప్పు కాఫీ కావాలి.
नाकोक कप्पु काफी कावालि
मुझे एक कप काफी चाहिये
ముఝే ఏక్ కప్ కాఫీ చాహియే.

రహదారి- रास्ता

1. ఈ దారి సరిగా లేదు ई दारी सरीगा लेदु
यह रास्ता अच्छा नही है? యహ్ రాస్తా అచ్ఛా నహీ హై.

2. నా షాపు గాంధీ చౌకు దగ్గరేవుంది
ना षापु गान्धी चौक दग्गरे वुन्दी
मेरा दुकान गांधी चौक के नजदीक मै है।
మేరా దుకాన్ గాంధీ చౌక్ కే నజ్‌దీక్ మే హై

3. ఈ దారి ఎక్కడికి పోతుంది?
ई दारी एक्कडीकी पोतुंनदी ?
यह रास्ता कहा तक जाता है ?
యహ్ రాస్తా కహాఁ తక్ జాతా హై?

4. నేను గుంటూరు వెళ్ళాలి.
नेनु गुंटुर वेल्लालि
मुझे गुंटूर जाना चाहिये।
ముఝే గుంటూర్ జానా చాహిఁ

5. నాలుగు వైపులా చూసిన తర్వాతే రోడ్డు దాటాలి.
नालुगु वैपुला चूसिन तर्वाते रोड्डु दाटाली
चारो और देखने के बाद ही रोड पार करो
చారోఁ ఓర్ దేఖ్నే కే బాద్ హీ రోడ్ పార్ కరో.

6. ఈ సమయంలో రోడ్డు మీద బాగా రద్దీగా వుంటుంది.
ई समयम्लो रोड्डु मीद बागा रध्धीगा वुन्टुन्दी
इस समय रोड पर बहुत रद्ती होता है.
ఇస్ సమయ్ రోడ్ పర్ బహుత్ రద్దీ హోతా హై.

7. స్టేషన్‌కి వెళ్ళే దారి చెప్పండి ?
स्टेषनकि वेल्ले दारि चेप्पन्डि ?
स्टेशन जाने का रास्ता बोलिये ?
స్టేషన్ జానే కారాస్తా బోలియే ?

8. ఎప్పుడూ ట్రాఫిక్ నిబంధనలు పాటించాలి.
एप्पुडु ट्राफिक निबन्धनलु पाटिन्चाली
हमेशा ट्राफिक नियमों का पालन करना चाहिये
హమేషా ట్రాఫిక్ నియమోఁ కా పాలన్ కర్నా చాహియే.

9. ఎప్పుడూ ఎడమవైపునే నడవాలి
एप्पुडू एडम वैपुने नडवाली
हमेशा भाई ओर चलिये
హమేషా బాయీ ఓర్ చలియే

फल- పండ్లు

1. నాకు ఒక కిలో ద్రాక్షపళ్ళు ఇవ్వండి.
नाकु ओक किलो द्राक्षपल्लु इव्वन्डि
मुझे एक किलो अंगूर दीजीये
ముఝే ఏక్ కిలో అంగూర్ దీజియే.
2. మా దగ్గర నల్లద్రాక్ష లేదండీ, పచ్చద్రాక్షే ఉంది.
मा दग्गर नल्ल द्राक्ष लेदन्डी, पच्च द्राक्ष वुन्दी
हमारे पास काले अंगूर नही है जी, हरे अगूर ही है।
హమారే పాస్ కాలే అంగూర్ నహీ హై జీ,హరే అంగూర్‌హీ హై.
3. కిలో ధర ఎంత? किलो धर एन्त ?
एक किलो का दाम क्या है? ఏక్ కిలో కా దామ్ క్యా హై?
4. పదమూడు రూపాయలు पदमूडु रूपायलु।
तेरह रूपये। తేరహ్ రూపయే
5. మీ దగ్గర ఏపిల్స్ వున్నాయా?
मी दग्गर एपिल्स वुन्नाया?
क्या आप के पास सेब है?
క్యా ఆప్ కే పాస్ సేబ్ హైం
6. దజను ఎంత? डजनु एन्त?
दर्जन कितना है? దర్జన్ కిత్నా హై?
7. ధర చాలా ఎక్కువ. धर चाला एक्कुव
दाम बहूत ज्यादा है। దామ్ బహుత్ జ్యాదా హై.
8. ఈ పండ్లు మంచివేనా?
ई पल्लु मन्चिवेना ?
क्या ये फल अच्छे है?
క్యా యే ఫల్ అచ్ఛే హైం ?
9. అన్నీ మంచివే సార్. अन्नी मंनचीवे सार
सब ही अच्छे है साब। సబ్ హీ అచ్ఛే హైం సాబ్
10. వాటితోపాటు అరటిపండ్లు కూడా ఇవ్వండి
वाटितोपाटु अरटिपल्लु कूडा इव्वनडी
उनके साथ केले भी दीजीये
ఉన్‌కే సాథ్ కేలే భీ దీజియే.

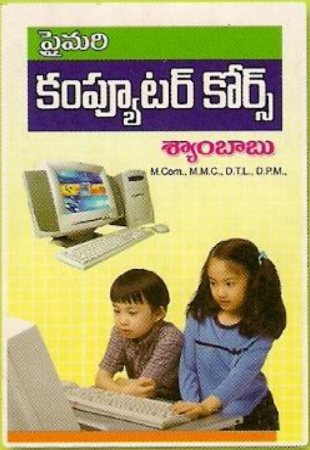

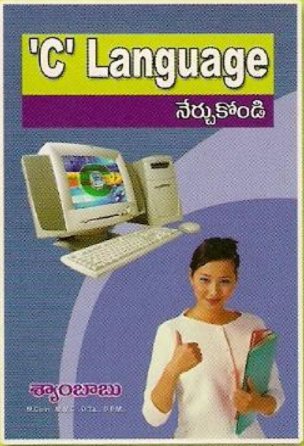

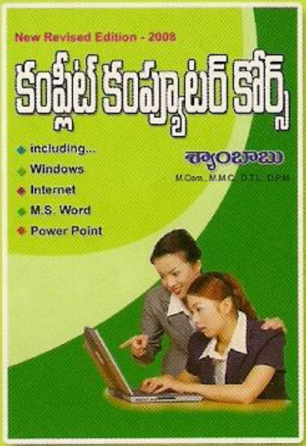

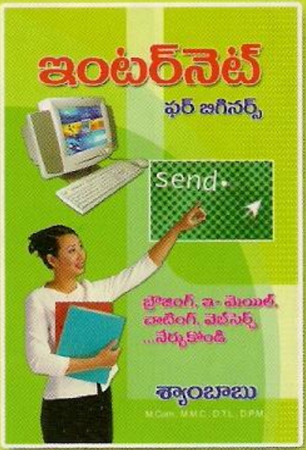

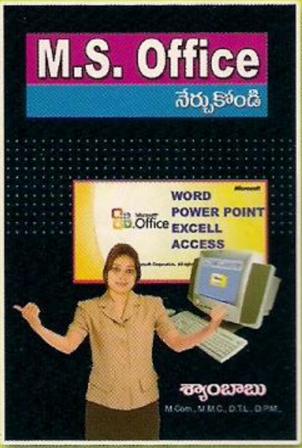

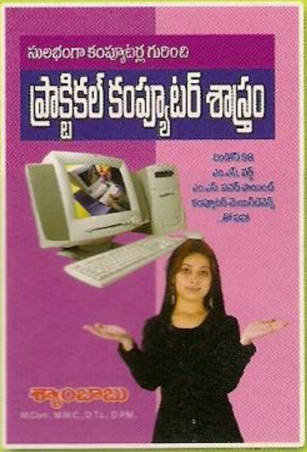

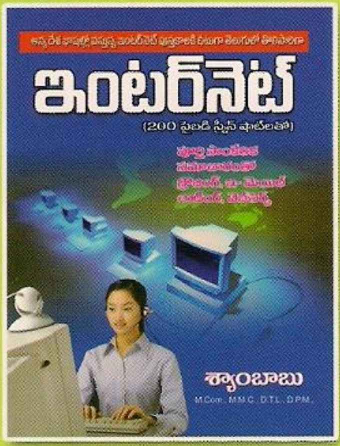

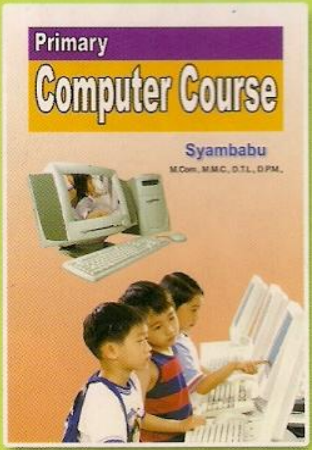

జె.పి. పబ్లికేషన్స్
ఏలూరు రోడ్, విజయవాడ - 520 002.